

הישיבה המאתיים וחמישים ושבע של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, י"ז בחשוון התשמ"ז (19 בנובמבר 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:00

א. שאלות בעל-פה

חושבי רמת-הגולן מקבלים 7% זיכוי ממס הכנסה, כמו תושבי אזור פיתוח א'.

לאחרונה הוגשה לממשלה הצעה לכלול את יישובי רמת-הגולן ברשימת יישובי קו העימות. ההצעה נדרכת על-ידי המשרדים הנוגעים בדבר, ולאחר שתסתיים הבדיקה, תובא ההצעה לדיון בממשלה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חברת הכנסת סולודר, נא לגשת למיקרופון. כל אלה שאושרה להם שאלה נוספת, אבקש שיהיו מוכנים להתקרב לאחד המיקרופונים, כדי לחסוך בזמן.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד סגן השר, וכבוד היושב-ראש, אני מודה לסגן השר על תשובתו, ואני עדה בהחלט לאמציצים שהממשלה עושה, אבל לעומת המצוקות שהגולן נתון בהן, מאמצים אלה עדיין לא מספיקים. יש בגולן עיר אחת — קצרין. בקרוב נציין 20 שנה לשיבתנו לגולן. כאשר יש אכטלה בגולן, זה אומר עויבה. אין אלטרנטיבות אחרות, וכאשר אין היכן לעבוד בקצרין, עוזבים.

ידוע הנטל הכבד שנופל על ההתיישבות החקלאית המושבת והקיבוצית עקב הריבית הגבוהה שהיתה מוטלת עליהם, ועם כל העזרה לפריסת הריבית — זה נטל כבד מאוד. אנחנו שומעים השכם והערכ על ההתעצמות של הצבא הסורי. אם יש גבול עימות שממנו עלולה להיפתח הרעה, זהו בעצם גבול העימות המרכזי.

כל הדברים האלה ביחד: ההרגשה של מצוקה אמיתית, שאין אפשרות לפרוץ אותה; ההרגשה שאתה עומד בפני גבול עם התעצמות שאתה חש בה כל יום — הם דברים המעיקים על התושבים, ואנחנו רוצים לחזק את האזור הזה. לכן גם דבר כמו הפרש של 3% בין ההנחה ליישובי אזור פיתוח א' לבין ההנחה של 10%, שאנו נותנים אותה בדרך כלל כדי שיבואו עוד אנשים לאזור, זה הפרש שיכול להקל, ממשית וגם מורלית. לפי מיטב ידיעתך, התזכיר נמצא כבר חצי שנה אצל הממשלה. יש סבוכים שהוכסחו ליישובים האלה, אם על-ידי משרד הכינוי והשיכון ואם על-ידי משרד החינוך והתרבות, אך עקב חוסר החלטה בנדון העברתם מתעכבת.

על כן הייתי מבקשת מאוד לזרז את הדיון הזה, ואני מקווה שהוא יסתיים בהחלטה חיובית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

אבל קודם לכן אני רוצה להבהיר, שהשיעור של 7% מוגבל בתקרה, וזו מגבלה. והשיעור של 10% משוחרר מהתקרה, וזו הנחה משמעותית ביותר. לכן אין זו שאלה של 7% מול 10%, אלא מדובר על 7% עם תקרה לעומת 10% בלי תקרה, וזו ההטבה הגדולה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת.

על סדר-היום: תשובות על שאלות של חברי הכנסת.

שבח וייס (המערך):

אולי אני אענה, אדוני היושב-ראש?

היו"ר ד' תיכון:

סגן השר רוני מילוא איננו באולם, אבל גם חברת הכנסת עדנה סולודר איננה באולם.

מנחם פורש (אגודת ישראל):

סגן השר רוני מילוא ישנו.

היו"ר ד' תיכון:

אבקש לקרוא לחברת הכנסת עדנה סולודר, כי שר הפנים איננו באולם.

כן, חברת הכנסת עדנה סולודר, את מוכנה לשאול את השאלות בעל-פה מס' 208 בנושא: הכרה ביישובי הגולן כיישובי קו עימות?

עדנה סולודר (המערך):

לפי סדר-היום אני שנייה, אבל אני מתנצלת על האיחור.

היו"ר ד' תיכון:

זה מה שרשום לנו כאן. בלא-הכי אלה הם כוחותינו, בזה אנחנו יורים. בבקשה.

208. הכרה ביישובי הגולן כיישובי קו עימות

עדנה סולודר (המערך):

על אף האיום המתמיד בגבולנו עם סוריה והתעצמות צבאה, אין יישובינו בקו עימות זה מוכרים כיישובי קו עימות וזוכים להנחות הניתנות ליישובים אלה. פניותיהם ותזכיר מפורט שהוגשו לממשלה לא נדונו עד כה.

מצוקתם הכלכלית של המתיישבים והיישובים בגולן הביאה לעזיבת כ-100 משפחות בקרן זה.

האם ומתי תקיים הממשלה דיון בפנייתם?

היו"ר ד' תיכון:

תודה. סגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תשובה על שאלת של חברת הכנסת עדנה סולודר בעניין יישובי רמת-הגולן:

הממשלה מעניקה עדיפות עליונה לטיפול ביישובי רמת-הגולן. בשנים 1984 עד 1986 אישר מרכז ההשקעות את הקמתם של שמונה מפעלים ברמת-הגולן, בהשקעה של 14 מיליון דולר, דבר אשר יצר 200 מקומות עבודה חדשים. נמשך הטיפול בהקמתם של ארבעה מפעלים נוספים בהשקעה של 4 מיליון דולר, אשר יוסיפו 60 מקומות עבודה לרמת-הגולן.

רצופים בשבוע שעבר, בשעות הערב, נחק החשמל בשכונות החדשות בירושלים. הקשורות לחברת החשמל הערבית ממזרח-ירושלים. גם כליל שבת היו הפסקות חשמל חוזרות ונשנות.

הפסקות החשמל גורמות סבל עצום ל-100,000 תושבי השכונות, שביקשו זה כבר לעבור לחברת החשמל הישראלית.

אודה לך, אדוני השר, אם תשיב לי:

1. האם בדק משרדך מדוע נגרמו הפסקות החשמל החוזרות ונשנות בשבוע שעבר, ומה העלתה הבדיקה? אני רוצה להוסיף גם את הסבל שסבלו תושבי המקום בערב שבת.

2. האם ננקטו צעדים נגד האחראים להפסקות חשמל אלו?

3. האם תורה להעביר, ללא דיחוי, את השכונות החדשות בירושלים לרשת החשמל הישראלית?

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, אדוני שר האנרגיה והתשתית.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת.

1. משרד האנרגיה והתשתית בדק את הסיבות להפסקות החשמל החוזרות ונשנות שהיו בשבוע שעבר בשכונות החדשות בירושלים הקשורות לחברת החשמל המזרח-ירושלמית. בדיקתו העלתה שתי סיבות עיקריות להפסקות אלו: א. פגעי מזג האוויר בסוף השבוע ובראשית השבוע שעבר, הגשמים, הכרקים והרוחות שיבשו את אספקת החשמל בכל רחבי הארץ; ב. תופעה של עומס יתר ברשתות של החברה המזרח-ירושלמית, אשר סיבתה בעובדה שהחברה לא השכילה להיערך בעוד מועד, למרות אזהרותינו החוזרות ונשנות מאז התורף הקודם, לקראת הגידול בעומס החשמל הצפוי בתורף, במיוחד על רקע חוספת צרכנים באותן שכונות.

2. אנו רואים בחומרה רבה את מצב הדברים המתואר, ונסק את כל המסקנות המתבקשות ממנו.

3. אפילו ניתן היה לעשות כהצעת חבר הכנסת הנכבד ולהעביר ללא דיחוי את השכונות החדשות לרשת החשמל הישראלית, והרבר אינו פשוט כלל ועיקר, לא היה בעצם ההעברה כדי לפתור במחי יד אחת את בעיית עומס היתר.

לפיכך נקטנו את כל הצעדים הדרושים על-מנת להחיש את התקנת קווי החיבור הנוספים, שיאפשרו הגדלת ההספקה בגזרות הסוכלות מעומס יתר. גם חברת החשמל לישראל מסייעת בכך כמיטב יכולתה.

שלב ראשון של סידורים אלה הושלם לפני ימים אחדים, והשלבים הבאים יושלמו, לפי המקווה, תוך שבועות אחדים וישפרו במידה משמעותית את אמינות ההספקה בשכונות ובאזורים הסובלים מהפסקות החשמל החוזרות ונשנות.

באורח מקביל אנו דנים בעצם הימים האלה, על רקע קשיי התפקוד של החברה המזרח-ירושלמית ולקראת חום תקופת הויכיון שלה בסוף 1987, בצעדים שיש לנקוט בעתיד הקרוב על-מנת להבטיח הספקת חשמל תקינה, יעילה ואמינה באזור הויכיון של אותה חברה בירושלים, ביהודה ובשומרון.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מנחם פרוש.

עדנה סולודר (המערך):

תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אתה רק חיוקת את כוונתי לכלול את הממד הזה בשאלה שלי. שאלתי היא כפולה: ראשית, כיצד חושבת הממשלה לעודד אותם יישובים בקו הצפון, שמצבם הוא כזה שאין להם הכנסות? כל ההנחות הללו, שמונפים בהן, שוות לגביהם קליפת השום ואף פחות מקליפת השום, זאת במיוחד לנוכח העובדה שבמקומות לא כל כך סמוכים לקו העימות אנשים יכולים לקבל 10% הנחה בלא תקרה, כפי שציין היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב סגן השר רוני מילוא. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אפשר להוסיף רק עוד מלה אחת?

היו"ר ד' תיכון:

מלה, אבל בקיצור.

עדנה סולודר (המערך):

אני רוצה להדגיש, שמבחינת הקריטריונים, ההתייחסות החקלאית העצירה היא התייחסות מצליחה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה, בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אין ספק שההערה של חברת הכנסת עדנה סולודר לגבי הסכנה של עזיבה היא בהחלט רלבנטית, והיא נכללת במסגרת השיקולים של הממשלה כדיונים בנושא זה.

אני רוצה להדגיש, שהנושא של העלאת השיעור מ-7% ל-10% הנושא של ביטול התקרה, שיכול להיות מאוד רלבנטי, ייכללו כמובן במסגרת הדיון שיתקיים בנושא זה בממשלה ובמסגרת ההמלצות של המשרדים הנוגעים בדבר.

אעביר, בלא ספק, את הבקשה וההצעה של חברת הכנסת עדנה סולודר ושל חבר הכנסת צבן, שהממשלה תקיים בהקדם האפשרי את הדיון בנושא הזה ושהמשרדים האמורים לבדוק את ההצעות כולן יודרו במסקנותיהם ושהמסקנות האלה יוגשו לממשלה בהקדם, כדי שהיא תוכל לקבל החלטות לאחר דיון ממצה בנושא.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שר הפנים-הגיע לבניין?

יאיר צבן (מפ"ם):

שר הפנים בחוץ.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לסגן שר החוץ.

האם שר הפנים הגיע לבניין? אני מבין שלא.

שר האנרגיה והתשתית ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 209 של חבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש, המייצג אותי, כחושב שכונה הסובלת מהעניין הזה.

209. הפסקות חשמל בירושלים

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במשך ארבעה ימים

אודה לך אם תרחיב קצת את הדיבור על זה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב שר האגריה והתשתית.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

לשאלה של חבר הכנסת פרוש על כך שהחשמל נפסק בשעה קבועה מדי ערב — אם חבר הכנסת פרוש יגיד לי באיזו שעה זה קורה, אנחנו נבדוק זאת. פעם היתה תלונה על כך שיש הפסקת חשמל בדיוק בעת משחק כדורסל של מכבי תל-אביב. כך טענו אנשי השכונה.

היו"ר ד' תיכון:

זה היה נכון.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

אינני יודע. אם יואיל חבר הכנסת פרוש להודיע לי מה היא השעה המדויקת, אנחנו נבדוק זאת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עם חשכת הלילה במשך שעה וחצי לא היה חשמל.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת פרוש, לא רציתי לשאול, אבל אתה אמרת שכל-י-שבת היו הפסקות חשמל. אני מניח שאתה ידעת זאת מדובריים שסיפרו לך, כי אין להניח שיכולת לדעת זאת בצורה אחרת. על כל פנים, אם תאמר לי את השעה המדויקת, אבדוק זאת. "חשכת הלילה" אינה שעה מדויקת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בשעה חמש, אדוני השר, יש הפסקת חשמל למשך שעה וחצי או שעתיים. אחרי שעה וחצי שוב נדלק החשמל.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

גם מדברך אלה לא יכולתי להבין את השעה המדויקת. אני מציע פשוט לבדוק את השעה ולמסור לי על כך. מאחר שבכל יום שיש אנחנו מדברים בינינו, אני מניח שבימים שיש הקרוב תוכל להודיע זאת.

חבר הכנסת שפט שאל מה עושה משרד האגריה והתשתית בנושא חברת החשמל המזרח-ישראלית. תשובתי היא, שמשד האגריה עושה את מה שצריך לעשות.

כאשר לשאלה של חבר הכנסת שבח וייס — — —

גרשון שפט (התחיה):

אדוני השר, היות שאני לא מנהל אתך שיחות בכל יום שיש, אולי תוכל להרחיב עכשיו את תשובתך?

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

לחבר הכנסת שבח וייס, שביקש ממני להתחלק עם הכנסת בבעיה, אומר רק שהנושא נמצא בדיון, ואני לא חושב שזו העת לפרסם כאן בפני הכנסת פרטים שלדעתי צריכים להיות במשאומתן ובשיחות בין משרד האגריה ובין הנהלת חברת החשמל המזרח-ישראלית.

חבר הכנסת גרשון שפט ביקש ממני להבהיר, ואני הבהרתי. אני רוצה לומר לך, ידידי חבר הכנסת שבח וייס, שאנחנו מטפלים בשתי סוגיות בעת ובעונה אחת: האחת — העובדה שחברת החשמל המזרח-ישראלית איננה מסוגלת לעמוד בהתחייבותיה הכספיות. יש לה חובות שהולכים ותופחים, והעניין נמצא בדיון משפטי; והשנייה — מועד סיום הויכוח שלה, שחל בדצמבר 1987. לקראת מועד זה אנחנו חייבים, בשבועות הקרובים, או לכל המאוחר בחודשים

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני לא רוצה לחטט בנימוקים שנמסרו כאן על סיבת ההפסקה. בכל זאת מחור הדבר שהחשמל כובה בשכונות האלה בשעות קבועות מדי ערב.

אני רוצה לשאול: האם כיבד החשמל בשכונות אלה לא צריך להדליק אצלנו נורה אדומה, והאם זה לא מעורר את השאלה עד כמה ועד מתי אנחנו יכולים להרשות לעצמנו להיות נתונים בידיה של חברת החשמל המזרח-ישראלית, שיכולה לעשות אתנו כאוות נפשה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יאיר צבן (מפ"ם):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
מעניינת התגובה שלך, כאשר פוגעים ביהודי דתי — —

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, רבותי, אני מבקש מכם.

אפשרו שאלות נוספות לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

יאיר צבן (מפ"ם):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת צבן, האם אתה סובל מהפסקות החשמל? אני מבין שלא. אני כן סובל.

בבקשה, חבר הכנסת שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אני פניתי פעמים מספר אל השר שחל בקשר לבעיה הזאת של חשמל לשכונות היהודיות וליישובים ביהודה ובשומרון. הוא אמר לי שהבעיה סבוכה מאוד וצריך לטפל בה בעדינות רבה, כדי שנפיק את מירב התועלת.

הוויכוח פרץ החוצה: אי-אפשר למנוע זאת. ואני שואל: מה עושה משרד האגריה כדי להבטיח שבשנה הבאה, עם תום הויכוח של חברת החשמל הירושלמית, נהיה במצב שבו אכן יסופק החשמל לירושלים ולשכונותיה החדשות וליישובים היהודיים על-ידי חברת החשמל שלנו? שהרי ברור שחברת החשמל שלנו צריכה להיערך לקראת זה, כי אי-אפשר לעשות זאת מהיום למחר.

אני שואל אם הדברים אינם כך, כי אנחנו הגענו למצב שאותו תיאר חבר הכנסת פרוש, שדיבר על קולות וברקים. יכולים לצרף קולות וברקים אחרים, ולא רצוי להגיע למצב כזה.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

חברי שר האגריה והתשתית, אין ספק שברקע לבעיה הזאת עומדות שאלות מדיניות ותברתיות עדינות ומורכבות. אודה לך מאוד אם תתחלק בחלק מהשאלות האלה עם הכנסת.

פה יש כאילו ויכוח טכני, והרי אתה, שהינך שר האגריה והתשתית, אתה חבר הממשלה העוסקת גם בשיקולים מדיניים, שלא צריכים להיות זרים לעניין זה.

דורשים, והמינימום הוא אספקה תקינה ומסודרת של החשמל לשכונות בירושלים. עלינו להבטיח שהחברה תוכל לתפקד בצורה יעילה ומסודרת ושתוכל לעמוד בהתחייבויותיה הכספיות. מאחר שזאת אי-אפשר להבטיח היום, נראה לי שבתום הדיכוי לא יהיה מקום להאריך אותו. תודה רבה.

ב. שאלות ותשובות

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני השר, אני חושב שלא אגלה לך סוד אם אומר לך שאזור חיפה והקרית הפך להיות במהלך השנים אזור הטומן בחובו סכנות אדירות, גם מבחינה אקולוגית וגם מבחינה בטיחותית. בשעתה החליטה הממשלה על הקמת מטה-על, שיתאם את פעולות כל הגורמים וימנע סכנות. גם סיכונים המוניים, שכן אזור חיפה נמנה עם האזורים שיש בהם הריכוז הרב ביותר של סיכונים המוניים.

האם מוכן שר האנרגיה והתשתית, בכל הנוגע לתחום משרדו, להניח על שולחן הכנסת תוכנית מקיפה, ארוכת טווח, כדי שנדע שיש התמודדות עם הבעיות, ושתימצא תשובה רצינית לכריאתם של תושבי האזור הזה ולבטיחותם.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

התשובה חיובית. בכל הנוגע למשרד האנרגיה — ודיברתי על ההשקעות שברצונו, השקעות גדולות מאוד, בהיקף של עשרות מיליוני דולרים — אנחנו עשינו ועושים הכול כדי להקטין את מידת הויהוים מהתעשייה הקשורה למשרד האנרגיה והתשתית.

דבר נוסף — רק לאחרונה החלטנו לשנות את הרכב סל הייבוא של הנפט הגולמי, כאשר העלות למשק תעלה לפחות 20 מיליון דולר נוספים לשנה. כל זה במגמה להקטין את מידת הויהוים באזור חיפה. אני רוצה לומר, שלא פחות חמור המצב כאשרדור, אני אומר זאת מתוך ידיעה, שם יש גורמים מזהמים אחרים, ובית-החזיק באשרדור הוא רק חלק קטן מהם.

הבעיה שאתה מדבר עליה היא בעיה כוללת יותר, המחייבת אולי חקיקה והיערכות גדולה יותר. עד כמה שידוע לי, משרד הפנים עושה את כל הצעדים הדרושים כדי שרמת איכות הסביבה בחיפה תשתפר.

יאיר צבן (מפ"ם):

את כל הצעדים הדרושים?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

את הצעדים הדרושים.

היו"ר ד' תיכון:

הבעיה היא בסוג הדלק, וזה התחום שלך. אם הדלק יהיה טוב יותר, הויהוים יקטן.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב ראש, אמרתי ששינוי. הדבר איננו כל כך פשוט. אין אפשרות לקנות רק דלק קל, לא רק בגלל ההשקעה של למעלה מ-150 מיליון דולר שהושקעה בפצחן בבית-החזיק, במטרה לנצל את הנפט הגולמי הכבד יותר, אלא כל מערך התעשייה מבוסס על הרכב מסוים של סל. אנחנו הקטנו את כמות הגופרית בנפט ובכמויות שאנחנו מייבאים, כדי לענות אך ורק על בעיות איכות הסביבה. דיווח מפורט בנושא זה אני מוכן להביא בכל מסגרת נאותה. אני משוכנע, שבדין על משרד האנרגיה נקדיש לנושא זה פרק רחב מאוד.

הקרובים, למצוא פתרון למצב הזה. אני חושב שלא יהיה זה נכון לפרט את כל ההצעות. מפני שעדיין לא התגבשה שום הצעה.

עד הרגע הזה לא קיבלנו מהנהלת חברת החשמל המזרח-ירושלמית הצעה רצינית, שתענה על המינימום שאנחנו

היו"ר ד' תיכון:

תודה. נעבור עכשיו לשאלות בכתב. שר האנרגיה והתשתית ישיב על שתי שאלות.

2368. זיהום האוויר הנגרם על-ידי בתי-החזיק

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"ט באב התשמ"ז (24 באוגוסט 1986):

בידי נתונים של השירות לאיכות הסביבה, ולפיהם אוויר של אזור מפרץ חיפה הוא המזוהם ביותר בארץ. חברת החשמל ובתי-החזיק תורמים 83% — 90% לזיהום האוויר. מאז מרס 1985 נמדדו שבע חריגות מהתקנים המקובלים בישראל. לפי הנתונים עליהן, אסור שתקרנה חריגות כאלה אפילו פעם אחת בשנה.

ברצוני לשאול את השר:

1. האם פועל משרדך להתקנת האמצעים הטכנולוגיים המקובלים בעולם להפחתה מקסימלית של זיהום האוויר על-ידי בתי-החזיק?

2. האם מוכן השר להפריש חלק מרווחי מינהל הדלק לטובת התקנת האמצעים הנ"ל ולטיפול בנוזקים הנגרמים על-ידי הויהוים?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. בהתאם למדיניות משרד האנרגיה והתשתית, ובמקרה זה בהנחיה אישית שלי, השקיעו בתי-החזיק לנפט בחיפה, בחמש השנים האחרונות, כ-21 מיליון דולר בטכנולוגיות ובשיפורים למניעת זיהום אוויר. מתוכננות השקעות נוספות בנושאי אקולוגיה, והנהלת בתי-החזיק תתמיד בכך.

בבתי-החזיק מותקנים כיום האמצעים הטכנולוגיים המקובלים בבתי-חזיק בעולם למניעת זיהום אוויר. בעקבות ההשקעות הללו פחתו פליטות גופרית דו-חמצנית בכ-22%, וצפריה ירדה נוספת ברמת הפליטות בשיעור של כ-10%.

נוסף על כך, פועלים בבתי-החזיק כשיתוף פעולה עם השירות המטאורולוגי להקטנת פליטת המזהמים במקרים שהתנאים האטמוספריים מכתיבים זאת.

בהנחיית משרד האנרגיה והתשתית, כודקים בבתי-החזיק טכנולוגיות המשמשות כתחנות-כוח גדולות, כדי לעמוד על התאמתן לשימוש בארץ. טכנולוגיות אלה עדיין אינן מקובלות ברוב בתי-החזיק בעולם. אם לאחר בדיקות יחלט על אימוץ טכנולוגיות אלה, יגרום הדבר הוצאות גבוהות ביותר למערכת הדלק, הן בהשקעות בשני בתי-החזיק והן בהוצאתן אל הפועל.

2. מינהל הדלק מהווה חלק ממשרד האנרגיה והתשתית, והוא מתקצב את בתי-החזיק לנפט בחיפה ובאשרדור. ההשקעות בבתי-החזיק כאות הן בבית-החזיק עצמו והן מתקציב משרד האנרגיה והתשתית.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

הי"ד ד' תיכון:
תורה.

2369. הנחת קו חשמל בכפר נחף

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"ט באב התשמ"ו (24 באוגוסט 1986):

משרד האנרגיה הניח קו חשמל באדמות הכפר נחף. חלק מתושבי הכפר התנגד ועתר לבג"ץ. עתירתם נדחתה.

נמסר לי, כי למרות האמור לעיל ועל-פי בקשתו של חבר הכנסת דראושה, הסכים השר להזיז את הקו בלא תנאי ועל חשבון תקציב המדינה בעלות כוללת של 200,000 דולר.

אבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם הנתונים האלה נכונים?

2. אם כן — איזו הצדקה היתה להזוזת קו זה על חשבון תקציב המדינה לאחר שזכה לאישור ועדות התכנון ובג"ץ?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים שהביא השואל אינם נכונים.

להלן הנתונים הנכונים:

לפי הוראות זיכיון החשמל, טעונה התקנת קווי חשמל על-ידי חברת החשמל אישור הרשות המוסמכת במשרד האנרגיה והתשתית. הן חברת החשמל לישראל והן משרד האנרגיה והתשתית משתדלים, במהלך טיפולם בתכנון הקווים ובאישורם, לצמצם ככל האפשר פגיעה של קווים בחלקות הקרקע שבהן הם אמורים לעבור. לשם כך מתקיימים מגעים עם בעלי הקרקעות הנוגעים בדבר, להשגת הסכמתם להתקנת הקווים באדמותיהם. המגמה היא להימנע ככל האפשר מהזרקות לסמכויות החוקיות. המאפשרות אישור התקנת הקווים גם בהעדר הסכמתם של בעלי הקרקע.

ג. שאלות בעל-פה

1. נסיעות של נבחרי רשויות מקומיות ועובדי רשויות מקומיות אינן טעונות אישור של שר הפנים.

2. מנכ"ל משרד הפנים, הרב דרעי, נפגש עם יושב-ראש המרכז לשלטון מקומי, מר דב תבורי, והעיר את תשומת-לבו לפגש שיש בנסיעות רשמיות ורשמיות למחצה של נושאי תפקידים ציבוריים כשלטון המקומי לדרום-אפריקה.

כמו כן, ביקש מנכ"ל המשרד מיושב-ראש המרכז לשלטון מקומי לתאם עם משרד החוץ נסיעות של אישים מהשלטון המקומי למדינות שלגביהן קיימת רגישות מדינית.

הי"ד ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גרנות.

אלעזר גרנות (מ"פ):

שמעתי את תשובתו של השר. אני מודה לשר על אותו חלק בתשובה שיש בו משום הסתייגות מן הנסיעה הזאת, אבל, מוכן שזה אינו מספיק, וכאן דרושה הנחיה יותר ברורה. אני מבין, שדרום-אפריקה הופכת ליעד לחלק מנבחרי הציבור — אנשי ציבור או פקידים כרשויות ממשלתיות ומקומיות — למעין "ציזין". שממנה תצא תורה. אני מבקש לדעת מה הם עומדים ללמוד שם? בין מי הם רוצים לעשות אפרטהייד בערים שהם צריכים לנהל כאן?

הי"ד ד' תיכון:

נעבור לשאלתא בעל-פה מס' 211, מאת חבר הכנסת אלעזר גרנות: יציאת מזכיר עיריית תל-אביב לסויר בדרום-אפריקה. בבקשה.

211. יציאת מזכיר עיריית תל-אביב לסויר בדרום-אפריקה

אלעזר גרנות (מ"פ):

ארתי שר הפנים, בשבוע שעבר פורסם, שמזכיר עיריית תל-אביב מתכוון לנסוע לסויר לימודים בדרום-אפריקה. לסויר זה יצטרפו גם מזכיר הערים ראשון-לציון ורעננה. שאלתי לשר הן:

1. האם נסיעות אלה הן כידעתך, על דעתך ובאישורך?

2. מה הן הנחיות משרדך בכל הקשור לקיום קשרים שבתחום החלטות משרדך עם דרום-אפריקה?

הי"ד ד' תיכון:

תורה. אדוני שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים י"ח פרץ:

על-פי הזמנת איגוד מזכירי הרשויות המקומיות בדרום-אפריקה, יצאו מזכירי הרשויות המקומיות תל-אביב, ראשון-לציון ורעננה, כנציגי איגוד המזכירים בארץ, לביקור גומלין שם.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לשר הפנים. אנחנו עוברים לשאלת בעל-פה מס' 201. מאת חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בנושא: יחסי ישראל-אוסטריה. חברת הכנסת גרוסמן, בבקשה.

201. יחסי ישראל-אוסטריה

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני שר החוץ, כאן כתוב "בשבוע שעבר", אבל זה היה כמה שבועות קודם לכן, אלא שהתשובה לא נענתה במועד.

לפני כמה שבועות השתתפה אשת הנציג הישראלי באוסטריה בקבלת פנים שערכה רעיית הנשיא קורט ולדהיים.

שאלותי לשר הן:

1. האם הדבר נעשה באישור משרדך וכידיעתו?
2. האם המקרה מבשר שינוי במדיניות משרדך כלפי ולדהיים?

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שר החוץ ישיב על השאלות.

שר החוץ ש' פרס:

1. התשובה חיובית.

2. התשובה שלילית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני השר, התשובות היו כל כך חמציניות. אני יכולה להניח שיש אי-נוחות בעיסוק בנושא זה. מאחר שגם כאשר נושא ולדהיים היה עדיין ב"בישול" והתפרסמו הידיעות הראשונות על עברו הנאצי, היתה במשרד החוץ מגמה — ולא שמעון פרס עמד אז בראשו — להוריד את הפרופיל של המאבק נגד האיש, עברו ומעמדו. אני יודעת שהיתה מגמה כזאת. יכול להיות שעכשיו חל איזה שינוי.

מכל מקום, הנושא לא מוצא. הדברים על עברו של ולדהיים התפרסמו מחדש — ואני קובעת, אדוני היושב-ראש: התפרסמו מחדש — מהתיק היוגוסלבי. אני חייבת להזכיר, שאת התיק היוגוסלבי ואת תוכנו הבאתי בזמני למליאת הכנסת, והדבר היה ידוע. זה לא נכון שגילו מחדש בדברים חדשים, ועל כן משרד החוץ שינה קצת את היחס לוולדהיים. נדמה לי שבנושא זה צריכה להיות עמדה יותר חד-משמעית. ההוראות שמקבלת הנציגות שלנו שם, עם הניסיון לעקוף בצורה כזאת או אחרת את הופעתו של הנציג הישראלי בפני ולדהיים ולעשות זאת שהכול ייראה בסדר, זאת אומרת שהזאב יהיה שבע והכבשה שלמה — נדמה לי שבנושא זה המדיניות הזאת איננה מתקבלת על הדעת.

היו"ר ד' תיכון:

מה השאלה? תודה.

שאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

אני רוצה להזכיר לשואלים שמדובר בשאלות.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

איזו פרטקציה יש לחבר הכנסת שבח וייס?

היו"ר ד' תיכון:

הוא פשוט נרשם.

העניין הזה הוא עניין שאין בו משום קמיצת שר הפנים. כאשר הוא הודיע שאין לו בעניין הזה מעמד לגבי מזכירי ערים. אבל הדבר מבטא צורך שהממשלה, שר הפנים ושר החוץ וכל מי שנוגע בדבר ישמיעו בפומבי הוראה ברורה, שהארץ הזאת היא בחזקת מוקצה בכל מה שקשור בקשרים תקינים או אפילו מיוחדים בינינו לביןם.

די לנו בכך שבכמה עיניים אחרים אנחנו עדיין מקיימים אתם קשרים. וישראל איננה מהמתקנות שבמדינות. יש מדינות אירופיות ואחרות שנתנו ביטוי למחאה שלהן, לסלידה שלהן ממשטר האפרטהייד, עלי-ידי הוראות ברורות וגם עלי-ידי ניתוק יחסים או לפחות החזרת שגרירותן לארצותיהן. ישראל בעניין זה נהגה בזהירות יתירה. אני יודע את הנימוקים לכך, ואיני מקבל אותם.

על כל פנים, הנסיעה הזאת היא נסיעה מבישה, ומוטב שמזכירי הערים ישקרו על 'תקנת עירם' ולא ייסעו למקומות ההם, שהם מקומות של טומאה מבחינה זו, כדי לקבל הדרכה ועצה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שאלה נוספת, ובקצרה, לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת דוד מגן.

שבח וייס (המערך):

אני רוצה לשאול את שר הפנים, האם קיימת מדיניות רשמית של החרמת דרום-אפריקה. ואם נניח היתה עולה הצעה כזאת, מה היתה דעתו על כך, בהתחשב בקיומה של קהילה יהודית שם? האם יש איזה שהוא מדרג: מדיני — לא נוסעים; כלכלי-פרטי — נוסעים? האם תוכל למסור קצת פרטים בעניין?

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כבוד השר, בבדיקה שערכתי לגבי קשרי ערים בישראל עם ערים תאומות ברחבי העולם הסתבר לי, כי הקשר עם גרמניה עומד במקום ראשון. הווי אומר, למעלה מ-70% מהרשויות המקומיות בארץ קשורות בקשר ערים תאומות דווקא עם ערים בגרמניה. האם אין השר רואה בכך תופעה לגנאי?

היו"ר ד' תיכון:

תודה. אדוני שר הפנים, בבקשה להשיב לשואלים.

שר הפנים י"ח מרץ:

לחבר הכנסת גרנות — לאחר התשובה שלי, דומני שהכתובת לתיר ההערות שלך היא אחרת. הכתובת היא משרד החוץ ולא משרד הפנים.

לחבר הכנסת שבח וייס, ששאל האם אנחנו מחזיקים את דרום-אפריקה — המדיניות בנושאים הללו היא מדיניות של משרד החוץ. בכל מקרה אנחנו נוהגים להתייעץ ולתאם מדיניות עם משרד החוץ. איני יודע אם אני רשאי כפורום זה לומר את ההנחיות של משרד החוץ. אני מציע שחבר הכנסת שבח וייס יפנה ישירות למשרד החוץ ויקבל את הדיווח המדויק של הקשרים המדיניים שלנו עם דרום-אפריקה.

לחבר הכנסת דוד מגן, הנושא שהעלית לא ידוע לי. איני בקיא בכך. לא ידוע לי ש-70% מהערים במדינה קשורות בברית ערים תאומות עם ערים בגרמניה. אני מוכן לבדוק את הנושא. עמדתי האישית היא שלילית לחלוטין — עם שלושה סימני קריאה.

האינטרסים החיוניים והחשובים, או שמא דרוש שיקול מחדש של עמדת ישראל בנושא זה?

הי"ר ד' תיכון:
תודה. אדוני שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:
ההחלטה להשתתף בקבלת הפנים של הגברת ולדהיים נפלה בטרם הייתי שר החוץ. שאלתי את אנשי המשרד להנמקה, וההנמקה היא פשוטה: קבלת הפנים של הגברת ולדהיים לכל נשות הנציגים הדילומטיים אינה שייכת לסוגיה שעליה חלים שיקולים מדיניים או רשמיים. זה היה אירוע חברתי גרידא. אני כאמת לא חושב שצריך לעשות מזה עניין היסטורי או אידיאולוגי. אשה הזמינה ובאו נשים אחרות.

אשר לוולדהיים, החלטנו להסתפק בדרגת ייצוג נמוכה יותר, ואין בדעתנו בשלב זה לשנות את החלטתנו. בהתחשב בשורה ארוכה של אירועים, הרבה מאוד תלוי ביחס העולם לנושא הזה. ראינו, למשל, שג'ורג' שולץ, בהיותו בווינה, לא הלך לראות את ולדהיים. לעומת זאת, שוורנאדזה כן הלך לראותה. זה מעורר לא מעט בעיות.

דעתנו היא, שבשלב זה נישאר ברמת הייצוג הקיימת. איננו מערערים על הצורך לקיים מערכת יחסים מסודרת עם העם האוסטרי, אנחנו לא שרויים ברוגז אתו. נשארו כלכנו אותם ספקות עמוקים לגבי כהונתו של ולדהיים כנשיא אוסטריה, אם כי לא אנחנו בחרנו אותו. על כן גם הגענו למסקנה שהגענו.

אינני מעלה על דעתי, שממשלת אוסטריה תפגע כהוא-זה בזכות המעבר של יהודים היוצאים מברית-המועצות בדרום לישראל. אין כל ספק שהדבר הזה יימשך גם בעתיד.

ד. הצעות לסדר-היום מפעל "מנועי בית-שמש"

שנעשה, לא היה שיפור במצב החובות. לא נעשתה פריסת חובות. החוב לבנקים בתקופה הזאת גדל מ-50 מיליון דולר ל-75 מיליון דולר. מובן שחובות כאלה מעיקים על תפעולו השוטף של המפעל ואינם מאפשרים לו עבודה סדירה.

מרביתו של החוב לבנקים הקיים היום נובע מהצטברות ריבית במשך כמה שנים. חלק גדול מן הריבית הוא ריבית חריגה באותה תקופה, הנמשכת עד היום. חלקה של הריבית די משמעותי. יש גם חובות לממשלה, אך זו פרשה אחרת.

לסעיף השלישי — לא הצליחו למכור את המפעל. אינני בא לומר עכשיו באשמתו של מי הדבר לא נעשה — "כור", סטף ורטהיימר, או גורמים אחרים שהתעניינו במפעל. המפעל נשאר כפי שהוא.

נשאלת היום השאלה הבסיסית, וחייבים לתת עליה תשובה: האם יש הצדקה כלכלית למפעל "מנועי בית-שמש", או לא? מעבר לכל המחלוקות ומעבר לכל הדמגוגיה, מעבר לכל הדברים שאנחנו שומעים, דברים אחראיים ולא-אחראיים, אנחנו צריכים לקבוע אם יש עתיד כלכלי למפעל או לא.

אם התשובה היא שלילית — שייאמר בפירוש: אין סיכוי למפעל. ואז צריך לדאוג לעובדים ולעוֹרְרֵי בית-שמש, ולא לסבלו פרפורי גסיסה של מפעל במשך שנים, שעולים בסופו של דבר רק יותר.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):
כל אחד אומר את דברו, ובסוף הוא שם סימן שאלה.

הי"ר ד' תיכון:
טוב, בכל זאת והי שאלתה בעל-פה.

שבח רייס (המערך):
אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, אף כי שאלתי נוגעת בעיקר לתקופה שקדמה לך יש ודאי רציפות מוסדית.

כחבר ועדה העוסקת בנושא, אני יודע שמשרד החוץ מספק לנו את כל המידע, ונדמה לי, מתוך הכרת העניין, שיש שם בעניין זה עמדה נחרצת. אנחנו נקלענו למצב מדיני קצת מסובך, בעיקר לאור העובדה שבאוסטריה יהיו בחירות בקרוב, ואנחנו לא אדישים כלפי התוצאות של אותן בחירות.

למרות הכול, יש התפתחויות מעניינות מאוד ביחסם של העולם המערבי ואירופה לוולדהיים, והייתי מעוניין מאוד לדעת אם תוכל להוסיף משהו על המגמה הכללית השוררת בנושא זה. לדעתי, היא יכולה לסייע לנו בעמדתנו הנחרצת נגד ולדהיים.

הי"ר ד' תיכון:
תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):
אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, אני אשאל שאלה אמיתית. רינה היא מקום מעבר חשוב לעולים ולפליטים, לרבות פליטי אירן.

אני רוצה לדעת אם אקלים היחסים בין ישראל לבין אוסטריה ורמת הייצוג מבטיחים פעילות תקינה והגנת

הי"ר ד' תיכון:
תודה, רבותי. אנחנו מתקדמים, סדר-היום ארוך. הצעה ראשונה לסדר-היום — מפעל "מנועי בית-שמש". יש חשעה מציעים. ראשון המציעים הוא חבר הכנסת גרשון שפט. אני מבקש להקפיד על לוח הזמנים — עשר דקות ולא יותר.

גרשון שפט (התחיה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני תמה על שנשיאות הכנסת לא אישרה לי את ההצעה הזאת בשבוע שעבר, כאשר העניין היה דחוף וחיוני. כפי שהוא גם היום, ודחתה אותו לשבוע הזה, הבאתי את העניין הזה כחמש פעמים לוועדת הכספים של הכנסת על-מנת שתדון באופן יסודי ועקרוני בבעיית מפעל "מנועי בית-שמש", אך הדבר הזה לא נעשה, לדאבוני.

בפברואר 1985 הוגשה תוכנית הבראה למפעל, וזו כללה שלוש סעיפים: סעיף ראשון — התייעלות, פיטורים, צמצומי עובדים; סעיף שני — טיפול בגירעון הגדול של המפעל, קרי חובות, פריסת החובות; סעיף שלישי — העברת הבעלות לגורם אחר.

הנושא הראשון טופל. הייתה ירידה במצבת העובדים של המפעל, מ-1,300 ל-610. 690 עובדים פוטרו במשך שנה וחצי במפעל "מנועי בית-שמש", תוך ששאריותם הוגן עם העובדים, שקיבלו עליהם את המעמסה הזאת. אבל זה הדבר היחיד

3. לצרכים אלה יש צורך בהשקעה של 3 — 4 מיליוני דולר בשנה, לטווח של השנים הקרובות, כדי לייעל ולקבל פי כמה הזמנות מאשר יש היום.

אני רוצה לנגוע בפועלי המפעל, שהם חלק חשוב, הם נכס. צריך לדבר לא רק על המכונות אלא גם על הפועלים, אשר הם שתומכו ליעול בעבר. הם סובלים היום מכך שזה כמה חודשים לא משולמים בשבילם הכספים לא ל"מכטחיס" ולא לקרנות אחרות.

הפועלים מוכנים למאמצים נוספים. הייתי הבוקר במפעל, דיברתי עם הוועד ודיברתי עם האנשים. הם מוכנים להתייעלות נוספת, הם מוכנים למאמצים נוספים — פחות ימי עבודה, כשבוע ובלבד שתהיה עבודה לכולם, ולניידות ממקום למקום. אני מציע כאן — לא דיברתי על כך עם הפועלים — שאולי תהיה גם שותפות, בצורה כלשהי, כפי שהדבר נעשה בארצות-הברית, של הפועלים במפעל, שידעו שהם נושאים באחריות ואולי חלק מהמפעל, בעתיד, יהיה שייך גם להם. היתה לי הזכות להעלות הצעה זו פעם אחרת, והיא מצאה אוזן קשבת.

ועוד: מדוע לא כונס נכסים? כונס נכסים למפעל בית-שמש אינו דומה לכונס נכסים ב"אל על" או במקום אחר. ברגע שמחמנה כונס נכסים — ספקים לא יספקו סחורה אלא תמורת מזומנים; בעלי חובות ידרשו החזר כספים; הזמנות חדשות לא יגיעו למפעל מפני שיש כונס נכסים, ומחר הוא עלול לסגור את המפעל, מדוע שיתנו הזמנה למפעל הזה? כונס נכסים הוא טוב למקרה אחד, אבל הוא לא תמיד טוב למקרה אחר. במקרה זה כונס נכסים עלול להרחיק קונים פוטנציאליים.

לכן, המסקנה הסופית שאני מגיע אליה היא, שהממשלה צריכה להחליט מה היא רוצה — קיום המפעל או פירוקו. צריך להחליט על כך מהר. אני בעד קיום המפעל, כי הוא יכול להתקיים בכבוד מבחינה כלכלית, ותהיה לזה תרומה גם לפועלים וגם לבית-שמש, אבל מעל ומעבר לכול, זהו מפעל לתפארת, שמדינת ישראל יכולה להתגאות בו.

היורד ד' חיכון:
תודה. הצעה נוספת לחבר הכנסת רן כהן. ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, חברות וחברי הכנסת, קודם כול, אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת ולפנות בבקשה לשרי הממשלה שאינם כאן, ובמיוחד לחברי הכנסת שישנם כאן, שמי שעדיין לא עשה זאת ולא ביקר במפעל, שיצא לפחות, כפי שעשו אחדים מחברי הכנסת הבוקר, אל מול הכנסת.

פועלי מפעל "מנועי בית-שמש" הקימו שם חתירה של חלק ממוצרי המפעל, ובעזרתם הם מחכים מהי יכולתו של המפעל הזה. לעניות דעתי, הדבר הוא מחכים ומשכיל, והביקור שם כדאי בהחלט למי שרוצה לקחת חלק בהכרעה על עתידו של המפעל הזה. כפי שאמרתי, במיוחד לשרי הממשלה שאינם, ראוי לצאת ולראות ולהתרשם מהעובדים ומהמיומנות שלהם ומיכולת הייצור של המפעל הטכנולוגי הזה. לאחר מכן אפשר להכריע את גורלו של המפעל.

הייתי מתפלל, ממש מתחנן, שהנושא של המפעל הזה לא יצטרך להיות מועלה עוד על הבמה הזאת, ושנאננו לא נצטרך לעלות על הבמה ולדבר בו. אני מתפלל שהוא יירד

אני טוען, שיש הצדקה כלכלית למפעל "מנועי בית-שמש", מצבו של מפעל זה שונה ממצבו של מפעל "אתא" בחיפה, שלא היתה לו הצדקה כלכלית ואף-על-פי-כן משכו אותו. במקום לטפל בפועלים בזמן טיפול בהם ובמפעל לא בזמן, ולכן יצא מה שיצא.

המפעל הזה מייצר פריטים שיכולים להתחרות עם מפעלים דומים בארצות-הברית. יש לו קווי ייצור דומים. הוא יכול להתחרות במחיר גם במצב הזה. הואיל ויש קווי ייצור שונים, אפילו עכשיו, כאשר המפעל נדרש לייצר סדרות ייצור כדי להוכיח שהוא מסוגל לעמוד בטיב, בזמן וכדומה, ומטבע הדברים אלה סדרות ייצור קטנות יותר, גם בשלב זה הוא הוכיח את עצמו. בעקבות ההזמנות שתבואנה לאחר שהדוגמאות האלה ימצאו טובות, סדרות הייצור הגדולות ודאי יגרמו לכך שהמפעל יוכל לעבוד בצורה כלכלית הרבה יותר.

60% מחלקי מנוע הליכא 1120 דומים ל-F-100, אותם מנועים שיש לנו כיום ואשר חיל האוויר זקוק להם. אנחנו יודעים שהוא זקוק להם. התעשייה האווירית, משרד הביטחון והממשלה יודעים שהמפעל הזה יכול ומסוגל לייצר את הדברים החיוניים הנחוצים לחיל האוויר.

אבל, יש גם הזמנות מגורמים אחרים מחוץ-לארץ. עובדה שהיום קיימות בידי המפעל הזמנות ב-20 מיליון דולר. קבלני-משנה נוספים מעוניינים לדעת מה קורה במפעל על-מנת לתת הזמנות.

אבל, אני מצטער לומר, שמערכת הביטחון, המעוניינת במפעל, לא עשתה כמעט כלום במשך התקופה האחרונה כדי לנסות ולהיות בעל-הבית של המפעל. המפעל הזה התנהל בלי בעלי-בית, בלי מועצת מנהלים, בלי הנהלה מסודרת, ומוכן שבצורה כזאת מפעל מגיע למה שהוא מגיע. אפילו כשהזרימו למפעל עשרות מיליוני דולרים מתקציב המדינה, לא היתה בקרה ולא היה שום מעקב איך הוצאו הכספים האלה, לאן הם הלכו ואם הם הוצאו בצורה נכונה או לא. זו אשמה כבדה מאוד של הממשלה, אשר מזרימה כספים בלי לדעת איך הם מוצאים.

אן דווקא במצב הזה אנחנו רואים, שבשנה וחצי האחרונות היתה התייעלות, וההפסד התפעולי היום הוא של 7.5 מיליוני דולר, לעומת 10 מיליון לפני שנה ו-20 מיליון לפני שנתיים. זה מראה שנעשה משהו. התפוקה לעובד עלתה, אבל מוכן שעם גבנון של תוכנית כאלה ומצב כספי כל כך רעוע מערכת כספים לא יכולה לתפקד. והרי זאת התנאים להבראה כלכלית היה צריך להיות, מה שלא נעשה, שינוי כל מערכת הכספים ומבנה ההון של החברה הזאת.

לאנשי המפעל יש הרגשה שעומדים לחסל את המפעל לאט לאט. אם רוצים לחסל אותו, שייאמר הדבר במפורש, אם לא רוצים לחסל אותו — צריך לעשות דברים רציניים. אלה הצעותי הקונקרטיות לגבי מה שצריך לעשות:

1. צריך לקבוע בעלי-בית קבוע ויציב למפעל, שיהיה בעל-בית שם, שידע מה עושים ויתערב גם בנייה — מועצת מנהלים של בעלי מקצוע שחזר מה לעשות.

2. יש לתקן מיסודו את המצב הכספי. אם עשו פריסת חובות ל"אלסינט", ל"סייטקס", להתיישבות, לקופת-חולים, ל"סולל-בינה", אפשר לעשות משהו למפעל יצרני, שיכול לייצר בעשרות מיליוני דולרים וברווז, תוך שנתיים-שלוש שנים; פריסת חובות ולחץ על הכנסים להוריד את אותה ריבית רצחנית, שהיא למעשה גבנון על המפעל הזה עד היום הזה.

אדוני היושב-ראש, אין לי ספק — והאצבע המאשימה כבר מופנית עליידי כולם לכפי ההנהלות — ואני משוכנע, שבהנהלה נכונה וכדירקטוריון חדש ונכון ובתוכנית הבראה נכונה, יכול מפעל "מנועי בית-שמש" להיות מפעל משגשג; מפעל טכנולוגי על רמה גבוהה במדינת ישראל, בעל כושר ייצור וגייכרי ביטחוני לאחד הנושאים החשובים ביותר במדינת ישראל והצלחה כלכלית לתושבי העיירה הזאת, והם צריכים אותה כל כך. הלווא איש אינו בא לומר — קראתי את כל הדוחות בנושא — שבצעם אין לנו יכולת לקיים מפעל ברמה הזאת, משום שאין לנו עובדים מיומנים, משום שיש לנו חוסר ידע, משום שאין לנו משאבים כספיים. איש לא בא לטעון את זה. אם כן, מהו מקור המפלה? הדבר הנוח ביותר הוא לבוא ולהגיד: לסגור את המפעל, כי זול יותר לסגור מפעל מאשר לקיים אותו.

רבותי, חברי הכנסת, שימו לב להשוואה האבסורדית: סגירת מפעל מול הבראתו. רק אין מבאים בחשבון, שההבדל בין השתיים הוא, שבסגירת המפעל צריך להשקיע גם באחזקת האנשים האלה עד שהם ימצאו מקום עבודה אחר, וצריך להוסיף את ההשקעה בהכשרה המקצועית של אנשים נוספים, בהנחה שיהיה מפעל נוסף, ועל כל אלה צריך להוסיף את ההשקעה בהקמת מפעל נוסף, על כל העלות הפנטסטית הכרוכה בכך לגבי 690 עובדים. זאת ההשוואה הנכונה — הבראה מול עלות הסגירה פלוס כל ההוצאות, כלומר מפעל "מנועי בית-שמש" קיים מול מפעל אחר שצריך להקימו, ובהשוואה זו אין לי כל ספק קל שבקלים, שהבראת המפעל זולה מסגירתו. ובאת זה יודע-לא רק אני, את זה יודעים גם האחרים לנושא הזה.

אולם, כאשר אחת שומע בשכונות האחרונות את ההתנגשות בין שר האוצר ובין שר הביטחון, אתה מתחיל להבין אולי, שהבעיה איננה בעיה של היגיון, איננה בעיה של תוכנית הבראה או לא, אלא הבעיה היא — מי נושא באחריות לכך שהמפעל הזה באמת ישתקם. שר האוצר אומר: לא על חשבוני, שר הביטחון אומר: לא על חשבון תקציב הביטחון. ייתכן שכל אחד מהם מדבר בשם הצדק של עצמו, אבל המפסידים היחידים הם מדינת ישראל ובית-שמש. אלה המפסידים, משום שבמדיניות זו לא תהיה שום הבראה. ולא ייתכן שהקורבן של מחלוקת זו יהיה כלכלת ישראל ותושבי העיירה בית-שמש.

אני מבקש לסיים, אדוני היושב-ראש, בנושא אחד, שעליו אי-אפשר עוד לעבור לסדר-היום. איך ייתכן שבאים כך אל העובדים ואומרים להם: תשקיעו, תתייעלו, והם מתייעלים, ובו בזמן מתברר שבמהלך ארבע שנים עלויות המימון במפעל "מנועי בית-שמש" — רק עלויות המימון — היו 60 מיליון דולר. זה לא היה חלק מהבראת המפעל. זה היה חלק מהסבסוד שנתנה מדינת ישראל לכנסים. והרי היום ברור לכולם שאותם 100 מיליון דולר שעליהם מדובר הם חובות אבודים, זה כבר לא יחזור. ומי שמנסה לסגור את המפעל בגין אותם 100 מיליון דולר או 130 מיליון דולר, עושה עוול נורא. משום שעל-ידי סגירת המפעל הוא לא יחזיר את הכסף הזה.

אבל, לאחר כל הדברים הללו, יש דבר אחד שלא ניתן לדרוש אותו. בנוסף על הבראת המפעל, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, אין מנוס מאשר לשאול את השאלה הפשוטה: מי אחראי למפלות שהיתה? מי אחראי לכישלונות? מי נושא באחריות לצער ולמתח שעברו על מפעל זה עובדי המפעל ואנשי בית-שמש ולאותם 100 — 130 מיליון דולר שהלכו לאיבוד?

מסדר-היום, שהמפעל יברא, ישתקם, ושהנושא הזה לא יחזור לכאן מדי חצי שנה. רק לפני חצי שנה דיברתי עליו כאן, מעל הבמה הזאת.

אני רוצה לצאת מנקודת הראות של היתרונות הכלכליים, הטכנולוגיים והביטחוניים למדינת ישראל, וכמיוחד להתרכז, ואין זו בושה, בנקודת הראות של העיירה בית-שמש, גורלה והשפעתה על כלל עיירות הפיתוח, אם יקרה חלילה האסון והמפעל הזה ייסגר.

בעיירה בית-שמש, שסגרה בשנה האחרונה את מחצבות בית-מאיר, את מחצבות הרטוב, את מפעל סריגים — וכ-300 עובדים פוטרו בגל הקודם ממפעל "מנועי בית-שמש" — לא קם אף לא מפעל נוסף אחד; ושר העבודה והרווחה אומר, וגם שר התעשייה והמסחר אמר לנו בועדה: אין בצנרת שום תוכנית על מפעל כלשהו שאפשר להקים בעיירה הזאת.

לכן תושבי העיירה הזאת אומרים, בצדק, שלגביהם הפגיעה יכולה להיות אנושה, כיוון שהמפעל הזה הוא הגדול ביותר במקומם, הוא המעסיק הגדול ביותר, הוא מקור פרנסתם וגאווותם.

עוד הם אומרים, שהמפעל הזה בנוי על טכנולוגיה גבוהה, שעיצבה חלקית את הדמוגרפיה בעיירה בית-שמש, ומפלה שלו היא מפלה למבנה של העיירה, משום שכל 460 המובטלים, הנמצאים בשלבים של הכשרה מקצועית, כולם מכונים לרמה טכנולוגית גבוהה. ואלה שהיום שובלים הכשרה באלקטרוניקה, בתכנות מחשבים, בחריטה, "סי אנד סי" ועוד נושאים, מיועדים לרמה הזאת, מפלה של המפעל הזה, על רמתו הטכנולוגית, משמעותה חוסר תעסוקה לאלה שיהיו מחוץ בעלי תעודה אבל לא יהיה להם מקום לפנות אליו לשם התקבלות לעבודה.

עוד אומרים תושבי העיירה, ובצדק, שזאת פגיעה באמון שהעובדים נחנו במדינה. אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה צריך לדעת, שהעובדים הקרובים קורבנות אירוע כנושא הזה, ועשו מאמץ לא רגיל. חלק גדול מהנתונים כבר הביא חבר הכנסת שפט לפני, ולא אחזור עליהם — על המובטלים, על הפיטורים. אבל אסור לשכוח שההתייעלות, שהעובדים לקחו בה חלק, לא רק העלתה את מספר העובדים בעבודה ישירה ב-16% — כלומר, היום עובדים 63% בעבודות ישירות, ובקרוב זה יגיע ל-70%, דבר המראה על התייעלות נפלאה בתוך תקופה קצרה — אלא שלפני שנה בלבד, על כל עובד היו מכירות בשיעור של 15,700 דולר, והשנה השיעור הוא 26,800 דולר, ועד סוף שנת 1986/87 הוא יגיע לקרוב ל-35,000 דולר — עליית תפוקה ב-150% בתוך תקופה של כשנה-חצי. זה דבר פנטסטי. העובדים עשו את זה. מדוע שהם יאמינו במדינה, שבברית אחת הם הסכימו לעשות את המאמץ ולהתייעל — ועוד מעט אדרוש לדעת איפה היתה ההנהלה בנושא זה — מדוע ימשיכו להאמין בה?

ועוד — וזה הטיעון האחרון שטוענים אנשי בית-שמש, ובצדק — זה העלבון. כצעם יש כאן משום עלבון נורא, שמשמעותו שעיירה כמו בית-שמש, שנערכה להחזקת מפעל בעל רמה טכנולוגית מודרנית, כאילו איננה מסוגלת לשאת אותו. ומי שייצא ויראה את סוגי היצירות שהם עושים שם, את סוגי העיבודים, והשבבים והמכלולים שהם מייצרים — זה דבר יוצא מן הכלל. הלווא אם המפעל הזה ייפול בכית-שמש, המשמעותו מכה נוראה לכל עיירות הפיתוח ולאמונה של אנשיהן ביכולתם לבצע עבודות על רמה גבוהה.

דבר, אין שום ממש בכל החירוצים שנועדו להסביר ולהצדיק את סגירת המפעל.

כמו כן, סקירה שטחית וקצרה של השתלשלות האירועים, אפילו רק בשנה האחרונה, מוכיחה בעליל, שהיידרדרות המצב עד לסגירת המפעל הייתה מתוכננת ויוזמה: לאחר שורת תוכניות הבראה והחלפת המנכ"ל ארבע פעמים המליצו שוב על תוכנית הבראה ב־1985, וכמובן, שוב עמדו במרכז תוכנית הבראה פיטורי עובדים. היו, נוסף על כך, התחייבויות של הממשלה להשמיט ולפרוס חובות שלא שולמו, ואז המשיכו להצטבר החובות. למרות הפיטורים, הצמצומים ועליית התפוקה, שנה לאחר תוכנית הבראה שלא בוצעה, מלבד הפיטורים כמובן — במרס 1986, דהיינו לפני יותר משבעה חודשים — כבר התחילו לשקול מינוי כונס נכסים למפעל, אולם דוברים של המשרדים הכלכליים אמרו אז לעיתונאים, כי המשך קיומו של מפעל "מנועי בית-שמש" אינו מוטל בספק. אולם שבוע לאחר מכן הציעו שר האוצר דאז מרדכי ושר הביטחון רבין ליועצת השרים לענייני כלכלה לסגור את המפעל. הם אומנם דירבו גם על אפשרות מכירתו, אך הדגישו שהיה זול וכדאי יהיה לסגור.

החלטת הממשלה למנות כונס נכסים היא אות אזהרה המעיד על כוונותיה לחסל את המפעל. זאת הייתה הדרך בחיסול מפעלים אחרים, כגון "אתא". אנו תובעים את הביטול המיידי של מינוי כונס הנכסים.

האחריות למפעל זה, שמופקדת בידי משרד הביטחון, גורמת — נוסף על הכישלון הניהולי — גם לכניסתה של ישראל להרפתקאות בזוויות של אספקת נשק למדינות ולמשרטים ולארגונים מפוקפקים, במטרה לייצר ככל מחיר. דבר זה מכפיש, בלא ספק, את שמה של ישראל, ויש לו תוצאות רעות אסון לאינטרסים הלאומיים של המדינה, גם אם מתעלמים מן, ההיבט האנושי והמוסרי.

וכאן אני מגיע להיבט השני: השימוש במפעלים ממשלתיים כמכשיר לאספקת משרות וכיבודים, וכניצאה מזה — הבזבוז, השחיתות והניצול, הנובעים מאדישות למשאבים הלאומיים לגורל הפועלים ותנאי חייהם, יחד עם חוסר כשרון.

חברי הכנסת, אם הפועלים עובדים ומייצרים ואחר כך גם מפטרים כמה מאות מהם בטענה שהם מיותרים וככל זאת התפוקה עולה והפריזן גבוה, ולעומת זאת המשכורות עלובות, אני שואל: להיכן הולך הכסף? אין המפעל מפסיד? התשובה היא פשוטה: הסתככות בחובות בלשכנו ותפחו בגלל האינפלציה, בגלל בזבוז ושחיתות בצמרת הניהולית של המפעל, כאשר שורה של עסקנים מעותבים יושבים ומטכסים עצה איך לגנוב כמה שיותר מהציבור ומספקים לעצמם מכונות צמודות ודלק חופשי להניע אותן ולוקחים משכורות עתק, ובעניין משכורות היום, לאחר כל מה שמתברר מדי יום על משכורות והטבות הניתנות לבכירים למיניהם, כבר אין לדעת על איזה סדרי גודל מדהימים מדובר בשכר הבכירים הללו. ובסופו של דבר, חברי הכנסת, כאשר צריך לתפוס את האשם ולהעניש אותו, הם כבר לא נמצאים שם. ומי משלם את המחיר? — הפועלים, כמובן.

אותם עסקנים לא יישארו מובטלים זמן רב. הפרנס שאליו הם מקורבים ימצא להם דירקטוריון או הנהלה אחרת או משרה של יועץ, מזנה, סגן ושב־ראש וכיוצא באלה. עוד לפני שיספיקו לגמור לספור את המיליונים שקיבלו, כמובן, כפיצויים על המשרה הקודמת במפעל שנסגר, ימצא להם תפקיד חדש. ואז, מי מכיר? מי יודע?

ומשפט אחרון: אני פונה אל ממשלת ישראל — המשחק בכונסי נכסים הפך להיות פופולרי מדי. סגירת מפעלים הפכה להיות שגרה. כונס נכסים — אין כל סיבה למנות כזה למפעל "מנועי בית-שמש", שכן אם רוצים לנטרל את העובדים ואת ההסתדרות מהמשא-ומתן על הבראתו של המפעל, זה מה שיעשה כונס נכסים, אין צורך בכך. העובדים עמדו בחלקם בהבראה ומוכנים לעמוד בו הלאה. ההסתדרות עמדה בחלקה בהבראה והיא מוכנה לעמוד בו הלאה.

מה שצריך היום זו הנהלה חדשה למפעל, לא כונס נכסים, כיוון שכונס נכסים יכול בקלות רבה יותר מאחרים לסגור את המפעל תורה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואחריו תביא את הצעתה חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

צ'רלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוריון):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מפעל "מנועי בית-שמש" הוא השם התורן ברשימה, הרשימה כוללת מפעלים כגון: "אתא", "מספנות ישראל", "פריזה", "אליאנס".

חברי הכנסת, יש שני היבטים לתופעה הזאת: האחד — אין מנוס מן המסקנה כי מדיניות הממשלה היא לסגור מפעלים, ובהמשך דברי אדון בסיכות אפשרויות למדיניות הזאת: ההיבט השני — מתברר שחברות ומפעלים ממשלתיים משמשים לעתים קרובות למטרה אחת ויחידה, להעניק משרות וכיבודים לאנשי-שלומם של הנוגעים בדבר בממשלה.

על שני ההיבטים הללו, חברי הכנסת, שיש להם סימוכין וראיות נחרצות בכל מה שקורה בשטח, נוסף היבט שמעניין כנראה רק אותנו, והוא ההיבט האנושי-החברתי. העובדה שמפעלים כאלה מעסיקים גם פועלים קשיינים, המבקשים להשתכר, למחיתים בכבוד וכויעת אפיהם, עובדה זו אין לה כל חשיבות במערך השקולים של קברניטי המשק, הן כבואם לפתוח ולייסד מפעל כזה למטרותיהם הג"ל והן כבואם לסגור אותו לאחר שמצאו את לשד הציבור ופועלי המפעל, עד שאין כבר אפשרות לקיים אותו.

חברי הכנסת, אנו דנים היום במפעל "מנועי בית-שמש", ולכן אין לנו ברירה אלא להתייחס למאות עובדי המפעל הספציפי הזה, הנושאים את עניניהם בחרדה לראות איך ייגזר גורלם. אני לא יכול להאשים אותם אם אינם מתלהבים מהדין במדיניות המובילה לכיצוע הפשעים החברתיים והלאומיים הללו.

תחילה להיבט הראשון: מדיניות הממשלה לסגור מפעלים נובעת בעיקרה מהרצון להגדיל את האכטלה כמרכיב חשוב במסגרת מה שנקרא "המדיניות הכלכלית להבראת המשק". זאת במטרה להמשיך לשחק את השכר ולהוריד את רמת-החיים של הפועלים, ועוטפים לנו את זה בטענות כלכליות, ביטחוניות, תקציביות. אין ספק שניתן להשיב על כל הטענות הללו. אפשר להפריך בקלות את הטענות על חוסר רווחיות, חוסר כדאיות. יש בידי מסמך עמדה של עובדי המפעל ומסמך נוסף שהוציאו ויש בו תשובות מפורטות ומבוססות במספרים, בתחשיבים, כנתונים, על כל החירוצים המצודדים בסגירת המפעל, לא אחזור ולא אצטט כאן נתונים, הם כבר יורעים ודאי, אבל הם נוגעים להיבט הכלכלי, הביטחוני, החברתי, לעניין הפריזן, הייעול וכר, קיצורו של

סגירת המפעל. הוועדה המרכזה של ההסתדרות, מזכיר ההסתדרות, כולם פה אחד נגד סגירה.

ועדת הכלכלה של הכנסת דנה בנושא הזה זמן רב. קראתי את הריאיון שנערך עם יושב ראש ועדת הכלכלה של הכנסת. אני משערת שהוא מביע את דעתה של הוועדה כולה. הוא מביע דעה חד-משמעית נגד סגירה, נגד כונס נכסים. אחרי דיון מעמיק בנתונים הגיעה הוועדה למסקנה שיש עתיד למפעל, יש אפשרות לשקם אותו ולא צריך לסגור.

אמש הלכתי לפגוש את נציגי המפעל, שהפגינו ברחוב בירושלים, ברחביה. היה די קר. חבר אחד אמר לי: אנה, עשי עמנו חסד, אל תדברי על כל המפעלים העומדים להיסגר או שנסגרו; דברי רק על בית-שמש. אין לי טענות אליו, הוא מגן על ביתו. ככלל אין לי טענות אליו.

אבל, רבותי, אינני זוכרת מצב שבו הכנסת היתה חייבת לדון ולחזור ולדון לעתים תכופות כל כך על מפעלים שהממשלה החליטה לסגור. לא שכחתי את פרשת המספנות. שלא יספור לי, שאם ממנים כונס נכסים אין זה אומר שהולכים לסגור את המפעל. כאשר קבעו כונס נכסים "מספנות ישראל", כוונת הממשלה היתה לסגור את המפעל, בלי קונצס. רק הרעש בכנסת והלחץ הפרלמנטרי מנעו זאת.

שר התחבורה ח' קורפו:

הבטחת להם לדבר רק על בית-שמש?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לא, לא הבטחתי. הבטחתי לומר את מה שעל לבי. בכל אופן, השבועה שנתתי היא להיות נאמנה למדינה.

על כל פנים, אדוני היושב ראש, מינוי כונס נכסים אינו סגולה להבראת המשק; להיפך. זו אינה סגולה לשיקום של מפעל; להיפך. כבר אמרו פה לפני שהדבר מערער את הביטחון כמפעל בקרב אלה שמזמינים ממנו הזמנות.

מה שקרה בבית-שמש איננו אשמתם של העובדים, ולא השכר הגבוה הוא אשר הביא את המפעל למצב כזה של משבר. אלא ניהול כושל. זאת אומרים כולם. עוד לא שמעתי אחד שיאמר שניהול המפעל היה כושל. הזמנות שהיו צריכות להתממש לא התממשו; הסכסום עם חברת חרץ, עם Pratt and Whitney, לא התממשו; הזמנות שהיו צריכות לבוא לא באו; ההנהלה לא פעלה כמו שצריך.

שבת ייים (המערך):

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני אדבר על המספנות אם אחליט לדבר עליהן. דיברתי על כך רק בהקשר של כונס נכסים, אך ורק בהקשר זה. תודה לאל, המפעל שם עובד. מדוע אני צריכה להתערב בשלא צריך? בכל אופן, איש מאתנו אינו רוצה לקלקל. אני מציעה שלא נסטה מהנושא, והנושא הוא: האם למנות כונס נכסים, ואם ימונה כונס נכסים — האם יש למפעל סיכוי טוב יותר להתקיים. זה מה שאני טוענת.

השתתפתי בישיבות רבות של ועדות בכנסת, לפני שנה, שנה וחצי, כשבאו שר האוצר דאז וסגן שר האוצר והסבירו לנו, שהאבטלה מתהווה משום שאנחנו ב"תפר", מבחינת המשק, בין משק מפגר, שיש בו הרבה עבודה ידנית, לבין משק טכנולוגי מתקדם, המבוסס בעיקר על ידע ועל מדע. והנה, יש מפעל שהוא חלוש של הטכנולוגיה. האם אנחנו ניתן לחלוש כזה להימוג מפני שלא היה ניהול נכון? והרי את הכנפיים כבר

קראתי ששר האוצר אמר, שאין מנוס אלא לסגור את המפעל שאין לו הצדקה כלכלית או ביטחונית. לא ראתי התייחסות להצדקה חברתית. מילא, הוא שר האוצר ולא שר העבודה והרווחה. הוא הוסיף והכטיח לפועלים, כי יוכל להציע מקומות עבודה חלופיים. הוא אמר: "להציע" גם בלשכת העבודה מציעים למובטלים מקומות עבודה, לא ברור רק באילו תנאים, איזה סוג עבודה, אם יצטרכו הכשרה מקצועית, הסבה מקצועית. לא משנה, העיקר שהשר הציע ואחר כך לא יבוא איש בטענות. הוא לא אמר מה יציע בדיוק.

חברי הכנסת, האם מישוה כאן יודע כמה אנשים נושאים כתפקידים בחברות ממשלתיות — חברי דירקטוריונים, יועצים, מנכ"לים, ראשי אנפים ומחלקות מיותרים? האם מישוה יודע כמה הם משתכרים, מה הם עושים ומה עושים להם, חברי הכנסת, כאשר הם נכשלים, גם במה שאינם עושים, וממיסים שואה כלכלית על חברות ומפעלים ומורידים לטמיון עשרות ומאות מיליוני דולרים של הציבור? כלום. שום דבר לא עושים להם. מענישים את הפועלים, משליכים אותם לרחוב, וזה מסתור ומתיישב עם המטרה השנייה שהזכרתי קודם: מדיניות הגברת האבטלה והרחבתה לצורך שחיקת השכר, כדי להכניס את הפועל הישראלי לחרדה, שידבק בעבודתו בכל מחיר ובכל תנאי שיכתיבו לו. כך הם רוצים להבריאת את הגב הכלכלי של המדינה: על-ידי שכירת גבו של הפועל.

חברי הכנסת, סגירת מפעל "מנועי בית-שמש" היא מכה איומה לעצירה בית-שמש. העצירה בית-שמש איננה בנגב, כמו ירומה ומצפה-רמון, היא שונת במרכז הארץ, רק קילומטרים ספורים מירושלים, אבל מבחינות רבות וידועות היא רחוקה מאוד מן המרכז. היישוב הנידח ביותר של "גוש אמונים" בגדה המערבית מטופח וממומן פי-עשרה מבית-שמש ונמצא במרחק זעיר ממרכז העניינים ומלבה של הממשלה וראשה. כבר עכשיו 30% מהמפרנסים של העיר בית-שמש מחוסרי עבודה. מפחית לחשוב מה יקרה אם ייתוספו על אלה עוד מאות מעובדי המפעל. הדבר הזה יהווה מכת מוות לעצירה, כפי שאומרים בצדק עובדי המפעל וראש המועצה.

ואם, חברי הכנסת, לבה של הממשלה אטום ואותוניה חירושות ממשית כל הנימוקים הללו וגורלם של עובדי המפעל והעצירה אינו מעניין אותה, יש צורך בהכנסת, ואני יודע שיש בה הרבה חברים שאכפת להם, תחייב את הממשלה לקיים את המפעל ולהעניש את האחראים לכישלונם ולא את העובדים. על כך אנו מציעים שהכנסת תדון בדחיפות בנושא הזה ותחליט לחבוע מהממשלה לבטל את החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה למנות כונס נכסים למפעל או לסגור אותו; וכן שהכנסת תחליט להעביר את ליבון הבעיה ומציאת פתרונות לקיום המפעל לוועדת הכספים של הכנסת. במטרה לקיים את המפעל ולשקם אותו.

היז"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור להצעה באותו נושא לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בחוץ מפגינים עובדי המפעל, הם הביאו אתם תערוכה כדי לשכנע. הם לא הביאו את הדעם, הם אינם מתפרעים, הם פשוט רוצים להגן על מקום עבודתם.

סיעת המערך בכנסת קיבלה החלטה פה אחד: לא כונס נכסים, לא סגירת המפעל. עשרות חברי כנסת מכל חלקי הבית, גם מספלי הליכוד, חתמו על פטיציה: לא כונס נכסים, לא

בגללן חייב המפעל הזה להמשיך ולהתקיים: הידע שנרכש בייצור מנוע למטוס של שנות האלפיים; עיירת פיתוח שהקימו בה מפעל מתוחכם כדי שימשיך חושבים נוספים להגדלת האוכלוסייה; פיטורי העובדים וההשלכות החברתיות הנובעות מכך.

אדוני היושב-ראש, המפעל הוא המנוע של העיירה ובלעדיו אין לעיירת הפיתוח תוחלת חיים. ברשותך, אני רוצה לחזור על דברים שאמרתי לראש הממשלה.

שבח וייס (המערך):
ומה הוא אמר לך?

היו"ר א' שוסטק:
קודם כול חשמע מה הוא אמר לראש הממשלה.

שבח וייס (המערך):
אבל העיקר הוא התשובה של ראש הממשלה.

יעקב שמאי (הליכוד):
אני אמרתי לראש הממשלה: זה מפעל שיש לו עיירה, וכאשר אני אומר זאת צריך להביא בחשבון את כל המשמעותיות החברתיות ואת כל ההתפתחויות של החלטה שכונס נכסים יקבל על עצמו חלילה לנהל או לפקד את המפעל ו/או להחליט על סגירתו. וכאשר אני אומר שזה מפעל שיש לו עיירה, צריך להבין דבר אחד: אני מזכיר לחברי הכנסת, שבדיונים בוועדת העבודה והרווחה, שבה אני חבר ומשתתף בהחלטה מלאה, בתקופה האחרונה אנחנו דנים בנושא של עיירות הפיתוח, שומעים על המצוקה של עיירות הפיתוח, שומעים על הצרכים שלהן, שומעים מדוע צריך להקצות משאבים כדי שהן תקלטנה תושבים נוספים ותוכלנה להתקיים. כמה וכמה ועדות קמו כדי למצוא פתרונות לאותן עיירות. למה אנחנו רוצים להוביל את בית-שמש? להסיע את התושבים באוטובוסים ולשלוח אותם לערים הגדולות? האם זו תהיה ההחלטה? האם אנחנו מתכוונים להקים ועדות כדי לנסות ולמצוא פתרון איך להקים מפעל חדש בבית-שמש?

אלה הם הדברים שאותם החליטה ועדת השרים לענייני כלכלה, בהרכב חסר. נדמה לי שהיו שם ארבעה או חמישה שרים שהחליטו על מינוי כונס נכסים. מהי המשמעות של מינוי כונס הנכסים?
ישראל קיסר (המערך):
והם עשו זאת גם כלי לראות את המפעל, ואלה שרים של ממשלת ישראל.

יעקב שמאי (הליכוד):
צריך לראות את השרים ולשאול אותם. אני לא בטוח שלא ראו.

ישראל קיסר (המערך):
חוזר שוב הסיפור של המספנות.

יעקב שמאי (הליכוד):
כאשר יושבים חמישה שרים ומקבלים החלטה — — —

שבח וייס (המערך):
זה שר אוצר שלך ואתה מדבר עכשיו נגדו.

היו"ר א' שוסטק:
איזה מין דיבורים אלה?

יעקב שמאי (הליכוד):
אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת שבח וייס: שר האוצר הוא מהמפלגה שלי ושר הביטחון הוא מהמפלגה שלך, והוא קיבל את ההחלטה לסגור את המפעל.

קיצצו. כשמפטרים 50% מהעובדים במפעל כזה האווירה בו שוב לא יכולה להיות טובה. עכשיו, כשמונף הגרזן, וחבר דמוקלס מונפת מעל לראשם של העובדים, ומחר יכולים כולם או רובם להיות מפוטרים כזה אחר זה, שלב אחר שלב — איזה מוסר עבודה ואיזו אווירה יכולים לשרר במפעל כזה?

שר האוצר אומר: המערך רוצה לדגדג דגים ולכן הוא קיבל את ההחלטה הזאת נגד הסגירה ונגד כונס הנכסים. שר האוצר לא הסתיר שכונתו היא סגירת המפעל. הוא לא אמר שימונה כונס נכסים לבדיקה, או לניסיון לשקם את המפעל. הוא לא אמר זאת. קראתי את דבריו. הוא אמר שהכונה היא לסגור את המפעל.

אדוני היושב-ראש, לא אכנס לחישובים של כדאיות ושל רווחיות, ומה אפשר היה לעשות ולא נעשה ומה אפשר לעשות בעתיד. העובדים היו בסדר והגישו לנו מסמך, כלי להסתיר את העובדה שיש הפסדים. זה כתוב. אבל, לפי זה, ככל זאת ההפסד התפעולי ירד ב-50% בין השנים 1983/84 ו-1986/87: 15.8 מיליון דולר ל-7.5 מיליון דולר. מוכן שעל המפעל רובצים החוב והריבית, ההפסדים המצטברים וההזמנות שלא ברצונו. אבל, רבותי, זה בסדר-הכול מפעל בסיסי, זו חשתית משק, זו מטלורגיה. בשום מדינה, ודאי לא במדינת ישראל, שהיא עדיין מדינה של קליטת עלייה וצמיחה ובניין כמעט ראשוני, לא מניפים גרזן ואומרים לסגור. זה הרי הפתרון הקל ביותר.

אדוני היושב-ראש, מה שראיתי הוא, שבידי המפעל יש כיום הזמנות ביד בסך 33.1 מיליון דולר, מהן הזמנות ב-16.1 מיליון דולר למערכת הביטחון במישרין ובקפיין ו-17 מיליון דולר לייצוא. מה זאת אומרת לסגור?

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שזה דבר שלא ייסבל — לתת מכת מוות לעיירת פיתוח בצורה כזאת. בלי בחינה. הרי משהו צריך להיות אחראי. הקימו מפעל, ועיירת פיתוח מסביב למפעל. האם הממשלה איננה אחראית לעתידם של העובדים? האם היא איננה אחראית לעתיד העיירה? האם צריך להחליט כך, בצורה בזבזנית ומתוך הפקרות ממש?

אני שמחה שיש ערעור על החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה. אני מצטערת על שחלק מהשרים חברי הוועדה הזאת נעדרו, או לא הרימו יד בצורה נכונה, לפחות אלה שהייתי מצפה מהם שיצביעו נגד סגירת המפעל. אבל אם יש ערעור, אני שמחה על כך ואני מקווה שהוא יהיה בכיוון הנכון.

מכל מקום, הממשלה איננה יכולה להתעלם בהחלטתה מהכנסת, לא מהמליאה, לא מוועדת הכלכלה, לא מחתימות של חברי הכנסת, לא מההסתדרות ולא מהסיעה.

שבח וייס (המערך):
היא יכולה, אבל — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אתה אומר שהיא יכולה? אתה יודע מה? — בממשלה הזאת הכול אפשרי, אבל הבה נקווה ככל זאת שהגרוע ביותר לא יקרה.

היו"ר א' שוסטק:
באותו נושא, בבקשה, חבר הכנסת יעקב שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת מקיימת דיון מיוחד בנושא מפעל "מנועי בית-שמש". לפני שמקבלים החלטה, כדאי להדגיש שלוש נקודות עיקריות, אשר לפחות

למדתי ממקומות עבודה רבים, שתמיד העובדים יודעים יותר טוב מהנהלות. העובדים מכירים את מצב המפעל טוב יותר מאשר הנהלות יודעות לנהל אותו. תמיד הם יכולים ליעץ למנהלים איך לנהל את המפעל. העובדים במפעל עצמו גם היו מוכנים שלא לקבל תנאים סוציאליים בחודשים האחרונים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו טוענים שהם צריכים לקחת חלק בניהול.

יעקב שמאי (הליכוד):
חבר הכנסת רן כהן, יושב כאן גם חבר הכנסת ישראל קיסר, ואני רוצה שהוא יאמץ את החלטת חברת העובדים לשחק עובדים בהנהלות שם, והאמן לי שאני בעד זה גם במפעלים הממשלתיים והפרטיים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — גם יושב ראש הישיבה מאשר זאת?

היו"ר ד' תיכון:
קודם בחברת העובדים, שינסו זאת בחברת העובדים.

בבקשה, חבר הכנסת שמאי, תמשיך, ונא לסיים.

יעקב שמאי (הליכוד):
הקימו ועדת מעקב, ועדת המעקב לא החליטה, לא קיבלתם את פסיקתה. אם גם ועדת השרים לענייני כלכלה לא רצתה לקבל את מסקנות הוועדה, מדוע לא ביקשה לעיין בנתונים? הרי גם שם היו נתונים שדברו בעד עצמם, וכאן כדאי אולי להזכיר את הדברים החשובים ביותר: בעיירת הפיתוח בית-שמש יש 4,400 מועסקים, למעלה מ-500 מוכטלים רשומים כיום כלשכות העבודה. 350 עובדי המפעל הם עובדי עיירת הפיתוח בית-שמש. 350 עד 500 משפחות נוספות משרתות את המפעל הזה במערכת שירותים סובבת.

האם זו החלטה שאפשר לקבל אותה בקלות ראש ולומר: אנחנו צריכים לשקול את הצעדים הכלכליים, ולו רק מפני שבמשרד הביטחון לא מצאו את התקציבים להמשיך ולהקים את ההנהלות, להמשיך ולהפעיל את המפעל, להמשיך ולרכוש את המוצרים? איני רוצה לתקוף כאן את כל המערכות הסובבות. הרי אם משרד הביטחון היה רוכש את הציוד שאותו הוא התחייב לרכוש, האם היה מישוה מדבר היום על סגירת המפעל? האם מישוה חושב שאם ייסגר המפעל הזה לא תבואו אתם, חברי הכנסת, ותקימו קול צעקה? אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, האם לא יקומו ועדות? ואתה כבר עומד בראש ועדה לענייני עיירות הפיתוח, האם לא ידרשו להקים ועדה נוספת בראשותו של שר זה או זה כדי שישאלו ויבדקו מה עושים בעיירת פיתוח כזו, ש-30% מתושביה יהיו מוכטלים? האם ההצעה של שר האוצר: אנחנו נעסיק אתכם, היא הצעה רצינית? איפה יעסיקו את העובדים? איך יעסיקו אותם, במה יעסיקו אותם? ומה על הידע שנרכש במפעל הזה? אם אי-פעם נעמוד בפני שוקת בבורה בגלל סיבות ביטחוניות ופוליטיות, ולא יוכלו לספק לנו את המנועים הנדרשים האלה, האם נוכל לבוא ולומר: נתחיל לארגן את המפעל מחדש?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אומר זאת בצורה ברורה ביותר: למען ביטחון המדינה, למען המפעל, למען העובדים, למען העיירה וכדי שעם ישראל לא יאלץ לדאוג לעיירת פיתוח נוספת, צריך למצוא היום את המשאבים הנדרשים כדי להגיע לפתרון בדבר המשך ההפעלה של מפעל "מנועי בית-שמש", ולא להביא דוגמאות של כונסי נכסים במפעלים אחרים. אנחנו יודעים שאין להשוות את "אל על" ל"מנועי בית-שמש". ב"אל על" ימשיכו לטוס, ואילו ב"מנועי

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שבת וייס (המערך):

היו"ר א' שושטק:

חבר הכנסת שבת וייס, כאן אין שר שלך ושר שלו. השר הוא שלך ושלו ושל כולנו. לא צריך לדבר כך.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת רן כהן, אני עונה לך וגם לחבר הכנסת שבת וייס: בצער ובכאב — — —

שבת וייס (המערך):

כל הזמן מסיחים נגד שר הביטחון עליידי רמגוגיה.

אהרן נחמיאס (המערך):

חבר הכנסת שמאי, בבקשה אל תזרוק את התינוק הזה לשר הביטחון.

אורה נמיר (המערך):

ואת שר האוצר הזכרת?

יעקב שמאי (הליכוד):

חברת הכנסת אורה נמיר, גם את שר האוצר הזכרתי.

רבתי חברי הכנסת, אנחנו דנים במפעל שהוא מהמתחכמים ביותר שיש לנו בארץ, שמייצר את הצעקה האחרונה בתחכום הטכנולוגי של מנוע ה"לביא", שהוא מנוע שנות האלפיים, וכאן אנחנו מתווכחים מי אמר מה למי.

המפעל הזה עבר משברים לא קלים, המפעל הזה עבר לבטים קשים, על המפעל הזה התנהלו מספיק דיונים. אבל צריך לזכור, שההחלטה האחרונה, לפני ההחלטה על כונס נכסים, היתה להמשיך ולקיים את המפעל. נאמרו בה שלושה דברים עיקריים: א. צריך להתייעל — ואומנם צומצם מספר העובדים כדי מחצית, פוטרו 600 עובדים, הועד, העובדים, התושבים בעיירה, כולם הסכימו לגזירה הזאת ולו רק כדי שהמפעל ימשיך להתקיים; ב. הממשלה תמחק את חובות המפעל, ואומנם, הצעד הראשון של התייעלות כבר נעשה, אבל הצעד השני של מחיקת חובות המפעל טרם בוצע; ג. יש צורך בהקמת הנהלה חדשה אשר תנהל את המפעל בצורה משופרת.

ומה עושים היום? באים ומציגים את המצב בצורה כזאת: המפעל הוא גירעוני, כאילו אי-אפשר לשאת בחוב של 25 מיליון דולר. רבותי, זה לא נכון, זה לא מדויק, המספרים האלה אינם נכונים, אילו הביאו בחשבון, ש-17.5 מיליון דולר הם הריבית הרוכצת על המפעל כתוצאה מהחוב, ואילו בדקו את הסכום של 25 מיליון דולר בצורה נכונה, היה מתברר שבשנה האחרונה המפעל כ-7.5 מיליון דולר.

אבל צריך לזכור דבר נוסף: כאשר מפעל אינו יכול להתקיים, כאשר הממשלה איננה אומרת בצורה ברורה ומוחלטת מה לעשות אתו, כאשר היא לא דואגת למנות לו מנהלים מתאימים, מה אתם רוצים? איך ירצו מפעלים בעולם לרכוש את המוצרים של המפעל הזה? הרי יחששו פן ייסגרו! האם קיימת אפשרות שהמפעל יתמודד במכרזים ומפעלים הזקוקים לסוג התוצרת של המפעל המתחכם הזה ירצו בכלל להתקשר אתו?

המפעל הזה זקוק עוד לדבר נוסף, להשקעה של מיליונים נוספים, מיליונים בודדים, כדי שהוא יוכל לייצר גם את המוצרים הנוספים. העובדים אומרים זאת, והאמינו לי, אני כבר

אנחנו צריכים לראות גם את הסימפטומים, את הסיבות. מפעל, תאגיד, חברה וגם הכנסת הזאת אינם יכולים להתנהל בלי יושב-ראש. אני שומע מהעובדים — קראתי גם בעיתונות — שהמפעל עובד ללא מנהל וללא הנהלה עוד מאפריל 1986. ואנחנו מצפים ממפעל, מהנהלה או מקבוצת עובדים להריץ מפעל כה גדול, בעל חשיבות מקומית, אזורית ולאומית ללא הנהלה? אני סבור שאחד הדברים החשובים ביותר בטיפול בסוגיה זו הוא למצוא הנהלה יעילה שיכולה להעמיד את המפעל על רגליו. אני גם שמעתי וידוע על הוצאות מופרזות של אותם מנהלים עד אפריל 1986, על הוצאותיהם השונות ועל נסיעותיהם, ואת כל זה המפעל צריך לשלם.

היינו צריכים לעקוב אחרי הנושא הזה מרגע שהוגש דוח ההכרזה לוועדת הכספים, ודרךה לממשלה. בשבועיים האחרונים אנחנו באים ואומרים: המפעל חלה במחלת סרטן שאין לה חקוה. אני חושב שאנחנו לוקחים על עצמנו סיכון מיוחד בטיפול בסוגיה הזאת.

אני רואה היום, שהמפעל צריך לשלם מחיר גבוה, ובכל המחדלים או מאשימים את המפעל ואת הפועלים ואומרים שהם צריכים לשלם את המחיר. אנו סבורים, ואני מקווה שרוב חברי הכנסת מסכימים לכך, שיש מקום והצדקה סוציאלכלית לקיום המפעל, ולכן אין מקום לסגור אותו ואין מקום למינוי כונס נכסים, משום שאנחנו יודעים מהי המסקנה מכך.

אני רוצה לפנות מעל במה זו אל ציבור הפועלים. אם נמצא היום את הפתרון הארצי, הזמני, למינוי כונס נכסים עד לתקופה מסוימת, כדי שהמפעל ימשיך להתקיים ולייצר, וזה הרע במיעוטו, אני מקווה שהפועלים יסכימו לכך, אם כי יש קונסנזוס המתנגד גם לנושא הזה. בלי אחריות ממשלתית ובלי קונסנזוס של הכנסת וכפיית הממשלה להמשיך את קיום המפעל, שוב — בגלל חשיבותו האזורית והלאומית, וללא מינוי הנהלה, ודאי וודאי לא יקום מפעל. שוב, לא מדובר בעיירה ולא רק במפעל, אלא במפעל שהוא עורק חיים של אותה עיירה ותושביה.

הי"ד ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת דוד דנינו, שאיננו באולם. אם הוא לא יהיה באולם, ידבר אחרון המציעים. חבר הכנסת ישראל קיסר.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין אני מתכוון לעסוק כרגע בפירוט תולדות ההידרדרות במצבו של המפעל מאז הדין האחרון שהתקיים כמליאת הכנסת כמושב הקודם. אני גם בטוח שכל המעוניינים יודעים את כל הפרטים ומכירים אותם. יש מסמך שהוכן ומחולק כעת עליידי עובדי "מנועי בית-שמש", והוא מכיל אינפורמציה חשובה ומועילה.

אני רוצה רק לציין, שהגורל הרע של מפעל "מנועי בית-שמש" נחרץ בשנת 1981, כאשר הוחלט כי בו יכונה מנוע ה"לביא".

אני רוצה לצטט שני משפטים מהמסמך שהוכן עליידי עובדי המפעל על מצבת החובות: "כשנים 1981 — 1983 נכנסה החברה לחובות גדולים למערכת הבנקאית בעקבות תפיסה שהיתה קיימת אז על הצורך בהתארגנות מהירה לייצור מנוע למטוס הליביא והכנת התשתיות בכוח אדם, ציוד ומבנים הנדרשים לכך".

"ערב תחילת ההכרזה האחרונה בתחילת 1985 עמדו סך החובות לבנקים על 48.7 מיליון דולר, מזה 8 מיליוני דולר

בית-שמש", כאשר יהיה כונס נכסים, לא ידעו לרכוש את המוצרים, ועל-ידי עצם ההחלטה בדבר כונס נכסים ייגזרו שתי גידרות: סגירת המפעל וסגירת העיירה.

הי"ד ד' תיכון:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוידן עטשי, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד להצעה נוספת.

יוידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני סבור שבימים האחרונים קיים קונסנזוס במדינה, ולפי מה שאני רואה היום — גם בקרב חברי הכנסת, והקונסנזוס הוא שאסור לסגור את מפעל "מנועי בית-שמש". אני יודע את כוחה של הכנסת. אני גם יודע שהממשלה אמורה לשקף את רצונה של הכנסת כגוף המחוקק העליון וכגוף העוקב אחר פעולות הממשלה.

סגירת מפעלים או מינוי כונסי נכסים למפעלים לא רווחיים הפכו להיות מסורת בשנתיים האחרונות לכהונת הממשלה. זה פתרון קל. זה דומה למקרה של חולה המבקש להבריא ופונה לרופא, וזה האחרון מציע לו וריקת מוות. אינני חושב שהוא הייעוד הלאומי או הפרופראלי של ממשלת ישראל לסגור מפעלים; למצוא פתרונות קלים. הגאונות הישראלית הצליחה למצוא פתרונות רבים לדילמות רבות. בפנים ובחוץ. אינני חושב שיקשה עליה למצוא פתרון למפעל "מנועי בית-שמש".

אמר לפני: כאן לא מדובר רק במפעל, כאן מדובר בעתיד עיירה שלמה, והמפעל הזה הוא אחד המפעלים הגדולים ביותר המספק עבודה לידיים העובדות של רוב האוכלוסייה. לכן צריכים לראות את העיירה ואת עתידה בעדיפות ראשונה. אם המפעל וקוק להבראה — בעלות גדולה, אבל הבראה — הממשלה צריכה לעשות הכול כדי שהמפעל ימשיך להתקיים.

רק לפני שבוע ימים אמר שר העבודה והרווחה — דומני בכיקורו בחיפה — שמצב האבטלה בארץ הולך ומחמיר, והדבר עורר דאגה חמורה בקרב חברי הממשלה. האם אין הדברים סותרים זה את זה? הרי אם נסגור את המפעל, ניצור כאן בעיה של אבטלה. ואינני יודע מה תהיה הבעיה אם נמנה כונס נכסים. ממשלת ישראל, דרך ועדת השרים לענייני כלכלה, החליטה למנות כונס נכסים למפעל "מנועי בית-שמש", דבר שאיש אינו יודע מה יהיו השלכותיו, וכאן מדברים אנו על מפעל בעל חשיבות לאומית מיוחדת מבחינה סוציאלית, בגלל אופיה של בית-שמש וגם מבחינה ביטחונית, בגלל אופי הייצור במפעל זה והשווקים שאליהם הוא מפנה את תוצרתו.

אני כהחלט בעד תוכנית הבראה למפעלים, ובכללם מפעל "מנועי בית-שמש", אך עוד לפני כשנתיים הציגו נציגי הממשלה לוועדת הכלכלה, לוועדת הכספים ולממשלה תוכנית הבראה שכללו שלושה מרכיבים. אחד המרכיבים יושם, דומני, במאה אחוזים על-ידי העובדים והוא: צמצום בכמעט 44% בכוח העבודה, במספר פועלים. שני המרכיבים האחרים, שהיו למעשה בטיפול של ממשלת ישראל, לא טופלו בעוד מועד: הסרת החובות שהצטברו והבטחת הזמנות ממפעלים ומחברות בארץ ומחוצה לה, ואינני רוצה לפרט לא את המספרים ולא את שמות החברות, כפי שהדברים באים לידי ביטוי בחומר הרלבנטי שחולק עליידי ועד העובדים.

ועד העובדים, שאנו אז עם חלקו נפגשתי אתמול, מוכן ללכת שוב לקראת פטורים וקיצוצים בכוח האדם כדי להבטיח את המשך קיומו התקין של המפעל. זהו שוב ויתור או גילוי אחריות מדרגה ראשונה של עובדי "מנועי בית-שמש", כי הם מוכנים לקחת על עצמם מטלה נוספת.

אין כל ספק שריכוז העבודה במנועים בדרג גבוה במקום אחד במדינת ישראל הוא פתרון רציונלי, והמקום הטבעי לכך הוא מפעל "מנועי בית-שמש". זאת, כמובן, בנוסף על קבלת הזמנות בתחום של מנועים שהמפעל מסוגל לייצר. המפעל מסוגל לייצר היום מנועים משוכללים מאוד: גנרטורים, מנועים למסוקים, מנועים למטוסים שונים. אם הדבר הזה ייעשה, המפעל יוכל, באופן הדרגתי ובדרך הטבע, להתפתח ולהגיע גם לכך שהוא יוכל לייצר את המנועים המשוכללים ביותר. אבל לא עליידי קפיצת דרך, עליידי השקעה בטרם זמן. כאשר אין עדיין אפשרות להתמודד עם הנושא, דווקא ההחלטה הזאת, לקפוץ מעל התהליכים הטבעיים, היא שהכניסה את המפעל לתוך הבוץ מצוי בו היום.

לכן, לפי דעתי, קודם כול צריך להחליט לשנות את המדיניות ולרכז שם את כל עבודת המנועים שהמדינה אחראית לה בכל צורה שהיא ושותפה לה, להבטיח הזרמת עבודה תקינה ומסודרת על בסיס סדיר.

אני יודע שזו תפנית לא פשוטה, קודם כול מפני שהיא מחייבת החלטה בדרג מדיני עליון. בניגוד להמון vested interests המפוזרים ברחבי הארץ, והדברים ידועים. כל ניסיון להזריק דבר במטרה לשכלל את המצב, לייעל אותו, לעשות אותו ליותר כלכלי, נחקל בבעיות האלה. אבל, צריך להימצא הכוח להחליט ולכפות זאת. אז תהיה לפחות תשתית בריאה וקבועה לעבודה סדירה במפעל. אז הוא גם לא יודק לחסדים של פרויקט ה"לביא".

אני אומר שהגישה הזאת היא חשובה כשלעצמה, היא חשובה מנימוקים כלכליים-ממלכתיים, ולא בכחיות טובה לעיירה בית-שמש, אף שהייתי אומר כי גם השיקול של גורל בית-שמש כעירית פיתוח הוא שיקול ממדגה ראשונה. יש מספיק סיבות טובות כדי לאפשר למפעל הזה לפעול, להתקיים ולהתפתח בלי שיודק לחסדים של פרויקט כלשהו, שעל עתידו איש לא יכול כיום להתנבא.

לפי שעה הייתי אומר, שבמקום מינוי כונס נכסים צריך למנות מייד הנזלה אחראית, שתפעל עליי קו ברור, עם חמיכה מלאה של הממשלה. שמעתי שהמזכיר הכללי של ההסתדרות ציין במקום כלשהו שזה לא מפעל "אתא", אני יודע למה בדיוק התכוון, אבל, אני יודע שבדבר אחד הוא ודאי אינו דומה למפעל "אתא". במפעל "אתא" היה ציוד מיושן, כי הבעלים לא השקיעו בו, ואילו המפעל הזה הוא מפעל עם ציוד מודרני, חדש, ואין צורך להשקיע בו דבר. כל מה שצריך לעשות הוא לשנות את המדיניות ולהבטיח שאל המפעל הזה תזרם עבודה. בידי הממשלה לעשות זאת, ואני חושב שיפה שעה אחת קודם.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלר, רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דינינו, בבקשה.

דוד דינינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ייסודו של מפעל "מנועי בית-שמש" היה אחד החלומות הנעמים והטובים של מדינת ישראל: שילוב של טכנולוגיה מתקדמת עם חזון ציוני, ותעסוקה לעיריית עולים ליד ירושלים. הכוונה לפעמים יפה, אך לצערנו הביצוע גרוע.

מאז הוקם המפעל ב-1968, כמעט שלא עסק בייצור מנועים אלא סבל הפסדים והזנחה. אך המכה הקשה שהונחתה עליו באה, כנראה, דווקא בשנת 1981, בעת שהחליטו להעבירו

לזמן קצר. כיום מגיעים חובות המפעל לבנקים לסך 73 מיליון דולר, מזה 31.5 מיליון דולר לזמן קצר. מרבית הגידול בחובות היא הוצאות המימון שצברו החובות הנ"ל.

אין כל ספק, אם כן, בפני איזו בעיה המפעל עומד.

עניין פרויקט ה"לביא" כולו כבר ידוע, זהו פרויקט שנתון בורכוח. לדעתי, ואותה הבעתי כבר פעמים מספר, זה הבזבוז הגדול ביותר שהמדינה לקחה על עצמה ללא כל הצדקה מבצעית, כלכלית או טכנולוגית. הוא נומק ברבים בכל מיני נימוקים, ולפי דעתי לרובם לא היה כל יסוד.

נימוק אחד היה העצמאות באספקה, נימוק שאיננו שומעים אותו עוד. לאחר שברור לגמרי שלא רק הפיתוח, אלא גם למעלה מ-50% של הייצור יהיה מחוץ לישראל.

דובר כנימוק על התאמה מבצעית מיוחדת במינה, וגם אותו שומעים פחות. לאחר שהתברר שלא המטכ"ל ולא חיל-האוויר מתפעלים במיוחד מהפרויקט.

הובא הנימוק של עידוד הטכנולוגיה, והרי ברור בארץ, כפי שברור בארצות אחרות, שדווקא פרויקטים ממין זה הם מכשול בפני פיתוח טכנולוגי ולא סיוע לפיתוח טכנולוגי. עובדה היא שהתעשיות עתירות המדע בארץ סובלות ממחסור הן באנשים מקצועיים והן בתקציבים, כי הכול נבלע על-ידי הפרויקט. אני מניח שמה שמפתחים היום במהלך פיתוח הפרויקט יהיה בסופו של דבר בשימוש אך ורק לצורך פיתוח לוויינים. אני יכול לשמוע באותו רוח את הטענות של משרד הביטחון לתעשייה האווירית כמה חיוני לישראל לפתח לוויין.

אבל נימוק אחד, שתמיד היה לו משקל, ובוודאי יש לו משקל גם היום, הוא שהפרויקט נותן תעסוקה לעובדים. יש נימוק אחד, והוא מעולם לא הושמע, שהפרויקט מוצדק מבחינה כלכלית. והנה, דווקא בשני הדברים האלה זוכה מפעל "מנועי בית-שמש" ליחס מיוחד. ממנו תובעים שיעמוד בקריטריונים כלכליים, אף שכפי שפראתי רק עכשיו, עיקר החוב שלו נובע מהכניסה לפרויקט ה"לביא", ודווקא כשהדבר ב"מנועי בית-שמש", השיקול של מתן תעסוקה איננו מטריד באותה מידה. אני תמה מה היסוד לגישה זו של איפה ואיפה. אם זה חלק מפרויקט ה"לביא", בבקשה, כשם שכל פרויקט ה"לביא" הוא עניין שמחייב השקעות של מאות מיליונים מדי שנה בלא חישוב כלכלי, יהיה גם גורלו של מפעל "מנועי בית-שמש" דומה. אם מתן תעסוקה הוא גורם מרכזי, יהיה גם מפעל "מנועי בית-שמש" כפוף לשיקול זה.

אבל, האמת היא, שמפעל "מנועי בית-שמש" לא היה זקוק, ולדעתי גם היום הוא לא זקוק, לפרויקט ה"לביא" ולהשתתפות בפרויקט זה. מפעל "מנועי בית-שמש" יכול שצריך להיהפך למרכז המנועים של המדינה. כל אחד יודע שהיום מתנהלת עבודה ענקית במנועים בדרג גבוה, דרג ד', בצורה מפורחת בהרבה מאוד מקומות שונים, במערכת הביטחון ומחוצה לה. זה לא רציונלי, זה לא ארגון נכון, ואת כל זה צריך לרכז במקום אחד, שבו יש הציוד הטוב ביותר ובעלי המקצוע הטובים ביותר.

שמעתי שבאחת מוועדות-המשנה בכנסת נבדק הרעיון נמצא. על-פי חישובים, שדווקא המצב הנוכחי הוא הרציונלי ביותר. אני רוצה לומר, שהשיטה של הכחשה במספרים, שהמצב הקיים הוא טוב יותר מכל מצב שיבוא להחליף אותו על-מנת לייעל אותו, הוא תרגיל ידוע, מוכר, ואני מכיר אותו משנים רבות.

ההזמנות ואף לא על אותם נערים אשר תולים את היכס במטרה הנכספת. סגירת המפעל תהיה מכה לאותו נוער המהווה מאגר פוטנציאלי לצוות הטכני בעתיד.

נוסף על כך, כדאי להסתכל ולראות מה קורה בעיירה בית-שמש היום. מפעל "שריגים" נסגר, וחמישים מעובדיו פוטרו; במחצבות הר-טוב קיימת סכנת פיטורי עובדים; במחצבות בית-מאיר פיטרו את ועד העובדים, והמפעל שוכח, רבים מן העובדים הם תושבי בית-שמש. אם חס וחלילה יצטרפו למספרים האלה עוד מאות עובדים מובטלים עקב סגירת מפעל המנועים, הרי הדבר יניח את הגרון על עתיד העיירה בית-שמש.

אדוני היושב-ראש, דווקא עכשיו, כשיש למפעל הזמנות כסכומים אדירים למשך שבע השנים הקרובות, כאשר מספר העובדים צומצם מ-1,300 ל-700, דבר הנותן תקווה להבראת המפעל, יהיה זה משגה חמור לדבר על סגירתו ולא לעשות ניסיון נוסף לייעול ולשיקום המפעל.

וזאת ועוד, במדינה כמו שלנו לא תמיד חייב השיקול הכלכלי הטהור להיות השיקול היחיד. כשמדברים על הקמת מפעל או על המשך קיומו יש להביא בחשבון באותו כוכב ראש את השיקולים הלאומי, החברתי, החינוכי והכלכלי גם יחד. מדינה ששלחה תושבים תמימים לעזרת פיתוח כמו בית-שמש חייבת לדאוג למטה לחם.

יתירה מזאת, גם אם נקבל את הדעה האומרת לסגור את המפעל, סגירה שתעלה כסף רב, חייבים למצוא לעובדים האלה תעסוקה חלופית. ותעסוקה חלופית מה פירושה? פירושה הקמת מפעלים חדשים והשקעות חדשות. אם כן, מדוע לא לשקול האם לא כדאי להתאמץ פעם נוספת ולנסות להבריא את המפעל הזה?

אדוני היושב-ראש, הכול יודעים שכישלונם של המפעל "מנועי בית-שמש" יסדור בחוסר ניהול חקין, בעובדה שלא היו למפעל הנהלה אמיצה וקבועה ומנהל קבוע וחזק. לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע לאפשר למפעל להמשיך בעבודותיו, ובמקביל להקים ועדה ציבורית מורכבת ממומחים אשר תגיש המלצות לשיקומו של המפעל ולהבראתו. אין למנות למפעל כונס נכסים. מינוי כונס נכסים רק יזיק לעתיד המפעל, ולא יועיל לו. כן יש לדאוג להקמת הנהלה קבועה וראויה למפעל ולמנות מנהל קבוע לשנים מספר, מנהל אמיץ אשר יוכל להמשיך ולייעל את המפעל. אם כך נעשה, המפעל יתייעל ויציא ממצוקתו למרחב.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד דינו. הצעה באותו נושא — לחבר הכנסת ישראל קיסר, בבקשה.

ישראל קיסר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חשבתי שממשלת ישראל תטיל על שר האוצר להיות המשיב על ההצעות. לכן הכנתי לו דבר כלכבד, משהו שעלה בי כאסוציאציה, משל הכנס. הוא אוהב פסוקים. גם חברי, ממלא-מקום ראש הממשלה, הוא איש ספר. ברושומים, אני רוצה לומר, על-פי משל הכנס: יש לנו המפעל בבית-שמש.

אשמיע נא לחברי הכנסת זעקת עובדים על מפעלם. מפעל היה לעובדים בעיירה בית-שמש. סוף סוף הקימו מפעל רציני בעיירה. ואף את העובדים הכשירו. והיתה כל גאות העיירה עליו. ציירו אותו במיטב הציוד הטכנולוגי החדשי. בנו בית-ספר חצשייתי לידו במטרה להבטיח כוח אדם לעתיד

לחעשייה האווירית. המנגנונים נופחו, המנגנון נעשה ארוונוני, עובדי מינהל ומנגנון התרבו, והתכונן היה לקוי. נכון שבמשרד הביטחון דברו על הבראה, אך הכול נשאר בגדר ססמאות.

הממשלה רכשה את חלקו של היום ולא הזרימה אל הנכס היקר את הסכומים הנדרשים כדי להתחיל בהיערכות חדשה. במקום זה התחלפו המנכ"לים בקצב מהיר, הוועד הלך והתחזק לעומת ההנהלה שאיבדה את השליטה, ובמצב כזה לא הורדו האחזורים כביצוע הזמנות למערכת הביטחון. אראז התחילה להתדרדרות במדרון; שקשה היה לעצרה. המפעל המשיך לשלם ריבית על חובות ולהגדיל את ההפסדים שנגרמו. לדעתי, הדבר לא היה באשמת העובדים אלא באשמת ההנהלות, אשר הראוה, הכבוד והדימוי העצמי עמדו בראש מאווייה.

אדוני היושב-ראש, כבר בראשית שנות השבעים, כאשר המפעל לא שגשג, היתה הצעה לסגור אותו. כדי למנוע את ההפסדים הגדולים שאליהם היה צפוי להגיע, ואומנם הגיע. או, כשהיה חכם שראה את הנולד, היה מקום לשקול את סגירתו של המפעל. ומדוע לא נסגר אז? כי השיקול הלאומי והחינוכי גבר על השיקול הכלכלי.

מאז ועד היום השתנו הדברים. במפעל הושקע הון עתק, העובדים רכשו ידע מקצועי והגיעו למצב שבו הם יכלו לתת את חלקם הנכבד בהבראת מטוס ה"לביא" בשמי הארץ.

אדוני היושב-ראש, אין מקום לדון בסגירת המפעל. לדעתי, יש לדון בשיקומו ובהפעלתו. מה גם שסגירת המפעל תעלה, לדעת מומחים, כסף רב יותר מההשקעה הדרושה להבראת המפעל כדי להעלותו על דרך המלך.

חברי הכנסת, אל לנו לשכוח, שעובדי המפעל כבר חרמו חלק נכבד להבראתו. צמצום מספר העובדים ב-600 איש כבר תרם רבות למפעל, זו איננה משימה קלה, ועל כך יבורכו העובדים, ואני מקווה שימשיכו לפעול לייעול, על-מנת להגיע להבראה אמיתית.

הבעיה העיקרית של המפעל כיום היא בעיית החובות הרובצות עליו. אין להתעלם מהעובדה, שסגירת המפעל פירושה הרס העיירה בית-שמש, ודימוי שלילי לעיריות פיתוח אחרות. בשירות התעסוקה בבית-שמש רשומים כבר היום 101 מקבלי דמי אבטלה. אם נוסיף עליהם את 350 האנשים הנמצאים בקורסים להכשרה ולהסבה מקצועית, כי אז נגיע ל-451 מובטלים.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס עוד לנקודה שאולי אינה נוגעת במיוחד ל"מנועי בית-שמש", אבל יש לה חשיבות רבה. לנערי מטוס ה"לביא" היו הרבה ציפיות ממפעל "מנועי בית-שמש". בית-ספר "אורט" ערוך לקראת אפשרות של גיבוש והפעלת תוכניות לימוד הקשורות במישרין במטוס החדש. בית-הספר שילב בתוכנית הלימודים שלו פרקים הקשורים בנושא החומרים המורכבים אשר ביכולתם לשמש תשתית ללימוד ה"לביא". מגמה זו נגזרה, למעשה, מדרישות החעשייה האווירית.

זה ארבע שנים מותאמות מדי שנתיים תוכניות ללרכים הספציפיות בנושאים הקשורים במטוס ה"לביא". רק השנה לא נעשה תיאום מטוג זה, ונשאלת השאלה מדוע?

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, מפעל "מנועי בית-שמש" אינו רק בעיה של העובדים, אשר יצטרכו לחפש את לחמם במקום אחר. זו גם בעיה חינוכית ממדרגה ראשונה, ויש להסתכל על ההיבטים השונים של הבעיה. המחלוקת בדבר המשך קיומו של המפעל אינה משפיעה לא על מבקשי

ישראל קיסר (המערך):

אני אומר בהחלטיות, על דעת ההנהלה החדשה שמונחת ובינתיים התפטרה, שאילו עמדה הממשלה בהתחייבותיה להסדרת חובות העבר, שהצטברו בשל הניהול הכושל, חובות שרכצו כאבן ריחיים על צווארם של העובדים והמפעל, היה היום המפעל עומד על רגליו. כולם יודעים שהמפעל הזה שימש כעיר מקלט לכל עסקן, לכל אנ"ש שלא נבחר או שלא הוכנס לו תפקיד ניהולי, בחוזה מיוחד, אם צריך ואם לא צריך. כאשר התחלנו כההליך ההבראה היו שם 40 מנהלים. אני מבקש לשמוע, צריך ללמוד עניין כדי להציג אותו בכנסת. במקום שהממשלה תמלא את התחייבותיה, היא הולכת בדרך הקלה — כונס.

היא אמרה מה שכתוב בישיבה: אודיע נא אתכם את אשר אני עושה למפעל "מונעי בית-שמש". מינוי כונס נכסים והמפעל ייסגר. פרוץ גדרו — והעיריה כולה למרמס.

ועכשיו אני רוצה להסביר את העניין גם מבחינה כלכלית. בכלל, המלה "כלכלה" מפחידה אותנו בשנים האחרונות, כי יש "אשפים" כלכליים, שעושים את כל הצרות למשק הישראלי, והכול בשם הכלכלה.

יהושע מצא (הליכוד):

למה סגרתם את מפעל "אליאנס"?

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו מדברים על "מונעי בית-שמש", ואתה שואל אותו על מפעל "אליאנס"? זה לעניין? זה בכלל לא לעניין.

יהושע מצא (הליכוד):

הממשלה למדה ממך, סגרת את מפעל "אליאנס" והממשלה הולכת בעקבותיך.

ישראל קיסר (המערך):

עד עכשיו לא הוכרתי אתכם.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אל תהפכו זאת לעניין פוליטי בין מפלגות.

יהושע מצא (הליכוד):

מפעל "אליאנס" היה צריך להיסגר?

ישראל קיסר (המערך):

חבר הכנסת מצא, עוד לא מיציתי את הליכוד. חכה.

אני רוצה להסביר מדוע אין מקום, מבחינה כלכלית, חברתית ותעסוקתית, לסגירת המפעל. מדובר במפעל שהשקיעו בו מיליונים בצידוד מתוחכם, בהכשרת כוח אדם מיומן, שהוא טוב לייצור חלקי מנוע ל"לביא", או לכל עבודת מתכת אחרת. סי אנר סי — זוהי מכונה מודרנית. אפשר לייצר בה כל דבר, ויהיה המודרני ביותר, שיש היום במדינה. זה לא מפעל של האתמול. זהו מפעל של תעשיות עתירות ידע, כפי שחברים אוהבים להתכבט, גם חברי השר שמעון פרס. זוהי תעשייה של דור המחר ולא האתמול, של המאה ה-21 ולא של המאה ה-19.

הייתי מבין לו נלחמה הממשלה על המשך ייצור מטוס ה"לביא" ולא הצליחה, והיתה מזוהרת, או נכנעת לאמריקנים. אבל אינני מבין, אם הצלחנו להמשיך את ייצור ה"לביא", והיינו שותפים במלחמה זו, מדוע יש מטוס בלי מנוע? מדוע המטוס כן, והמנוע ומפעל בית-שמש — לא? זה לא ברור לי.

אני יודע שיש לשר הביטחון ולממשלה בעיה כספית, אבל זה השיקול לגבי המפעל הזה? שישכנעו אותי, אני רוצה

המפעל. העובדים ותושבי בית-שמש קיוו לעשות את פרונסתם ממפעל מצליח. ותעש ההנהלה הזאת הכושלת מהמפעל פירות באושים.

עכשיו אני רוצה לתבוע את עלבונך, את עלבון ההסתדרות, את עלבון העובדים. פנו אלי מטעם ההנהלה והממשלה לעזור בהבראת המפעל: אנחנו אכן משתמשים במושג היפה "הבראת המפעל". נתנו יד לכך. הלכנו אל העובדים יחד עם היושב-ראש, יחד עם המנכ"ל. אמרו: יש שלושה שותפים. שותף אחד זו הממשלה, השותף השני — הבנקים, והשותף השלישי — העובדים. עשינו לילות כימים כדי לשכנע את העובדים. אני מוכרח להודות, שהעובדים הכינו את העניין מהר מאוד. הם הסכימו להתיעלות בקצב שאינני מכיר כמותו במקומות אחרים.

בשנת 1984/85 היו במפעל 1,300 עובדים. מספרם ירד ל-691. תראו לי מקום עבודה שבו קיצצו את מספר העובדים בחצי תוך שנה. במקביל עלתה התפוקה לעובד מ-15,000 דולר ל-26,800 דולר. לפי התוכנית, התפוקה יכולה להגיע עד ל-37,000 דולר מכירות לעובד. שוב, תראו לי מקום שבו מתבצע תהליך כזה.

מה שאני עומד לומר היה גם על דעת ההנהלה, שבינתיים ברחו. ההנהלה אמרה לי — וישבנו שעות על שעות כדי לשכנע זה את זה: אנחנו מודיעים לך, שאם יסכימו העובדים לתהליך הזה והממשלה תעמוד בהתחייבותיה, יש סיכוי ברור להעמדת המפעל על בסיס עסקי רווחי. לו עמדה הממשלה בהתחייבותיה, היה המצב שונה. ואני רוצה לשאול, מדוע היא לא עמדה בהתחייבותיה? ביררתי את המצב לפחות בבנק אחד, ונאמר לי: אנחנו מוכנים לעמוד בהתחייבות שלנו.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

מה היו ההתחייבויות של הממשלה?

דן תיכון (הליכוד):

ומה על חברת "כור"?

ישראל קיסר (המערך):

תעזוב את חברת "כור", זה לא שייך כרגע לעניין.

אורה נמיר (המערך):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

אינך יודעת מה זה כונס נכסים.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יהושע מצא, על מה המהומה?

יהושע מצא (הליכוד):

יש לי שאלה — — —

הי"ר א' נחמיאס:

תבקש רשות לשאלה, ואם הנואם יסכים, תוכל לשאול אותה.

ישראל קיסר (המערך):

ההסתדרות איננה ולא תהיה כונס נכסים של ממשלת ישראל וכישלונותיה. מה שלא יכולה לעשות הממשלה, ההסתדרות יכולה לעשות עוד פחות. אבל עזוב את העניין. אנחנו מדברים על "מונעי בית-שמש".

אליעזר שוסטק (הליכוד):

הרי אתם נגד סגירת המפעל, מדוע אתם מפריעים?

גילחה פטנט: יש קושי — ממנים כונס נכסים. אני רוצה להזכיר לממשלה, ששר אחד אמר: אם ממשלה ממנה כונס נכסים, פירושו של דבר הוא שהיא מצויה ומורה שהיא פשטה את הרגל. כיוון שאני מאמין שהממשלה לא פשטה את הרגל וכוחה עדיין במתניה, היא אינה צריכה למנות כונס נכסים.

בואו נבדוק מה קרה לכל החברות שלהן מינתה הממשלה כונס נכסים. חברת "אל על" — אמרו שאין לה זכות קיום. היום מחפשים קונה ב־800—900 מיליון דולר, וימכרו אותה לכל המרבה במחיר — החברה כבר בסדר.

"אתא" — אדוני ראש הממשלה אז, היום ממלא מקום ראש הממשלה, אמר לעובדים שהוא חושב שהיתה זו טעות לסגור את "אתא". אני אמרתי לו ולעצמי, שסגירת "אתא" תהיה כתם על שמה של ההסתדרות ושל הממשלה. ראינו אז איך הבהילו אותנו, כמו שמבהילים אותנו עכשיו בענין 60 או 80 מיליון דולר. התברר ש"אתא" נסגרה בגלל מיליון וחצי דולר, שעליהם התעקש שר האוצר הקודם.

"מספנות ישראל" — כולם יודעים מה הציג שר האוצר הקודם. הוא נלחם בעקשנות על סגירת המספנות. אך אחרי ביקור אחד במשך שצתיים, הוא אמר להם: אילו ידעתי מה יש במספנות לפני ההחלטה ולא אחרי ההחלטה, לא הייתי מציע לסגור את "מספנות ישראל". ב"מספנות ישראל", ברוך השם, יש עבודה למכביר. יש מאבק על כך שלא ייחננו לקבלנים חלק מהעבודה, כיוון שיש יותר עבודה.

עכשיו הולכים לעשות את הטעות האחרונה והחורשה — מיניר כונס נכסים ל"מנועי בית שמש". זו תהיה החלטה אומללה. זה יהיה לכרשתה של הממשלה ולכרשתנו אנחנו. לכן הבאתי לכנסת חיקון להצעת החוק — וגם כאן נלחמו נגדי — שאם הממשלה רוצה למנות כונס נכסים, לפחות תעבור ההצעה בדיקה ובחינה בוועדת הכספים, ששם יושבים אנשי כלכלה.

הממשלה עמדה על דעתה שזוהי זכותה הבלעדית והכנסת העבירה החלטה טרומית. בניגוד לדעתה של הממשלה, להעביר הנושא לדיון בכנסת. לכן אני רוצה לציין באופן ברור — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):
אני ביקשתי קודם לכן לדעת מה היתה התחייבות הממשלה שלא קוימה.

ישראל קיסר (המערך):
לפרוס את חובות העבר. הלא כולם אומרים שהבעיה אינה הייצור השוטף. אני יכול לומר לכם באחריות מלאה שלו היו נכנסים לעסק סטף ורטהיימר או חברת "כור", זה לא היה נעשה מתוך כוונה להפסיד. אני חסרי מהמפעל את הגבול, הרי המפעל הזה הוא רווחי מאוד. אם יהיה ניהול נכון, יהיה המפעל הזה רווחי מאוד; אם ייצר ולו רק את מנוע ה"לביא" או דברים דומים.

לכן אני רוצה לסיים ולומר במלים ברורות: אם אין מקום למפעל כמו "מנועי בית שמש", אין כלל מקום לחעשייה בארץ. אנחנו ניאבק יחד עם העובדים על המשך קיומו של המפעל. יש לו עתיד כלכלי. צריך לתת את הכלים הדרושים ואת הניהול הטוב והעובדים יעשו את המלאכה.

אמרה חברת הכנסת חייקה גרוסמן, שהוועדה המרכזת קיבלה החלטה פה אחד על המשך קיומו של המפעל. ביום ראשון יקבל הוועד הפועל של ההסתדרות, על כל סיעותיו,

ללמוד, ראשי פתוח. אני מוכן לפתוח גם את הראש ובלבד שיגידו לי יותר מזה. למפעל זה יש שותפה, חברה אמריקנית. וראו זה פלא: החברה האמריקנית השותפה למפעל, Pratt and Whitney, היא עצמה לא איבדה את התקווה בעתידו של המפעל. היא מאמינה במה שהממשלה וחלק משריה אינם מאמינים — כיכולתו של המפעל לייצר על בסיס עסקי, והיא אף התחייבה להזמין עבודה בהיקף של חצי מיליון שעות עבודה.

כמה מרץ היתה צריכה מדינת ישראל לגייס כדי למצוא מקומות עבודה? ופה יש חברה שמספקת 500,000 שעות עבודה. לחברה הזאת, כחברה אמריקנית, אין מחויבות לישראל. לחברה הזאת אין מחויבות לעתיד של עיירות הפיתוח. לחברה הזאת כחברה אמריקנית אין מחויבות לתעסוקתם של בניה של בית שמש ושל משהחרי צה"ל. לחברה הזאת אין אחריות אפילו לניהול הפושל של ההנהלה. החברה הזאת רוצה להרוויח. היא מאמינה שניתן לעשות זאת, כי היא מאמינה בפרוטנציאל הטמון בעובדים, ברע ובצידו של המפעל.

רק ממשלת ישראל, האחריות לערי הפיתוח, האחריות לתעסוקתם של העובדים, האחריות לגורלה של בית שמש, האחריות לניהול הכושל של המפעל, היא חסרת אמונה והאמינו לי, חסרת אחריות, והיא המחליטה החלטה אומללה על סגירת מפעל מודרני, על הפקרת עובדים, אם תרצו — על הפקרת עיירה שלמה.

העובדים מצדם, לצערי, היו יותר אחראים מהממשלה ומהנהלת המפעל. הם נתנו ידם להבראתו. על אף שזה שנה אין ניהול למפעל — שומו שמים, איש אינו שואל מה קרה —

יעקב שמאי (הליכוד):
מי אחראי לכן שאין ניהול?

ישראל קיסר (המערך):

— המשיכו העובדים, ביוזמתם, בעבודה סדירה. גם היום, שעה שהם ואנחנו, מטעם ההסתדרות, מנהלים מאבק נגד סגירתו. לא הפסיקו העובדים את עבודתם. דרך אגב, העבודה מצויה בשפע והיא מובטחת עד סוף 1987. ההחלטה הזאת, למנות כונס נכסים, מברירה כל משקיע פוטנציאלי, היא תחסל את מעט העבודה, כדי שהכול יילכו הביתה.

כאן אני רוצה להגיד מלה לגבי ידידי, שר האוצר. שר האוצר הכטיח לקברצת עובדים שביקרו אצלו שהוא ידאג לתעסוקה לכל עובד. אני רוצה לומר במלוא הכנות, כדי שנהיה קצת יותר אמינים, שלהצהרה הזאת, אדוני שר האוצר, אין כיסוי. ואני יודע ששר האוצר הוא אדם אחראי ואפילו רגיש. אני מוכרח להודות, הוא גם רגיש לענייני העובדים. אבל אם הוא יבדוק את העניין — לא רק כדי לענות תשובה לעובדים שמפגינים — הוא יגיע למסקנה שאין סיכוי למצוא תעסוקה חליפית לשליש מכוח האדם בבית שמש. המוכבטלים וכל אותם אנשים שקשורים למפעל — הם שליש העיירה. שיבוא הוא, או מי שידבר בשמו, ויסביר לנו איך מוצאים תעסוקה למוכבטלים כשיטת הוקוס פוקוס, איך נמצאת עבודה חליפית לטכנאים, למנהסטים, לבעלי מקצוע מיד עם סגירת המפעל? ראינו מה קרה. ומדוע לחפש משקיעים ולדבר על צמיחה והקמת מפעלים, אם מפעל סופר-מודרני שכך כוח אדם מקצועי עומד להיסגר?

ברשותכם, לפני שאני מתקרב לסיום אני רוצה לומר מלים מספר על עניין כונס הנכסים. אני כבר לא מבין, ממשלת ישראל

החלטה פה אחד. ממילא מוסדות אלה אינם מחייבים את הממשלה, ודאי לא את הכנסת. אם סיעת המערך החליטה פה אחד שאין לסגור את המפעל ולחייב את חבריה; אם חברי שמאי המדבר בשם הליכוד ומכטא, אני מניח, את דעת הליכוד החליט לקום ולהגיד שהם נגד סגירת המפעל; ואם כל סיעות האופוזיציה הן ודאי נגד סגירת המפעל — אני רוצה לשאול: את מי מייצגת ממשלת ישראל בעניין הזה? לכן אני מציע לממשלה לעשות דבר נכון — לקבל החלטה על הבראת המפעל ולא על סגירתו.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ישראל קיסר. אני מזמין את ממלא מקום ראש הממשלה לדברי תשובה. בבקשה, אדוני.

מ"מ שר הביטחון ש' פרס:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני משיב בתוקף היותי ממלא מקום שר הביטחון. אני עצמי לא הייתי בדיונים בוועדת הכלכלה וגם אינני יודע מה היו השיקולים ומה היתה ההחלטה. הצעתי ליושב ראש ועדת הכלכלה להשיב בנושא הזה, אבל היות שהנושא הוא כאחריות שר הביטחון, אני עליתי להשיב.

לי ודאי יש יחס עמוק למפעל "מנועי בית-שמש". היתה לי יד בהקמתו. אני זוכר את הבאתו של שידלובסקי להקים את המפעל הזה. זה באמת היה מפעל מיוחד במינו. כמו לכל חברי הכנסת, גם לי יש יחס עמוק מאוד לעיירה הזאת ששמה בית-שמש ואני ער לחשיבות המפעל לעיר עצמה.

המצב הפורמלי כרגע זה הוא, שהיתה החלטה של ועדת השרים לענייני כלכלה, ברוב דעות, להעביר את המפעל לכונס נכסים מפעיל. הוגש ערעור לממשלה על ההחלטה של ועדת השרים לענייני כלכלה. הערעור הזה יידון ביום א', ורק אז נתקבל החלטה מחייבת של ממש.

אינני יכול להקדים ולהודיע על החלטת הממשלה לפני שהתקיימה הישיבה עצמה, ומטעם זה פנינו גם לנשיאות הכנסת וביקשנו לדחות את הדיון לשבוע ימים. כדי שאפשר יהיה לאפשר לממשלה לדון בנושא ולקבל החלטה. על כן, בשלב זה, אינני יכול להופיע בשם כל החלטה מחייבת שהיא. הדבר יידון ויחלט עליו רק ביום א'.

אני מבין בהחלט את הרגשות של החברים שהתבטאו כאן. אני גם מעריך שהממשלה חתבי בחשבון את הדעות שהובעו מעל במה זו, כמו בכל משטר דמוקרטי, אם כי, אני חייב לציין, שהחברים נמנעו מלומר מנין לקחת את הסכומים, וגם זו בעיה העומדת בפני עצמה.

יעקב שמאי (הליכוד):

ואם ייסגר המפעל, מאין יילקחו — — —

ממלא מקום שר הביטחון ש' פרס:

אני לא דיברתי לא בעד זה ולא בעד זה. אין לי מנדט כזה. אין טעם שאביע את דעתי האישית. את דעתי האישית אביע בישיבת הממשלה. אבל מעל במת הכנסת, בשם הממשלה, אני חייב לציין את המצב כפי שהוא.

על כן, אדוני היושב ראש, אם חברי הכנסת מסכימים, אני מציע להעביר את הנושא לאחת הוועדות, או לקיים דיון חוזר — בענין זה היינו הן. נדמה לי שוועדת הכלכלה של הכנסת דנה בלאו הכי בנושא הזה, ועל כן טבעי הדבר שהיא תוסיף לדון בו.

דן תיכון (הליכוד):

ועדת הכספים.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מציע ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת העבודה והרווחה.

ממלא מקום שר הביטחון ש' פרס:

אני לא מתנגד. הרי כל הדעות מיוצגות בכל הוועדות. היתרון היחידי שאני רואה בוועדת הכלכלה הוא, שהיא מצויה בעובי הקורה.

יהושע מצא (הליכוד):

ועדת הכספים יכולה להזרים כסף לאוצר.

היור' א' נחמיאס:

סליחה, אדוני, תאפשר לשמוע את דברי התשובה.

ממלא מקום שר הביטחון ש' פרס:

ועדת הכלכלה מצויה בתוך דיון מעמיק בנושא זה. אני גם לא מתנגד שוועדת הכנסת תחליט.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

בדיוק כך.

ממלא מקום שר הביטחון ש' פרס:

אני לא מנהל כאן איזה פטנטים פרלמנטריים, אני פשוט שוקל לגופו של עניין. אני מקווה שביום ראשון זה תיפול החלטה, בישיבת הממשלה, ונוכל להודיע עליה בציבור.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הצעה לסדר לפני הצבעה.

היור' א' נחמיאס:

חכה, אדוני.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עוד הצעה, אדוני היושב ראש.

היור' א' נחמיאס:

סליחה, למי אשמע, לך או לחבר הכנסת תופיק טובי?

חבר הכנסת תופיק טובי, מה רצונך?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הצעה לסדר.

היור' א' נחמיאס:

בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מציע שביום שני תשמע הכנסת הורעה מוסמכת של הממשלה על החלטתה, ואז נקיים את ההצבעה.

היור' א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הייתי רוצה להציע הצעה.

היור' א' נחמיאס:

אתה רוצה הצעה אחרת?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הצעה אחרת.

היור' א' נחמיאס:

בבקשה.

קריאה:

אם מקבלים את ההצעה של חבר הכנסת תופיק טובי, אין מקום להצעה אחרת.

עלינו להיזהר מאוד מללכת בדרך הקלה הזאת. אתמול סגרו מפעל אחד. היום מפעל זה, מחרתים מפעל זה. בזה לא נפתור את הבעיות. תהא לפנינו החלטה אחת: המפעל צריך להתקיים, ואנחנו צריכים לדאוג איך הוא יתקיים ויהיה רנטבילי. אסור לסגור אותו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה להוריד את ההצעה של צ'רלי ביטון?

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת פרוש. חבר הכנסת גולדשטיין, מה רצונך?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני רוצה לתמוך בהצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי, ולבקש מהיושב-ראש שיצביע עליה.

שבח וייס (המערך):
שאלת חם: האם קיימת אפשרות תקנונית לדחות את ההצבעה ליום שני?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כן. זו הצעה טובה.

היו"ר א' נחמיאס:
אני יכול לדחות את ההצבעה, כדי להשתמש בזכותו הטבעית של היושב-ראש. זה נכון. אבל אני רוצה לשאול את המציעים האם הם מסכימים או לא, ואז אשקול.

חבר הכנסת גרשון שפט, אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה? ואתה מסכים שההצבעה תהיה בשלב מאוחר יותר, ביום שני או היום?

גרשון שפט (התחיה):
אני מוכן שתהיה ביום שני.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
וחשובתך לגבי ההצבעה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה? אני מניח שאתה מסכים להצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת חייקה גרוסמן?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני מסכימה לשתי ההצעות.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת יעקב שמאי?

יעקב שמאי (הליכוד):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, לא, לא. אני צריך לנהוג לפי התקנון. חברי הכנסת ביקשו לקיים דיון במליאה, ממלא-מקום ראש הממשלה ביקש להעביר את הנושא לוועדה, לחבר הכנסת יש רק זכות אחת — להציע להוריד את הנושא מעל סדר-היום. האם אדוני מתכוון לכך?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תשמע את הצעתי.

היו"ר א' נחמיאס:
סליחה, אדוני, אתה מתכוון להוריד את ההצעות מעל סדר-היום?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
לא הצעות — הצעה אחת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מי הקורבן?

היו"ר א' נחמיאס:
ההצעה של מי?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
ההצעה של חבר הכנסת צ'רלי ביטון.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
המגבלה שמוטלת על סיעתנו להציע הצעות לסדר-היום מנעה מסיעתנו להביא את דברינו על הנושא הזה לפני הכנסת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
— — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
זה לגיטימי, זה פרלמנטרי. אני רוצה להפריד את ההצעה של חבר הכנסת צ'רלי ביטון מן ההצעות האחרות ולהביא בזה את דברי, את, כסגנית יושב-ראש הכנסת, לא מכירה את האפשרות הזאת?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני רוצה להעמיד אותך על טעותך. כל ההצעות האלה הן הצעות רחופות, ואין כאן כל מגבלות, גם לא לסיעה שלך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אם כן, אני אקיים אותך דיון ואעמיד אותך על חומרת הרכב, שמנעו מאתנו להציע את ההצעה הזאת. אבל כעת חרשי לי להגיד את דברי.

אנחנו כלבנו וכנפשונו יחד עם העובדים ועם כל אלה הדואגים לעתידו של המפעל, שאני חושב שמדינת ישראל ועם ישראל יכולים להתפאר בו ומתפארים בו.

לקראת הדיון בממשלה אני פונה לכל הגורמים היושבים סביב שולחן הממשלה, שלא תעלה על הדעת האפשרות לסגור את המפעל הזה. לכן ביקשתי את רשות הדיבור.

אינני צריך לומר למלא-מקום ראש הממשלה, מר פרס — הוא יודע בדיוק את המצב, בהיותו איש משרד הביטחון — מהי המשמעות החשובה שיש למפעל הזה. אבל מלבד חשיבותו הביטחונית, אני רוצה שתעמוד לנגד עינינו גם המשמעות שתהיה לפיטורי 300 עובדים וההשפעה על משפחותיהם. צריך לראות גם מה המשמעות על היישוב הזה, בית-שמש.

לקיים הצבעה, האם להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צ'רלי ביטון מעל סדר-היום.

ה צ כ ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת

צ' ביטון בסדר-היום של הכנסת — אין

נגד — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת צ' ביטון בסדר-היום של הכנסת לא נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. אם כן, גורלן של כל ההצעות כולן ייקבע בשלב מאוחר יותר.

אורה נמיר (המערך):

כיום ב', לא בשלב מאוחר יותר.

ה. הצעה לסדר-היום

רפורמה במשק הדלק

מיכאל חריש (המערך):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

אני יודע, אמרתי.

נכון שמייד יאמר לי משהו, שבלחצם של כמה חברי הכנסת ב־1981 הוצא צו חדש, שניסה להגביל את השליטה של הקרטל וניסה ליצור תחרות בין החברות האלה. החברות עצמן טוענות שיש תחרות. והנה, מבקר המדינה בדק מה שקרה לאחר פרסום הצו ב־1983/84, וראו איזה פלא קרה במשק הישראלי — יש תחרות בין שלוש החברות. ב־1984 התברר, שחברת "פז", חלקה במשק הדלק היה 45.6%, זאת אומרת 0.6% יותר מהמכסה שנקבעה בהסכם. חלקה של חברת "דלק" 29.1%, זאת אומרת 0.9% פחות מהמכסה שנקבעה לה בהסכם, וחברת "סוגול", חלקה — 25.3%, זאת אומרת 0.3% מעבר למכסה שנקבעה לה בהסכם. ומי שבה ואומר שיש תחרות בשיווק הדלק בישראל, איננו יודע מה הוא שח, אדוני השר.

לגבי סוגיית רכישות הדלק — נכון שרכישות הדלק נעשות על-פי ההסכם המקורי של 45%, 30% ו-25%. לגבי הרכישות ההסכם הזה עדיין שריר וקיים.

אבל, יש עוד סוגיה, סוגיית זיוק הדלק. בישראל יש שני בתי-זיוק תחת קורת-גג אחת, ונקרא להם בוז'ן, כחיפה ובאשדוד. שניהם פועלים בחוסר יעילות מרבי. מחיר זיוק הדלק בישראל גבוה פי 2.5 ממחירי הזיוק בבתי-הזיוק באירופה. הדלק מזוקק בישראל בחוסר יעילות מרבי. המבנה המונופולי שיש לבוז'ן מאפשר לחברה הזאת לעשות כדלק ככתף שלה. בכל בית-זיוק באירופה מפיקים מטון נפט גולמי מוצרי נפט בשיעור של 96% מהסל. בישראל מפיקים, כנראה, 96%, אבל, לצורך ההתחשבות בין חברות הדלק, מינהל הדלק ובוז'ן, מסתבר שמביאים בחשבון רק 92%. זאת אומרת, בישראל נותן משהו מתנה למישהו בשיעור של 4%, זה שיעור עצום.

לחברות הדלק הסכם מבנה-מחיר מ־1972, ובכל שנה מוסיפים טלאי על גבי טלאי. היום איש אינו זוכר מה היה

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת עטשי? איננו באולם. חבר הכנסת מתחיהו פלד?

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת רוד דנינו?

רוד דנינו (הסיעה הרחית-לאומית):
מסכים להצבעה ביום שני.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת קיסר?

ישראל קיסר (המערך):
מסכים, מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
אם כן, כיוון שחבר הכנסת פרוש הציע, אנחנו צריכים

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצעה הבאה בסדר-היום: רפורמה במשק הדלק. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שיחק לה המזל לתוכנית הכלכלית, ולא רק לה אלא גם למשק, שמחירי הדלק בעולם ירדו מממוצע של 28 דולר לחבית ל־8.10, ועכשיו 13 דולר לחבית. ירידה משמעותית זו במחירי הדלק, אפשר לומר, הצילה את התוכנית הכלכלית, שכן היא גרמה לחיסכון של כ־500 מיליון דולר במאזן התשלומים של מדינת ישראל.

מנתונים אלה ניתן להבין, שיש לנו עניין עם ענף חשוב בחיים הכלכליים של המדינה, ענף הדלק, וכדי לסבר את האוזן אמסור כמה נתונים: הפדיון הכולל של חברות הדלק בישראל הגיע בשנים האחרונות לסכום הנע בין 1.1 מיליארד דולר ל־2 מיליארדי דולר. ובמונחים של התפוקה הלאומית הגולמית: אפשר לומר שהענף הזה מהווה כ־7% עד 10% מהתוצר הלאומי הגולמי. הווי אומר, שענף הדלק הוא דומיננטי בחיי הכלכלה, וכל תזוזה במחירי הדלק בארץ, השפעתה על חיינו הכלכליים עצומה.

זה שנים אני מנסה להסביר לשרי האנרגיה, כי חובה עלינו לשנות את מבנה משק הדלק ולהביא לרפורמה בו, שכן משק הדלק נשלט על-ידי קרטל של שלוש חברות בחסות משרד האנרגיה. אלה מנתיבות למשק תנאים חסרי תקדים, שמעוותים את מבנה המשק ומקנים לחברות הדלק — לרבות חברות הגז — רווחים עצומים.

בעבר סוכם בין הממשלה ובין חברות הדלק, כי משק הדלק יחולק בין החברות על-פי הסכם, שתחילתו, כך נדמה לי, עוד בימי המנדט. בהסכם הזה נקבע, שחברת "פז" — אז חברת "של", אדוני השר ודאי אינו זוכר את חברת "של" — חלקה במשק הדלק יהיה 45%, חברת "דלק" — חלקה יהיה 30%, וחברת "סוגול" — 25%. אני יודע שמייד יאמרו לי

דומיננטי. הוא מונצח במשך עשרות שנים, זו ההזדמנות האחרונה שלנו. החברות אינן צודקות במרבית הטענות שלהן. אבל יש להן לובי חזק. הן הולכות מחבר כנסת אחד לחבר כנסת שני ומשכנעות. אני אומר לך: בוא נסכם על ששת הסעיפים האלה. היום יש אצלן נכונות, כי הן מבינות שהמערכה אבודה ברובה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מגלה פה דברים מעניינים מאוד. אבל אמרת שחברות הדלק ואמרות שזה מסוכן. מדוע הן ואמרות שמסוכן לגלות את כל אותם פרטים נסתרים?

דן תיכון (הליכוד):

בעבר, כשהשוק העולמי היה שוק של מוכרים, היית צריך לקנות דלק בכל מיני מקומות מרוחקים. לא יכולת לקנות דלק למשל, בבריטניה או בנורבגיה, מחשש שאופ"ק ילחץ על מדינות אלה. עתה, משמחירי הדלק ירדו ומעמד אופ"ק נמצא כנסיגה, הכול רוצים למכור, ובלבד שתקנה. אבל החברות האלה עדיין מנסות לשכנע אותנו, שהשוק הוא שוק של מוכרים. ולכן יפה החשאיות. אני אומר, שהחשיבות של המוצר הזה ירדה, כשם שהחשיבות של מדינות אופ"ק ירדה, וכולנו יודעים שאמצעי הלחץ של מדינות ערב המייצרות דלק ומפיקות דלק גם הוא הולך ויורד. לכן זו השעה.

אדוני השר, אני רוצה לומר לך שאתה נמצא בכיוון הנכון. אבל חפסת מרובה, ובמהירות — לא חפסת.

אני מציע שהכנסת תקיים דיון בנושא הזה, ובסופו של דבר יעבור הנושא לוועדת הכספים וזו תלווה את הרפורמה ממחר בבוקר.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. אדוני שר האנרגיה והתשתית, בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמעט רציתי להסתפק בדברי המציע ולהציע להעביר את ההצעה לוועדה. הייתי עושה זאת לולא הנסיגה שנוסג בסוף דבריו. אומר שאיני מתכוון להציע לא רפורמה חלקית ולא רפורמה זמנית, אלא רפורמה שאני מאמין בה ותושב צעריך לבצע אותה בלי פשרה בסעיפים מרכזיים בה.

אדוני היושב-ראש, מחזור הפעילות של משק הדלק ב-1986 נאמד בלמעלה ממיליארד דולר, לעומת 1.7 מיליארד דולר בשנת 1985 ולעומת כ-2 מיליארדי דולר ב-1984. חבר הכנסת דן תיכון אמר, ששיחק לי המזל. באחד הוויכוחים שהיו לי עם שר האוצר הוא אמר לי אותו דבר — שהיה לי מזל שבחיותי שר האנרגיה המחזרים ירדו. טענתי אז, שזה היה חכרון. אני אומר זאת גם לך, חבר הכנסת תיכון. המעטת בסכום החיסכון. רק בשנה האחרונה היה החיסכון במאזן החשלומים כ-800 מיליון דולר, ולא 500 מיליון דולר.

מאפיין מרכזי וחשוב של משק הדלק הוא רמת המעורבות הממשלתית. הממשלה מפקחת על כל הפעילויות בכל הרמות. למעשה, היא המכתיבה את כולן, וניתן להגדיר את ההתערבות הקיימת של מרכיבי משק הדלק כהתערבות היריונוטלית, שתפקידה מוסדר על-יפי הסכמים בין החברות. שחלקן ממשלתיות, חלקן פרטיות וחלקן מעורבות.

השיטה הנוכחית מושתתת על שני הסכמים עיקריים. האחד הוא הסכם מבנה-המחיר, המסדיר את ההתחשבות בנזק

ההסכם הראשוני. הרי משק הדלק נשתנה, עבר תהפוכות רבות מאז תחילת שנות השבעים, מ-1972-1973 ועד היום. ואני כל השנים תובע משר האנרגיה — ולא רק מהשר הנוכחי — אנא, פתח את ספרי חברות הדלק. אנחנו רוצים לדעת מה קורה שם, ולא רק בחברות הדלק, אלא גם בחברות-הבנות שלהן. חברות הגז, שהרי גם להן יש מונופול אדיר. וכל מי שמבקר פעם בחברת הגז שלו יודע שהוא משלם הרבה כסף, אבל על מה. הוא אינו יודע, וזאת כשל המונופול שהוקנה לחברות בשנים שעברו.

לגבי קן-ההשוואה, זו הקרן הסודית — זה שנים אנו מנסים לפתוח אותה כדי לדעת מה קורה בתוכה, ואיננו מצליחים. נאמנים עלי דברי שר האוצר לשעבר יורם ארידור, שאמר: כל שנותי באוצר רציתי לדעת מה קורה בקן-ההשוואה, ולא יכולתי לדעת. ואני, כחבר הכנסת, באמצעות עיתונאים מסוימים, ניסיתי ללמוד מה קורה בקן-ההשוואה. מה הסכומים שנצטברו בה, מה הגירעון שיש בה, אך מעולם לא יכולתי לקבל נתונים על הקרן.

מה שקורה, רבותי, הוא, שכחוסת משרד האנרגיה, בעבר, ובטענה שהחשאיות יפה למשק הדלק, התבצרו חברות הדלק מאחורי הסכמים שהקנו להן מונופול. שעיקרו חוסר יעילות וחוסר רצון להבין כי המצב נשתנה.

רבותי, אין שנת 1986/87 דומה לשנת 1973. איפה היחה החשאיות. אז היו לנו בעיות, אבל היום שוק הדלק העולמי הפך משוק של קונים לשוק של מוכרים. כל אחד יכול לקנות היום דלק בכל כמות שהוא רוצה ובכל מקום שהוא רוצה. שלא יספרו לי שעדיין יש לנו בעיות ברכישת דלק.

המצב שבו נתון המשק הישראלי מחייב את כל מגזרי המשק לבחון את עצמם במגמה להתייעל. מנקודת ראותי אני מגיע למסקנה, שיש להקטין את מעורבות הממשלה במשק הדלק, להסיר חלקית את הפיקוח של הממשלה ולאפשר לכוחות-השוק להשפיע על משק הדלק בכיוון של התייעלות.

אני יודע שחברות הדלק, בתשובתן על ההצעה להנהיג רפורמה במשק הדלק, טוענות שיש תחרות בתחנות הדלק. אני נכנס כמעט מדי יום לתחנת דלק בירושלים וקונה דלק. רבותי, מחיר הדלק קבוע, והחברות טוענות שיש תחרות. ואני שואל את בעלי התחנות: אמרו לי, אם אתם מוכרים יותר דלק, אתם מקבלים חמריך מהחברה-האם שלכם? ומשיבים לי: מה פתאום? הן משקיעות בציוד, אבל הן אינן נותנות שום תמריץ להתייעלות. למשל, אתה נכנס לתחנת דלק באירופה או בארצות-הברית, ככל תחנת דלק המחיר אחר, והשוני במחיר הדלק בין התחנות נע עד 10%, מפני שכל בעל תחנה רוצה למכור יותר ויותר. אבל, כאשר יש לך קרטל ממילא אין תחרות המחיר קבוע. פעם ניסו כמה בעלי תחנות דלק למכור דלק באשראי, ועל-יפי התחשיב, הדלק נמכר לבעלי התחנות באשראי של 13 יום. אבל מי קיבל את האשראי הזה? כולם, רק לא הצרכן שקנה את הדלק.

יש ויכוח, ואכן שר האנרגיה מחייב באומץ ואומר: אני הולך לערוך רפורמה. יש חילוקי דעות. אבל מי חולק עליו? אותן חברות שבמשך שנים לא נתנו לאיש לפקח ולהסתכל על מה שעושה בתוכן: והיום הן ואמרות שהרפורמה הזאת מסוכנת. אני שואל: איפה הייתן כל השנים?

היום הן מוכנות להסכים לשישה סעיפים מתוך התשעה. אני אומר לך, אדוני השר, בוא ניישם את ששת הסעיפים האלה מייד, שמא יקרה לנו משהו ונחזור בנו. הענף הזה הוא ענף

המוצעת? תכליתה להגיע למשק דלק מתומרץ ותחרותי, כאשר כוחות השוק בארץ ומחוצה לה יהיו הכוח המניע העיקרי בו. כל זאת תוך הקטנת המעורבות הממשלתית היומיומית למינימום ההכרחי.

אין להתייחס לתוכנית הרפורמה כאל תוכנית אולטימטיבית. כמהלך ביצועה של הרפורמה ולאחר מכן יהיה צורך לבחון היטב את התוצאות, את הבעיות והלקחים, ולעשות, תוך כדי ביצועה, את ההתאמות הדרושות. מדובר במשק שמגלגל למעלה מ-2 מיליארדי דולר. אם אני מדבר על הרפורמה לפי הנוסח שאני מציע, הכוונה היא לרפורמה במשק הדלק, מייד אפרט את השלבים הראשונים, והשלבים הבאים יתייחסו גם לגז, גם לפחם וגם למערכת התעשייה הפטרוכימית. על כן חייבים ללוות תוכנית כזאת ולבדוק את ביצועה הלכה למעשה. אנחנו גם נבדוק דברים נופים לקחים תוך כדי הביצוע.

ביסוד ההצעה לרפורמה עומדים המהלכים האלה:

א. יצירת זהות אינטרסים בין רכישת הנפט הגולמי ומוצרי בניינים לבין בית-הזיקוק. מהלך זה יוליך לוורטיקליזציה בין שני מרכיבים עיקריים של המערכת.

ב. יצירת זהות אינטרסים בין בית-הזיקוק והתעשייה הפטרוכימית. מהלך זה יושג על-ידי הקמת תשלובת של זיקוק ופטרוכימיה, כנהוג ברוכ מדינות המערב.

ג. מתן חופש מוחלט לחברות הדלק לייבא מוצרי נפט בתחרות לבית-הזיקוק. מהלך זה יחשוף את בית-הזיקוק לייבוא מתחרה ויוליך להתייעלות.

ד. מערכת השיווק מבית-הזיקוק ועד לצרכן תהיה כל-כולה תחרותית בין שלוש חברות הדלק, ללא הסכמים על חלוקת השוק הקיים בחלקו היום וללא תיאום מחירים.

ה. מתן אפשרות לצרכנים גדולים במשק, כמו חברת החשמל, מפעלי המלט וגורמים אחרים, לרכוש מוצרי נפט בשוק החופשי בתחרות לחברות הדלק ולבית-הזיקוק. כיוון שמשיקולים גיאופוליטיים הממשלה תמשיך אולי להכתיב את חקורות האספקה התחזיתיים הגולמי ותחייב הובלתו במכליות השייכות או החכורות על-ידי הממשלה או חברות הדלק, תוגבל האפשרות של הצרכנים הגדולים לייבא מוצרים רק לחלק מצריכתם, ואילו את היתרה יחויבו אלה לרכוש מחברות הדלק או מבית-הזיקוק, כאשר החברות מתחרות ביניהן על נתח שוק זה.

ו. מיזוג החברות הפועלות בתחום האחסון וההולכה של נפט גולמי ומוצרי בארץ. אין שום היגיון להמשיך במתכונת הקיימת, כאשר בגלל חלוקה היסטורית של הצינורות יש מעברים מיד ליד בין גורמים שונים במערכת. החברה הזאת, אשר צריכה להיות חברה ממשלתית, תחויב לתת שירות במעמד שווה ובתנאים שווים לכל משתמש. תנאי מתן השירות יהיו גלויים ומאושרים על-ידי הממשלה.

ז. חברות הדלק ובית-הזיקוק יחזיקו על חשבונם מלאים תפעוליים מסחריים של נפט גולמי ומוצרי בהיקף סביר ממכירותיהם.

ח. הבעלות על מלאי החירום של הנפט הגולמי והמוצרים

— — —

חברי הכנסת דן תיכון ויעקב שמאי, האמינו לי, אני לא מתנגד שתדברו ביניכם, אבל מקובל שחבר הכנסת המציע,

העלויות לחברות הדלק "פז", "דלק" ו"סונול". ההסכם השני הוא הסכם הזיקוק המסדיר את ההתחשבות בין הממשלה לחברת בית-הזיקוק, הפועלת כקבלן זיקוק המזקק בשביל הממשלה ועל-פי חוזה שלה.

אני רוצה לציין, אדוני היושב-ראש, שקיימים עוד מספר רב של הסכמים, כ-20 הסכמים, לרבות הסכם עם חברת "פי גלילות בע"מ", "חברת שירותי נפט בע"מ", חברות הגז, המובילים, המחלקים, סוכני הגז, תחנות הדלק, הסכמים אלה גורמים לריכוז חיוכים והתמקחות בין הממשלה לחברות, ולא אחת הם גורמים בכחרת גם לחוסר יעילות, לריכוז גופים ולניפוח מנגנונים.

המעורבות הממשלתית מקשה את תהליכי קבלת ההחלטות, בגלל העדר גמישות ויכולת תמרון הנדרשות במערכת מסחרית דינמית, אשר כאמור מגלגלת למעלה ממיליארד דולר לשנה. הממשלה היא הקובעת את מחירי המוצרים השונים.

פערים עונתיים בין המחירים לבין העלויות המוכרות לחברות על-פי הסכמים נסגרים על-ידי קרן-ההשוואה. המנוהלת על-ידי מינהל הדלק. קרן זו אמורה להתאון במרוצת שנת התקציב.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת תיכון, שעל-פי בקשת ועדת הכספים ושאלות שהועלו בה הגיש משרד האנרגיה פירוט לפירוט פרטים על קרן-ההשוואה. לצערי הרב, לאחר שהועבר החומר, חברי הכנסת לא גילו עניין לא בתשובות ולא בפרטים. אני חייב לומר זאת, הייתי באותה ישיבה.

דן תיכון (הליכוד):

התשובות הוגשו בכתב לאחר מכן.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

התשובות הוגשו בכתב מפני שאותם חברי כנסת ששאלו לא היו נוכחים. מה אני יכול לעשות?

דן תיכון (הליכוד):

לא. מפני שאחרי ביקשת לשלוח את התשובות בכתב.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

עוד יותר טוב. זה אומר שמה שנתבקשנו להגיש הגשנו.

דן תיכון (הליכוד):

אבל התשובות בנושא הזה לוקות בחסר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת דן תיכון, מה שאני רוצה לומר הוא, שקרן-ההשוואה איננה קרן חשאית. זה הרושם שיכול היה להתקבל כאן. היא מבוקרת, היא נמצאת בבנק ישראל, מפוקחת על-ידי משרד האוצר ומשרד הדלק האנרגיה, היא באה לאזן את המחירים. אבל במסגרת הרפורמה ממילא היא תתבטל.

אדוני היושב-ראש, לכל מה שנאמר כאן יש גם צד שני, שאיננו רק הקצה של הבניין הנמוך בתחנות הדלק, קיימת בעיה ייחודית של התעשייה הפטרוכימית. תעשייה זו תיכון או חיפול על הכמויות של חומרי הוינה, בעיקר נפטא ומוזט, שמשק הדלק מסוגל לספק לה, ועל מחיריהם של חומרים אלה. במבנה הנוכחי של משק הדלק והתעשייה הפטרוכימית אין אפשרות לתת פתרונות הולמים לתעשייה בסיסית זו, המעסיקה כ-15,000 עובדים, במישרין ובעקיפין.

הרפורמה המוצעת במשק הדלק אמורה לתת תשובות על הבעיות הענפיות הבסיסיות אשר פירטתי. מהי הרפורמה

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
של הממשלה.

הטענה המרכזית שהועלתה על-ידי חברות הדלק היא, שבית-הדין יתחרה בייבוא נפט גולמי והוא יהיה גם המוקד, ובהיותו מונופול הוא יכול לפגוע בהן. קיבלתי את טענתן זו ועל כן עומדות היום שתי אפשרויות לפני חברות הדלק: לרכוש את בית-הדין באשדוד — ואנחנו בודקים את האפשרות הזאת מבחינה טכנית, אם הדבר יתבצע, ואני כולי בעד — — —

דן תיכון (הליכוד):
אבל אין שם פצחן.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
הם יצטרכו להשקיע בפצחן. המחיר שלו יהיה בהתאם.
אם הם ירצו, הם יכולים לקבל.

דן תיכון (הליכוד):
אתה מציע שיהיו שני פצחנים בארץ?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אדוני, חבר הכנסת דן תיכון, הרשה לי לומר את המשפט הבא.

האפשרות השנייה היא, שהם יקבלו שירותי פיצוח שמחירים יהיה המחיר שאנחנו נקבע, ומחיר הדיק — והודעתי זאת לבית-הדין — יהיה משווה למחיר בתי-הדין באירופה, בתי-הדין הדומים בגודלם וברמה הטכנולוגית שלהם לאלה שיש אצלנו.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם את הנושא הזה במשפט כולל: אני מודע לכך שההצעה הזאת לרפורמה היא בבחינת מהפכה בענף חיוני וחשוב, שההיקף הכספי שלו הוא עצום. ההשלכה שלה על המשק היא גדולה. משק הדלק מהווה היום 7% מהתל"ג. אני יודע שרפורמה מהסוג הזה מחייבת ליווי קפדני עד כדי להבטיח אספקה סדירה, מחיר גיסא, ומחירים טובים לצרכן. מאידך גיסא, אבל הרפורמה הזאת נחוזה, היא חיונית. לא נמצאה בעולם שום אלטרנטיבה לתחרות. בלי תחרות שום גוף אינו מתייעל, גם אם יש לו כל הכוונות הטובות. ההתייעלות של משק הדלק היא מחויבת המציאות. אם התחרות יעילות, אין להן ממה לחשוש: אם הן לא יעילות וצריכות להתייעל, התוכנית המוצעת כאן באה להבטיח שלצרכן תהיה אספקה סדירה במחירים חתומים של מוצרים חיוניים גם לצרכן הבודד וגם לתעשייה כולה.

השליבים שבהם הנושא הזה עומד הם אלה: קיימנו שתי שיחות עם חברות הדלק. לצערי הרב, בשיחה השנייה, נציגי חברות הדלק עשו משום מה "walk out", ועזבו את הדיון — זה לא מקובל עלי ולא מקובל, לדעתי, בשום מדינה מתקנת. אני מצטער על שתופעה כזאת יכולה להתרחש אצלנו. אני מקווה שחברות הדלק הבינו את חומרת הצעד והן תדאגנה לתקן אותו. כנוונתי להיפגש אתם, כל אחד לחוד, כדי לקיים שיחה עניינית לביצוע הרפורמה.

דבר שני, במשרה האוצר התקיימו שיחות על כל השלבים שאותם הצענו בהצעה וכן גם התקיימה שיחה מסכמת בהשתתפות שר האוצר וחבר יעציו. תשובת שר האוצר היתה שבאופן עקרוני הוא מחייב את הרפורמה והוא מתייחס אליה באהדה ובסכמה. נקבע שבתוך שבועיים ימים יגיש משרד האוצר השגות, אם יהיו לו כאלה.

מטעמי נימוס, עושה עצמו מקשיב, כפי שהשר המקשיב להצעתו של המציע וצריך להשיב עליה, מטעמי נימוס עושה עצמו מקשיב להצעה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אנחנו עוסקים באותו נושא, אבל אני חולק על חבר הכנסת דן תיכון. אני לומר את העניין כדי לתקוף אותו, כי אני אציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת שמאי, אני תמיד אהיה מוכן לשבת איתך ולשכנע אותך שאין צורך להסיר את ההצעה, אבל אני הרי גם מתכוון לשכנע כאן שההצעה ראויה לדיון.

אני חוזר לסעיף ח', שהוא אולי המרכזי במחלוקת שבינינו לבין חברות הדלק, והוא — הבעלות על מלאי החירום. הבעלות על מלאי החירום של הנפט הגולמי והמוצרים, המצויה כיום בידי חברות הדלק, תועבר לבעלות המדינה, כנהוג בכל מדינות המערב. לרבות ארצות-הברית, המדינה היא שמשלמת גם היום את עלות המלאי שהיא מחזיקה. אנחנו מממנים אותו עד לאגורה האחרונה. המדינה היא שתחזיק את המלאי הזה. אני לא רוצה להיכנס כרגע לסיבות ולמניעים של חברות הדלק המתנגדות לכך. מדובר במלאי השווה מאות מיליוני דולרים ומממן על-ידינו. המדינה היא שצריכה להתחזק את המלאי הזה, ורק היא.

ט. הממשלה תקבע גם מחיר לצרכן של המוצרים השונים. שהשגנו מעת לעת עם השניים בתשומות, לפי עקרונות המופעלים במשק לגבי מוצרים אחרים. מחירי-ג אלה יהיו שווים בכל חלקי הארץ, ובקביעתם יובאו בחשבון ההוצאות המשוקללות של השיווק הכלל-ארצי. לא מן הנמנע שבמשך הזמן ניתן יהיה לבטל את מחירי-הג, כפי שאירע בצרפת לאחר שזו הפעילה ליברליזציה במשק הדלק שלה. אבל, תהיה תופעה חדשה, שאיננה קיימת היום, שמתחת למחירי-הג יוכלו הגורמים במשק הדלק למכור גם את הנפט וגם את הגז וגם את הבנזין במחירים זולים יותר ממחיר התקרה.

י. הממשלה תתמקד בפיקוח עליון: בקביעת תקנים וסטנדרדים, לרבות תקני איכות הסביבה להקטנת זיהום האוויר; בהכוונה למקורות אספקה: בקביעת מחירי-ג למוצרים השונים: בקביעת מחירים ותנאי שירות לחברה אשר תעסוק באחסון והולכה: בפיקוח על ניהול מלאי החירום: במתן רישיונות לייבוא נפט גולמי, מוצרי ביניים ומוצרים סופיים כדי להבטיח אספקה סדירה ובלתי-מופרעת לכל הצרכנים במשק ולהגן עליהם מפני קרטליזציה בין הספקים.

שלבם בביצוע הרפורמה: שלב א' המוצע על-ידינו הוא, שעד סוף חודש ינואר 1987 יבוצעו הצעדים הבאים: 1. תבטל חלוקת השוק הקיימת היום; 2. יסורו הפיקוח וההתחשבנויות הנגזרות מפיקוח זה משער בית-הדין ועד לצרכן; 3. ייקבע מחירי-ג של המוצרים השונים לצרכן; 4. יותר לחברות הדלק לייבא מוצרי נפט בתחרות לבית-הדין; 5. ימונזו החברות "שירותי נפט" ו"פי גלילות"; 6. הבעלות על מלאי החירום תועבר לידי המדינה.

כשלב ב', שיבוצע שישה חודשים לאחר השלב הראשון, תבוצע הרפורמה במלואה. מרווח הזמן של ששה חודשים נועד כדי לתת אפשרות לחברות הדלק לנהל משא-ומתן על רכישת חלק ממניות בתי-הדין.

דן תיכון (הליכוד):
של הממשלה.

בטוח שלא זו היתה הכוונה, אבל זו היתה המשמעות הישירה של הרפורמה.

היתרון של בתי-הזיקוק, גם אם הם יהיו צרכנים וגם אם הם יהיו גוף משותף, בכך שלמעשה הם יתחרו עם חברות הדלק האחרות ולהן לא תהיה אפשרות להתחרות בהם, כי המונופול הוא שלהם. המונופול הזה יאפשר להם לעבוד במתח רוחניים נמוך. משום שתהליך הזיקוק נעשה אצלם, וגם אם ייווצר גירעון, הרי תמיד יימצא מי שיכסה אותו. כפי שזה היה עד היום. אבל חברות הדלק לא יצליחו להתחרות בהם, ואם כך — המשמעות תהיה שהן תמכונה פחות דלק, הם ימכרו יותר דלק והתוצאה הישירה תהיה פיתורי עובדים. ובכן, מה מציע אדוני שר האנרגיה בעניין זה?

לכן, אני מבקש מהכנסת להוריד מסדר-היום שלה את כל נושא הרפורמה וכמובן גם את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דן תיכון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

חברת הכנסת סולודר, האמיני לי שמה שאמרת הוא נכון.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להשיב.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני, אומנם זה לא לפי הלימוד שלימדת אותי, אבל אני מאפשר לך להשיב.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, לאחר שמיעת דבריו של חבר הכנסת שמאי, אני מוצא לנכון להעמיד כמה דברים על דיוקם.

לרפורמה הזאת אין נגיעה לשאלה של מספר העובדים המועסקים במשק האנרגיה והיא איננה מכוונת לפיטורים, היא מכוונת לייעול את המערכת.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת שמאי, שאני מאמין כי דאגתו לעובדים היא כנה ואמיתית. אבל אם היא אכן כזאת, צריך להביא בחשבון שיש תעשייה פטרוכימית וגם היא שרויה במצב קשה מאוד. במסגרת הניסיון לסייע לה, החלטנו במשרד האנרגיה, לא בקלות ולאחר ויכוחים ממושכים, לאפשר לה לרכוש את חומרי הדינאם שלה במינוס 7.5 דולר ממחיר חומרים אלו באירופה. לא ניתן לעשות זאת במשך זמן רב משום שמדובר בהרבה כסף.

אבל מעל ומעבר לכל דבר אחר, אם משהו חושב שאפשר לנפנף בדחליל הזה של פיטורים כדי למנוע את הרפורמה, הוא טועה והוא מונע אפשרות לשפר מערכת. אין בין זה לבין זה ולא כלום. רכישת הנפט הגולמי נעשית היום על-פי הנחיית הממשלה, העוסקים בה הם עובדי מינהל הדלק בשיתוף עם חברות הדלק. העיסוק הזה לא ישתנה.

גם בקשר לבתי-הזיקוק, אין כוונה לתת להם מונופול ולאפשר להם לנצל אותו לרעה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אם היו מזקקים נפט ביוון, היו חברות הדלק מרוויחות 4.5 דולר לטונה דלק, ואתה יודע שזה נכון.

דן תיכון (הליכוד):

ואם היו מזקקים בדובאי — — —

אני יכול לציין כאן שלפחות בנושא המרכזי של המחלוקת על בעלות על מלאי החירום, למשרד האוצר דעה תקיפה וחד-משמעית, שלפיה המלאי הזה חייב לעבור לידי המדינה.

בכל מקרה, כדעתי להתחיל כחודש ינואר בביצוע השלב הראשון שהוא משמעותי מאוד והוא מקיף שישה סעיפים, לבטל את חלוקת השוק ולאפשר התחלה של תחרות חופשית.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה מוועדות הכנסת. המציע אומנם הציע שזו תהיה ועדת הכספים, ולי אין הסתייגות מכך. אבל אני יודע שגם ועדת הכלכלה דנה בנושא וגם לוועדת האנרגיה של הכנסת יש נגיעה לעניין. לכן אני מציע שוועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה להעביר את הנושא.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להציע הצעה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:

מיד אתן לך רשות הדיבור. חבר הכנסת חריש ביקש להציע הצעה מהמקום.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת הכלכלה וועדת החוץ והביטחון, כדי לענות גם על ההיבט הכלכלי וגם על ההיבט הביטחוני והמדיני.

הייתי מציע שהעניין יוסדר בהחלטת הכנסת לפי סעיף 16 לתקנון האומר: "החליטה הכנסת או ועדת הכנסת על העברת הצעת חוק או נושא של הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת לשתי ועדות לטיפול משותף, תורכב ועדה מיוחדת על-ידי ועדת הכנסת, במספר חברים שווה מכל אחת משתי הוועדות".

כך שאם נחליט על ועדה משותפת, תוכל ועדת הכנסת להעביר את הנושא לוועדת האנרגיה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה, חבר הכנסת חריש. בבקשה, חבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להציע להוריד את ההצעה של חבר הכנסת דן תיכון מסדר-היום.

עדנה סולודר (המערך):

או הו, זה מעניין.

יעקב שמאי (הליכוד):

תיכף תשמעי כמה זה מעניין, האמיני לי, חברת הכנסת סולודר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לו אני הייתי עושה זאת — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אנחנו מבינים שהשר מכין תוכנית לרפורמה בשוק הדלק. כאשר מדובר על רפורמה, צריך לזכור שעד היום העסיק שוק הדלק כ-1,500 עובדים, ובמסגרת הרפורמה, אם הצליחו העובדים להבין נכון את הדברים, ייכנס גורם נוסף לשיווק ולרכישת הדלק. אם אחיינס לדיון הקודם, על סגירת מפעל ועל פיטורים, שהכנסת סערה מאוד בקשר אליו, הרי משמעות הדברים היא שגם כאן שר האנרגיה לוקח שוק קיים שבו מועסקים עובדים ומכניס גורם נוסף כמשותף ורכוש דלק, ולמעשה יאלצו חברות הדלק האחרות לפטר עובדים. אני

האנרגיה, ולכן אני מציע להעבירו לוועדת הכנסת כדי שהיא תקבע את הוועדה המתאימה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת חריש, הייתי מביא את הצעתך להצבעה, אבל אתה יודע שרק אם לא יהיה ערעור על כך שתוקם ועדה משותפת על-ידי ועדת הכנסת אפשר יהיה לקבלה. אבל מאחר שגם המציע וגם השר אינם מסכימים לאותה ועדה, ממילא לא נתקבל הצעתך פה-אחד. כי צריך לכך את החלטת הכנסת או את החלטת ועדת הכנסת, ואתה מסתמך היום על החלטת הכנסת. לכן, אני מצטער, לא נוכל להשחמש בסעיף 16 לחקנון.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת דן תיכון לוועדה; השנייה, להסיר את הנושא מסדר-היום.

מי בעד ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום, יצביע. מי בעד העברה לוועדה, יצביע.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת — רוב

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הנושא יועבר לוועדת הכנסת והיא תקבע את הוועדה אשר תדון בו.

אני מציע שיירשם בפרוטוקול, זה ודאי כבר נעשה, שחבר הכנסת מיכה חריש הביע את רצונו שהנושא יידון בוועדה משותפת.

אנחנו ניגשים להצעה הבאה לסדר-היום.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להביא הודעה בשם ועדת הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש סליחה, קיבלתי הודעה על כך אך הדבר נעלם מעיני. בבקשה, חבר הכנסת איתן.

1. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

בישיבתה מיום ט"ז בחשוון התשמ"ז, 17 בנובמבר 1986, החליטה ועדת הכנסת שהוועדה הנ"ל תהיה בת 10 חברים, 5 מכל ועדה, בראשות חבר ועדת החינוך והתרבות. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

חבר הכנסת שמאי, אני מוצא לנכון לומר שאי-אפשר לנצל את העובדים כדחליל כדי להעלות טענה שאין לה שום יסוד במציאות. הרפורמה איננה מתייחסת לפיטורי עובדים, היא מתייחסת לצורך שהחברות האלה המובילות — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

ודאי, והן גם תפטרנה מאות עובדים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שמאי, אנא.

יעקב שמאי (הליכוד):

רק אמרתי את שלי.

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

אמרתי את שלי, אני רק מצטער על כך שאתה טועה. אין כין זה לבין הרפורמה ולא כלום. היה מי שניסה ועדיין מנסה, כדי להימנע מכיצוע הדבר החיוני והחשוב למשק, לנצל גם פרצה זו. אין לה כל אחיזה במציאות.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. עלי להבהיר משהו בעקבות ההערה של חבר הכנסת חריש על סעיף 16 לחקנון.

חבר הכנסת דן תיכון, לאיזו ועדה ביקשת להעביר את הנושא?

דן תיכון (הליכוד):

אני מבקש להעבירו לוועדת הכספים, כי העניינים הם בסמכותה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה.

גאולה כהן (התחיה):

זה תלוי בוועדת הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

הווי אומר, הוא מסכים להצעתו של השר. השר מסכים שהנושא יועבר לוועדת הכספים?

שר האנרגיה והחשמית מ' שחל:

אני אמרתי שמאחר שכמה ועדות עוסקות בנושא, אני עצמי כבר הוזמנתי לשתי ועדות, יש הצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים, יש הצעה להעביר את הנושא לוועדת

מיכאל איתן (בשם ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הזאת:

בישיבתה מיום ט"ז בתמוז התשמ"ז, 23 ביולי 1986, החליטה הכנסת להעביר את הריון בהצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עובדיה עלי בנושא "חקציב המתנ"סים" לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות.

ז. הצעה לסדר-היום

הצורך בהקמת ועדת שרים לענייני התיישבות

חברי הכנסת, יש לממשלה הזאת קווי יסוד. יש שני שותפים בממשלה. הדבר הבולט הוא שהשותף האחד, המערך, מגשים את הנקודות שהוא הציב בתוכנית, ואם לא השיג נקודה כלשהי, הרי זה רק באשמת המלך חוסיין וערפאת, שלא נענו לכל ההזדמנויות הפנטסטיות שניתנו להם כאן. אבל איפה השותף השני? איפה התוכנית שהיתה צריכה להתבצע על דעת שני הצדדים? וכשעתו, הערכנו את הישגו של מר שמיר, ראש הממשלה, שהצליח במהלך המשאומתן להביא, בכל זאת, את המערך להסכמה לפחות לגבי כל אותם יישובים שכבר היו החלטות לגביהם, והנה מתברר שזה עורבא-פרח, ולמעשה אין שום יסוד לתקווה שאכן יתגשמו קווי יסוד אלה.

מה אמר מר שמיר, ראש הממשלה, לאחרונה, כאשר היו אצלו אנשי יהודה ושומרון, אנשי מועצת היישובים העבריים ביהודה, בשומרון ובעזה? הוא אמר להם שאכן יש בכוונת הממשלה להגשים את קווי היסוד במידה שיהיו כספים. מעניין שרק בתחום הזה יש מגבלה תקציבית להגשמת קווי היסוד.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם: ייתכן שכדי לבנות בנייה סופית, מהודרת ויפה אכן דרושים כספים רבים, אבל אותו תקציב שהיה דרוש כדי להקים את דגניה בשעתה, תקציב כזה מספיק היום כדי להקים גם אותם יישובים, ונמצאים שם אנשים, ואני מציע לבקר אותם. נמצאים שם אנשים כאלה שיישובם קם לפני שלוש שנים, אני מציע לראות כמה מן היישובים הללו, למשל אביר-יעקב, שהאנשים חיים בהם כתנאים שבהם חיו אז בדגניה, ועצם העובדה שהם יושבים בשטח והגשימו לפחות את השלב הזה של קביעת העובדה ההתיישבותית נותנת להם את הסיפוק, אם כי הם בוכים, והם באמת ראויים ליותר סיוע. אם כן, לא הבעיה החקציבית, חברי הכנסת, היא זאת שצריכה להפריע להקמת אותם יישובים.

אביא לכם דוגמאות של יישובים כאלה, שההשקעה בהם היא אפסית והבעיה היא להקים אותם, אם מדובר בכפר דיגיגים ליד עזה ואם מדובר ביישובים אחרים מסוג זה. יש 27 יישובים מאושרים שאפשר לטפל בהם, והם מאושרים מפני שהיתה בשעתה ועדת שרים לענייני התיישבות. משנת 1968 זכונו לכך שהיה גוף ממשלתי שהקים יישובים. אז היה ישראל גלילי, זיכרונו לברכה, והיו אריאל שרון, ייכדל לחיים ארוכים, ואוליך, זיכרונו לברכה, ואני עסקתי בזה, והשטח מלא ביישובים שאותם הקימה הוועדה הזאת, אבל יש גם המשך של תוכנית, והתוכנית הזאת איננה דורשת סכומי כסף יוצאים מן הכלל.

עדנה סולודר (המערך):

הוועדה הקימה או המתיישבים הקימו?

יובל נאמן (התחיה):

אומר לך, חברת הכנסת עדנה סולודר, את יודעת שלבי היה עם המתיישבים גם כאשר הוועדה לא הרשתה להקים יישוב, אבל אין כל ספק שלפחות בארבע השנים האחרונות שבהן פעלה הוועדה, לפני שהממשלה הנוכחית הפסיקה את פעילותה, היא קבעה והמתיישבים הלכו לשם, והיה תיאום יוצא מן הכלל גם בעניין זה, כי לא היה שוני מבחינה זו בין הרוח של מי שניהל את הוועדה לבין המתיישבים.

מתיישבים, חברי הכנסת, יש לרוב, אם רק תוסרנה, למשל, המגבלות המפריעות לכך שההיטלנד הטבעי של חל-אביב

היורד א' נחמיאס:

אנו עובדים להצעה הבאה לסדר-היום, מס' 4542, בנושא: הצורך בהקמת ועדת שרים לענייני התיישבות, של חבר הכנסת יובל נאמן. בבקשה, חבר הכנסת יובל נאמן.

יובל נאמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קווי היסוד של הממשלה הנוכחית כוללים סעיף הנוגע להמשך תהליך ההתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל. אותו סעיף נוצר כפשרה בין המשך תנופתה של הממשלה הקודמת, שהיתה ממשלת ליכוד — גם אנחנו, התחיה, היינו שותפים לה — ושבה היתה תנופה ניכרת לתהליך ההתיישבות, לבין הרצון של המערך להפסיק את ההתיישבות, לפחות במה שנוגע ליהודה, לשומרון ולעזה. נמצאה נוסחת פשרה, שלפיה הממשלה הנוכחית היתה אמורה להגשים אותם חלקים בהחלטות של ממשלת הליכוד האחרונה, שטרם זכו להתגשם, תוך כדי ארבע השנים של קיום ממשלת האחדות הלאומית. כך כתוב בקווי היסוד של הממשלה הזאת.

היות שהיה מרוב ב-27 יישובים, שאושרו בטרם הוקמו, אפילו סוכם שהתהליך יתבצע כמשך ארבע שנים — בשנה הראשונה יוקמו רבע מ-27 היישובים, סוכם על הקמת 6 יישובים בשנה הראשונה. הרעיון היה, כמובן, הקמת 6 יישובים בכל שנה.

והנה היום נמצאים אנו כבר מעבר לשנתיים לקיום אותה ממשלה, אומנם בחילופי ראש ממשלה, כבר עברנו את נקודת האמצע, ואפילו תוכנית הקמת 6 היישובים שיועדה לשנה הראשונה, לפי אותם קווי היסוד, טרם התגשמה במלואה, שלא לדבר על כך שאין שום סימן שעומדים לבצע את שאר התוכנית, על אף מה שנאמר בכתובים, בקווי היסוד של הממשלה.

ראש הממשלה הקודם, מר פרס, הדגיש בכל הזדמנות — בארצות-הברית, בהופעות בפני חברי מפלגת המערך ובהופעות בפני הציבור הישראלי — ברשימת ההישגים, יחד עם הרכבת האינפלציה והזיכרון מלבנון, כהישג השלישי הכרוך את הפסקת ההתיישבות. כפועל אנחנו יודעים שאכן לא קמו שום יישובים חדשים.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, למי שנחפס לכתורות בעיתונים כדי לדעת שלפני כמה ימים, למשל, נחבשרנו שסגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון, מר דוד לוי, הופיע וחנך שני יישובים כחבל-עזה, אותם שני יישובים, חברי הכנסת, כבר הוקמו לפני ארבע שנים. בני-עצמון, זו עצמונה, כיום שבו פונתה מחבל-ימית, היא קמה מחדש במקומה שם, זכיתי להיות שם עוד כשר בממשלה, לכן גם הטקסים שמתקיימים נושאים הוא יישובים שנבנו לפני שלוש-ארבע שנים. כך גם היישוב השני, כדולת, שהשר דוד לוי היה בו, הוא הבטיח שיבוא בקרוב, או בשנה הבאה, ב-1987, לחנוך עוד שני יישובים, גם כן מן היישובים שקיימים שם.

נחמן רז (המערך):

בעזרת שני השם.

יובל נאמן (התחיה):

זהו, בשיטות כאלה אפשר להמשיך לחנוך עוד 130 יישובים, ועדת השמות רק תשנה את שמם ונחנון אותם.

השאלה היא, באיזו מידה יש כאן נכונות להיאבק אפילו על הדיכורים, מפני שאחד הדברים שחבר הכנסת אבא אבן מציין אותם הוא ההישג שבפעולם לא שומעים עוד על ההתנחלויות וכו'. בשנתיים האחרונות היתה רגיעה, והעולם כבר מבין שהעניין מיותר מבחינתו. לכן חשוב מאוד גם לומר, אבל גם לעשות, אדוני סגן השר.

אם דיברנו קודם על המתיישבים, אני חושב שהם יצחקו וצריך לעודד אותם. אם הבעיה היא תקציבית רש יישובים מאושרים, אולי תמצאנה הפרוטות הדרושות ובכל זאת צריך יהיה להתיר להם לחפש אמצעים לעצמם ולהמשיך ולהקים את אותם יישובים, ואז יזמינו את סגן ראש הממשלה דוד לוי להניח אבן פינה ליישובים חדשים.

חשוב ביותר, גם לערבים וגם לעולם, לדעת שהתנופה ההתיישבותית נמשכת. אם במשך ארבע שנים לא יוקם אף לא יישוב חדש אחד, יהיה מצב מאוד קשה כאשר יסתבר פתאום שישראל יוצאת שוב לדרך ומקימה יישובים, אפילו בבקעת הירדן, ובכל מקום אחר. זה משנה להרגיל את העולם שלא קיימת עוד בעיה של התיישבות והעם בציון שבע במה שיש לו. זה יתקדם גם כמי שדוגל רק בהתיישבות מצומצמת באזורים מסוימים, כי הם לא מבינים את ההבדלים.

חברי הכנסת, אנחנו חושבים שאחד הצעדים שראש הממשלה יכול לנקוט אותם הוא חידוש קיומה של ועדת השרים לענייני התיישבות. כשאני עסקתי בזה בשעת, היתה לוועדת השרים לענייני התיישבות ועדת משנה למעקב. ועדת מעקב יכולה לבדוק אם התוכנית מתגשמת או לא, והיא משמשת גורם מדרבן ומחפשת אמצעים כדי לקדם את הדברים. אנחנו מציעים שהכלי הזה, שבעבר היה כלי חשוב, יחודש גם בממשלה הנוכחית.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יובל נאמן. רשות הדיבור לסגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית ברצוני לומר, שאני מסכים עם חבר הכנסת יובל נאמן, שהממשלה צריכה להקים ועדת שרים לענייני התיישבות. עם זה, ועדה כזאת לא הוקמה, כידוע, גם עליידי הממשלה הקודמת, כשל חילוקי דעות בנושא זה בתוך הקואליציה. חילוקי דעות אלה עדיין קיימים, ולפיכך אין אפשרות להקים עתה ועדת שרים לענייני התיישבות. אני מקווה שבעתיד הקרוב תושג הסכמה בנושא זה בקואליציה, ומיד לאחר מכן נוכל להקים את הוועדה.

לגבי ההתייחסות של חבר הכנסת נאמן ליישובים חדשים, אני חושב שכדאי לנו לראות בנושא הזה גם את החיוב. ראשית, קמו כמה יישובים חדשים. אבל מה שהרבה יותר חשוב מזה הוא, שמספר המתיישבים ביהודה ובשומרון גדל בשנתיים האחרונות בכ-50%. לדעתי, זה הדבר החשוב ביותר מבחינת ההתיישבות ביהודה ובשומרון. לא מספר היישובים אלא מספר המתיישבים. זו דעתי, ומבחינה זאת אנחנו צריכים לחשוב על הדברים בכיוון זה.

עדנה סולודר (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
כן, גברתי, רק כרשות היושב-ראש.

הי"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

ירושלים, פשוט כשכונות, יצמח לתוך השטח הזה. אם כן, יש מתיישבים רבים מאוד, ויש גם מתיישבים חלוציים כאלה, הדרושים כדי ליישם מקומות אחרים. לא זו הבעיה.

נכון, חברת הכנסת עדנה סולודר, צר לי בכל פעם שחברנו השר יעקב צור, עינו צרה — צור, צרה — בכל פרוטה המופנית להתיישבות. דווקא איש שידוע מה היא התיישבות ושהיישוב שלו היה במצבם של יישובים אלה — ואגב, הוא קם בדיוק כפי שאפשר היה וצריך היה לשכן היום מתיישבים בכתים שכדי צה"ל ברובע "המוסלמי" בעיר העתיקה, כך קם נתיב ה"ל"ה כפי שקם, וכך כל ההתיישבות האחרת שקמה — הייתי רוצה שדווקא הוא יהיה קרוב יותר לנושא ההתיישבותי ופחות ציני וערץ. זה מפליא. מהרסיך ומחריכך ממך יצאו, נאמר במקרה הזה.

הי"ר א' נחמיאס:

להגיד דבר כזה זו הגומה.

נחמן רז (המערך):

— — —

יובל נאמן (התחיה):

אתה יודע שעינו צרה בכספים שהולכים להתיישבות. הוא טוען שאין להקים התיישבות, ועינו צרה בכל פרוטה שמופנית לשם.

עדנה סולודר (המערך):

הוא אינו אומר לא להקים התיישבות.

גאולה כהן (התחיה):

לא שם.

יובל נאמן (התחיה):

על השר יעקב צור כואב לי, כי ממנו הייתי מצפה לגישה אחרת.

אצטט חבר כנסת אחר. אני פחות מתפלל על חבר הכנסת אבא אבן, שכיום ראשון הקודם, ב-9 בנובמבר, פרסם מאמר כמעט על פני עמוד שלם ב"ניו-יורק טיימס" — לדברים כאלה יש מקום ב"ניו-יורק טיימס" — שבו הוא קורא לממשלת ארצות-הברית לשחרר את ישראל מן "המכשלה" הזאת. הוא אומר: ראו, אמריקנים, אם במשך 20 שנה כל מה שהצליחה ישראל לעשות זה להכניס 50,000 איש לאזור הזה, סימן שהיא לא רוצה בזה, סימן שכל העסק מאוס עליה. אתם, האמריקנים, אשמם שהיא מחפשת למי לתת את זה. תמצאו מישהו שייקח את זה.

נורא לקרוא את מאמרו של חבר הכנסת אבא אבן. אני ממליץ לחברי המערך לקרוא את המאמר מ-9 בנובמבר ב"ניו-יורק טיימס". חזו ממשלה משותפת.

מרדכי ירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
משותפת.

יובל נאמן (התחיה):

אדוני סגן השר במשרד ראש הממשלה, זו ממשלה משותפת. לא שמענו את ראש הממשלה עדנה וסותר את הגישה שאותה מסביר חבר הכנסת אבן. ואגב, חבר הכנסת אבא אבן כותב שם, שבעצם לא חשבים הדיכורים שמדברים. חשוב הוא, שראש הממשלה אמר שקמפ"דיוויד כוכל, והוא אומר: אפילו השפה האנגלית איננה די עשירה ואין בה שום דרך שבה אפשר יהיה לטעון שהסכם קמפ"דיוויד זהה עם המשך ההתיישבות. אגב, אנחנו מצפים לראות שמישהו חושב אחרת בעניין זה.

עדנה סולודר (המעורר):

האם גם בשאר חלקי הארץ גדל מספר התושבים?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

חברת הכנסת סולודר, אינני יודע להשיב על שאלה זו לגבי גידול מספר המתיישבים בהתיישבות החדשה —

עדנה סולודר (המעורר):

ככל חלקי הארץ.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

— בכל חלקי הארץ. גם זה נכון, אבל בהקשר זה אני רוצה לומר דבר אחד שמתקשר ישירות עם דבריו של חבר הכנסת נאמן, וזה דבר מסוכן מאוד. מה שאמר חבר הכנסת אבא אבן באותו ריאיון שצוטט על-ידי חבר הכנסת נאמן, יש בו סכנה גדולה מאוד. כי אם הטיעון שרק 40,000 יהודים באו ב-20 השנים האחרונות ליהודה ושומרון מצדיק חיפוש לקוחות כדי שייקחו מאתנו את יהודה ושומרון, אני חושש מאוד שאם נעשה את הסטטיסטיקה כמה יהודים-מתיישבים חדשים באו לגליל ולנגב ב-20 השנים האחרונות, המספר יהיה עוד פחות מ-40,000. לכן, על-פי תפיסה זו, אולי ניאלץ לחפש לקוחות גם לחבלי ארץ אחרים של ארץ-ישראל.

אני אומר דברים אלה מתוך דאגה מעצם הגישה הזאת. אינני רוצה להיכנס עכשיו לשאלה של הקונצפציות והאידאולוגיות השונות שקיימות לגבי עתיד יהודה ושומרון. קודם כול, מדברים כאן על תפיסה ציונית, על תפיסה שלנו כיהודים וכציונים לגבי ארץ-ישראל. לכן לדעתי הדבר חמור כפי שהוא נכתב.

עדנה סולודר (המעורר):

ועדת השרים לענייני התיישבות היא לא רק להתיישבות ביהודה ובשומרון. גם אתה וגם חבר הכנסת יובל נאמן מדברים על יהודה ושומרון. יש גם בקעת-הירדן, ירושלים, הגליל וגם הנגב.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

חברת הכנסת סולודר, אני מקבל בהחלט את ההערה הזאת — ואני משוכנע שגם חבר הכנסת נאמן מסכים לה — שכאשר מדובר על התיישבות בארץ-ישראל, הוא לא מפריד בין ארץ-ישראל של יהודה ושומרון לבין ארץ-ישראל של הנגב והגליל.

רב שילנסקי (הליכוד):

הבעיה היא שיש כאלה שמבדילים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שילנסקי, ברוך הבא. לא ראינו את כבודו זה כמה ימים טובים.

רב שילנסקי (הליכוד):

באתי להגן על יהודה ושומרון.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

מאחר שהצעתו של חבר הכנסת נאמן עסקה לא בעניין הכללי של ההתיישבות וגם לא בדבריו של חבר הכנסת אבן — ואולי הדברים האלה מצדיקים הצעה מיוחדת לסדר-היום — אלא רק בנושא של הקמת ועדת שרים לענייני התיישבות, ומאחר שהשבתי על הדברים האלה שיש צורך בהקמת הוועדה, ואנחנו מקווים שבעתיד הקרוב תושג הסכמה קואליציונית והוועדה אכן תוקם, אני מבקש מחבר הכנסת נאמן להסתפק בתשובה זו ולהירשם ב"דברי הכנסת" כמי שמסתפק בתשובה שניתנה כאן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן השר. חבר הכנסת יובל נאמן, האם אתה מוכן לקבל את עמדתו של סגן השר?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אני ביקשתי ממך, חבר הכנסת יובל נאמן, להסתפק בדבריו התשובה שלי. אם הוועדה לא תוקם, אפשר יהיה שוב להעלות את הנושא.

גאולה כהן (התחיה):

בתוך כמה זמן תוקם הוועדה?

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אני שואל את חבר הכנסת נאמן. שאלתי מכוונת אל חבר הכנסת נאמן.

יובל נאמן (התחיה):

אני זקוק ליותר אינפורמציה בקשר ללוח-זמנים משוער להקמת הוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, אני מצטער.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, אני אמרתי כי בהקדם האפשרי תוקם הוועדה. אני יכול להבטיח לחבר הכנסת נאמן, שאביא את דבריו לפני ראש הממשלה, וראש הממשלה יעשה מאמץ כדי לזרז את הקמת הוועדה. אם אכן לא תוקם הוועדה, ניתן יהיה שוב להעלות את הנושא לדיון.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת נאמן, האם אתה מסכים?

יובל נאמן (התחיה):

אני מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

ח. הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (תאגידים עירוניים), התשמ"ז — 1986*

(הצעת חבר הכנסת ד' בן-מאיר)

רב בן-מאיר (המעורר):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא לאישור הכנסת בקראה טרומית הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות בנושא התאגידים העירוניים.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק ש"ח — הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (תאגידים עירוניים), התשמ"ז — 1986. אני מזמין את חבר הכנסת רב בן-מאיר, בבקשה, אדוני.

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני הישבי'ראש, כנסת נכבדה, לפי המצב המשפטי היום לפי סעיף 249(30) לפקודת העיריות, עירייה רשאית — "לייסד חברה, אגודה שיתופית או כל אגודה אחרת לכל מטרה שהיא בגדר סמכויות העירייה ותפקידיה, לרכוש מניות או ניירות-ערך או זכות הנאה אחרת של כל חברה, אגודה שיתופית או אגודה אחרת, שמטרותיה מסייעות לדעת המועצה, להשגת כל מטרה כאמור, ולנהוג דרך בעלים".

נוסף על כך רשאית עירייה על-פי סעיף קטן (31) לסעיף האמור — "לבצע כל סמכות מסמכויותיה ולמלא כל תפקיד מתפקידיה יחד או בשותפות עם מוסדות המדינה, רשויות מקומיות אחרות, חברות, אגודות שיתופיות וגופים או אנשים אחרים".

לפיכך, רואים אנו, כי עקרונית עירייה רשאית לייסד תאגידים או לבצע תפקידיה בשיתוף עם תאגידים.

לעומת זאת, על-פי סעיף 122א' לפקודה, חבר מועצה, קרובו, סוכנו או שותפו, או תאגיד שיש לאחד מהאמורים חלק העולה על 10% מהונו או מרווחיו, או שאחד מנהל או עובד אחראי בו, לא יהיה צד לתווה או לעסקה עם העירייה. לעניין זה "קרוב" — הוגדר בכ"ד-יוג, הורה, בן או בת, אח או אחות.

מאז שנת התשכ"ד קיים, בצורה זו אחרת, צו של שר הפנים המתנה הקמת תאגידים של רשויות מקומיות באישורו. השר, ואולם, האיסורים על כתיבת עסקאות בין העירייה לבין תאגיד, אם אחד הדירקטורים או העובדים האחראיים הם חברי מועצה או קרוביהם, נתקבל בחוק כשנת התשל"ח בלבד, ביוזמת חקיקה של חברי כנסת.

לכמה עיריות יש מספר ניכר של תאגידים שהוקמו על-ידיהן, או שלעירייה חלק חשוב בהם, מאחר שמכאן הם חברי מועצת העירייה או עובדים בכירים בעירייה כדירקטורים. לפיכך, לפי סעיף 122א' שכבר הזכרנו, תאגיד כזה אינו יכול לעשות עסקאות עם העירייה, בכפוף לסייגים מספר שבסעיף 122א'.

נוסף על הוראות אלה, הואיל והתאגידים — גם אם רשויות מקומיות ייסדו אותם או השתתפו ביסודם — הם ישויות משפטיות נפרדות, הרי בהעדר הוראות מיוחדות אין להם כל עדיפות על מציעים אחרים בכל אותם מקרים שעל-פי ההוראות הקיימות עירייה חייבת בפרסום מכרו לרכישת טובין, שירותים, מקרקעין או מכירתם.

מצב דברים זה מכביד על העיריות, ולכן חבר הכנסת דב בן-מאיר, הוראה בתאגידים מסוימים את היד הארוכה של הרשות המקומית, מציע כי סוגים שונים של תאגידים יוגדרו כתאגידים עירוניים, ובאלה מועצת העירייה תוכל לבחור חברי מועצה או עובדי עירייה כדירקטורים. כללי יוגדר העניינים לא יחולו בהם, ולא יהיה צורך בקיום מכרים לשם החקשרויות בין העירייה לבין התאגיד העירוני.

לא אתגדר שהצעת החוק תועבר לוועדת הפנים לדיון טרומי, אך נראה לי כי הצעות חבר הכנסת בן-מאיר נדיבות מדי והן לא יכולות לחול אלא על תאגידים שהקשר בינם לבין העירייה הדוק מאוד. אין זה מספיק כי התאגיד מסייע, לדעת המועצה, להשגת מטרות העירייה, אלא נחוץ כי פעולות התאגיד יהיו בגדר סמכות העירייה. נוסף על כך, צריך שהשליטה האפקטיבית על התאגיד תהיה בידי העירייה.

עקרון היד הארוכה הוא עיקרון יפה, אך מאוד לא הייתי רוצה שבאמצעות "היד הארוכה" חברי מועצה או עובדי

סעיף 249(30) לפקודת העיריות מסמיך את העיריות לייסד תאגידים לכל מטרה שהיא בגדר סמכויות העירייה ותפקידיה. בדרך כלל משמשים תאגידים כאלה לביצוע משימות עירוניות בעלות גוון כלכלי שאין העירייה יכולה כמנגנון שלה לבצען ביעילות.

אף שמכוח סעיף זה הוקמו תאגידים עירוניים רבים בעיריות השונות בארץ, הרי בחוק לא הוסדרה פעילותם של תאגידים אלה, ולא פורסם כל חיקוק בעניין זה. פרט לצו העיריות (הקמת תאגידים), התש"ם—1980, הקובע את התנאים להקמת תאגידים עירוניים, חוסר התייחסות מספקת בחוק לנושא התאגידים העירוניים עורר בעיות משפטיות ואי-בהירות בדבר מעמדם וזכויותיהם של חברי מועצת העירייה או עובדיה, שנבחרו על-ידי מועצת העירייה להיות נציגי העירייה בהנהלת התאגידים, וכן בעיות בהפעלת התאגידים לביצוע משימות עירוניות.

לפי סעיף 22א' לפקודת העיריות, חבר מועצת עירייה אינו יכול להיות מנהל או עובד אחראי בתאגיד כלשהו. אם מועצת עירייה, לשם קיום שליטתה בתאגיד עירוני, ממנה חבר מועצה להיות חבר במועצת המנהלים של התאגיד העירוני, הרי לפי המצב המשפטי הקיים היום מנתק מינוי כזה את התאגיד מהעירייה ואוסר על התאגיד העירוני להיות בקשר כלשהו עם העירייה. זהו מצב בלתי-היגיוני לחלוטין, שהרי כל מטרת הקמת התאגיד העירוני לפי סעיף 249(30) לפקודת העיריות היא לסייע לעירייה לבצע סמכויותיה ותפקידיה, ואם אין התאגיד עושה כן הרי הוא מיותר.

לכן, מוצע לקבוע בפקודת העיריות, כי לא יראו תאגיד עירוני כ"תאגיד" לעניין סעיף 122א', ככל שהדבר נוגע לחבר מועצה שנחמנה על-ידי מועצת העירייה להיות נציגה כגוף המנהל של התאגיד העירוני.

לפי סעיף 197 לפקודת העיריות אסור לעירייה למסור לתאגיד עירוני משימה או מקרקעין, אלא במסגרת מכרז. היינו, לפי המצב המשפטי הקיים על התאגיד העירוני להתחרות בחברות מסחריות בכל הקשור לביצוע משימות עירוניות. שוב, זה מצב מחוסר כל היגיון, כאשר מונעים בדרך זו מתאגיד עירוני לבצע את התפקיד שלמענו נוצר, היינו לסייע לעירייה בביצוע משימותיה.

לכן, מוצע לתקן את החוק ולאפשר לעירייה להתקשר עם תאגיד עירוני בחוזה ללא מכרז, לשם העברת מקרקעין או טובין, להזמנת טובין או לביצוע עבודה, בתנאי שהחוזה הוא בתחום שהתאגיד עוסק בו על-פי מטרת הקמתו, כפי שהיא משתקפת ממסמכי היסוד שלו. אך כאשר לנושא, המועבר לטיפול התאגיד, ניתן מימון עירוני, יהיה חייב התאגיד להתקשר בחוזה עם קבלנים וספקים רק בכפוף לדיני המכרזים החלים על העיריות.

הצעת החוק, לכשתאושר, תמנע את אי-הבהירות הקיימת כיום בכל הנוגע לתאגידים העירוניים, פעילותם או בחירת נציגי העירייה בתאגיד, תמנע פסילת הקשרים בין העירייה לבין התאגיד, ותבטיח ניצול הפוטנציאל הרב הטמון בתאגידים כאלה לטובת הנושאים שהעיריות מופקדות עליהם.

לאור כל הדברים הללו, אני מבקש את אישור הכנסת לקבלת הצעת החוק הזאת ולהעברתה לוועדת הפנים של הכנסת להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דב בן-מאיר. אדוני שר הפנים, בבקשה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק ש"ח —
הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (תאגידים
עירוניים), התשמ"ו — 1986, לדיון מוקדם
בוועדת הפנים ואיכות הסביבה
נתקבלה.

עירייה יקבלו משכורות בעבור מילוי תפקידים בתאגידים
העירוניים, שעל-פי דיני הרשויות המקומיות הם אינם זכאים
להן לא בצורת שכר ולא בצורת הוצאות אלא במגבלות
מדויקות וקבועות מראש.
היו"ר א' נחמיאס:

תודה לכבוד שר הפנים. אני מבין שההצעה היא להעביר
את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה.
אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ט. הצעה לסדר-היום

הארכת תוקף תקנות הביטוח הלאומי שפקעו בספטמבר 1986

ביוני 1984, כטרם התקבלו הוראות השעה וההסכם,
הגיעה קצבת הזיקנה ל-11.7% מהשכר הממוצע במשק. לאחר
הוראת השעה וההסכם הגיעה הקצבה הממוצעת בשנת
1984/85 ל-14.6%, שיפור משמעותי, אם כי עדיין היא לא
הגיעה ל-16% שנה לאחר מכן — 1985/86 — הגיעה
הקצבה לשיעור של 15.3%, אפילו מעל הרצפה, אבל עדיין לא
ל-16%, והכול בזכות הוראת השעה.

אדוני היושב-ראש, מה שקרה מאז הוא באמת דבר שלא
ניתן לקבל אותו ולהשלים אתו. אחת מההוראות השעה. בעד
החודשים פברואר-מרץ-אפריל, היות שהקצבה היתה נמוכה
מ-15%, המוסד לביטוח לאומי שלם הפרשים. אבל, אדוני
השר, בעד החודשים מאי-יוני-יולי, אף שהקצבה לא הגיעה
לרצפה של 15%, ואף שהחוק אומר שהמוסד לביטוח לאומי
חייב על-פי התקנה לשלם הפרשים — זו לשון החוק —
ההפרשים לא שולמו. קשיש יחיד הפסיד בשל כך 27 ש"ח.
שהם בערך 6% מהקצבה. זה דבר שאסור להשלים עמו, כי יש
בכך אי-מילוי הוראות החוק. אנחנו, חברי הכנסת, מופקדים על
מילוי החוק, לא כל שכן שאנחנו צריכים להיות מופקדים על
קיום הצדק, כי בשביל אנשים אלה אפילו שקל אחד איננו
מיותר, להיפך, הוא דרוש להם.

לאחר חודש יולי ועד חודש ספטמבר לא שולמו הפרשים,
כי ניתנים פקע חוקים של החוק, מה שיותר חמור הוא,
שלאחר ספטמבר, כל עוד העניין נשאר פתוח, הסכנה של
פגיעה בקצבאים האלה היא גדולה יותר.

כאן אני עובר לנושא של קצבאות למעוטי הכנסה. אעשה
זאת בתמצית הקיצור, אדוני היושב-ראש. על-פי ההסכם,
הקצבאות האלה הוצמדו למלוא עליית המדד. האמת ניתנה
להיאמר, שזה הביא את הקצבה למעוטי ההכנסה בחודשים
האחרונים לשיעור של 27% עד 27.5%, זאת לקשיש יחיד
שהקצבה היא מקור פרנסתו היחיד, זה מעל ל-25% הקבועים
בחוק. מדוע? כיוון שהשכר ביחס למדד ירד, והקצבה שלהם
היתה צמודה למדד, הם קיבלו קצבה גבוהה יותר מה-25%
הקבועים בחוק.

אבל, אדוני השר, רכותי חברי הכנסת, אילו נהג המוסד
לביטוח לאומי על-פי החוק, החל מחודש אוקטובר, לא היה
המוסד חייב לשלם לקצבאים הללו את מלוא עליית המדד.
והתוצאה היתה קטסטרופלית, כיוון שאותם קשישים היו
מאבדים 60 ש"ח מתוך 307 ש"ח, שהם 20% מקצבתם.

וראה זה פלא, האוצר ברוב טובו, אני חושב שמתוך חרדה
לגורל האנשים האלה אם לא יקבלו את קצבתם, הסכים לשלם,
אבל הוא הסכים לחזור בניגוד לחוק, נוצר כאן מצב אבסורדי:
בעוד החלק הראשון לגבי הוראת השעה לא שולם, בניגוד

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס'
4576: הארכת תוקף תקנות הביטוח הלאומי שפקעו בספטמבר
1986 — מאת חבר הכנסת רן כהן. בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר העבודה והרווחה, חברות
וחברי הכנסת, לפני חודשים, בחודש ספטמבר שנה זו, פג
תוקפם של שני הסכמים. על-פי אחד מהם, שהיה בגדר הוראת
שעה ותוקף כנסת לפני כמעט שנתיים, בדצמבר 1984,
מתוכם השכר הממוצע במשק לצורך הקצבאות באופן שאינני
רוצה להיכנס לפירוט שלו, אבל היתה בו דאגה לעדכון
התשובה כדי שהיה ריאלי, ושלא יחול לאחר ארבעה חודשים
וחצי, כפי שכתוב בחוק המקורי. הווי אומר, חישבו את השכר
הממוצע, זה היה הבסיס, והוסיפו לו עדכון של תוספות השכר
שניתנו בסקטור העסקי, הוסיפו עדכון של תוספות היוקר
שניתנו לאחר תקופת הבסיס, וזה הביא לאומדן טוב יותר של
השכר הממוצע במשק שעל-פי שולמו הקצבאות. הוראת
השעה הזאת הצליחה לשמור לאורך השנתיים האחרונות על
ערך הקצבאות. תוקף הוראת השעה הזאת פקע לפני חודשים,
בחדש ספטמבר.

אבל, באותו חודש דצמבר, לפני שנתיים כמעט, נחתם גם
הסכם לפי סעיף 200 בחוק הביטוח הלאומי, ולפיו שר העבודה
התוודע ומהות הביטוח לאומי יכולים להגיע
להסכם, והוא יוכא להתייעצות בפני ועדת העבודה והרווחה
של הכנסת, ולפיו מצמידים את קצבאות מעוטי היכולת למלוא
המדד. תוקף הוראת השעה וההסכם הללו פקעו בספטמבר
האחרון.

צריך להוסיף עוד, שבאותה הוראת שעה לגבי הקצבאים,
זקנים ושאירים, נקבע דבר נוסף — שאם הקצבה יורדת לאורך
כמה חודשים מתחת לרצפה של 15%, אף שבחוק נקבע
שיעור הקצבה הוא 16%, המוסד לביטוח לאומי מחויב
לשלם אחת לכמה חודשים את ההפרשים לקצבאים. לפיכך,
מדי כמה חודשים, המוסד לביטוח לאומי אכן שילם את
ההפרשים לקצבאים. במסגרת אותה הוראת שעה, גם עניין זה
עבר מן העולם. וזאת אף-על-פי שעד חודש ספטמבר האחרון,
מדי כמה חודשים, היינו זוכים בוועדת העבודה והרווחה
לביקור של הנוגעים בדבר, שביקשו להתייעץ עם הוועדה, וכך
היו מאריכים את התקנות האלה.

מה שקרה מאז הוא, שבד בבד עם פקיעת תוקפם של
הוראת השעה וההסכם נוצר מצב בלתי נסבל, לעניות דעתי,
ואני רוצה לתאר אותו כרשומכם. אני רוצה להקדים ולהביא
שתי דוגמאות כדי להבהיר את העניין.

אדוני השר, אני פונה אליך כזאת: א. אין כרירה, אם איננו רוצים לעבור על החוק וגם רוצים לשמור על הצדק, אלא להאריך את תוקף שתי התקנות: ב. אין מגוס מלשלם על-פי החוק לקצבאים את הפרשים על החודשים מאי, יוני ויולי, ולהפסיק, כמובן, את סחטנות האוצר כלפי הקשישים.

אני שמח לומר, אדוני היושב-ראש — נראה שחברי הכנסת ככל זאת משפיעים לפעמים, וזה כוחה של הכנסת — שהיום, שלא כמחונן בסדר-היום של ועדת העבודה והרווחה, הגיע במהירות מנכ"ל מוסד הביטוח לאומי.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
אסור לספר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אסור לצטט. אתה צודק. אני רק לא רוצה להימצא מטעה, לא את היושב-ראש ולא את הציבור. היום, שלא כמחונן בסדר-היום, הגיע בכל זאת מנכ"ל הביטוח לאומי, והוא אמר, שהוא מבקש התייעצות בנושא של הארכה רק לגבי ההסכם. גם כאן אליה וקוץ בה. הוא לא ביקש הארכה מלאה על-פי כל המדר, של 2.4%, אלא רק של 1.3%. תראו עד לאן הגענו, לגולל שני שקלים מכל קשיש. באמת תעזרת עניו.

י. הצעה לסדר-היום

ערכון קצבאות, הפחתת דמי הביטוח ועצמאותו של המוסד לביטוח לאומי

אופוזיציה בקואליציה: אפילו לא אומר איש מסיעה יריבה לשר הרלבנטי. זאת אומר אדם בעל ניסיון, אגב, כלכלן במקצועו, איש הליכוד, שלא נודע כרכים כמי שיוצא חוצץ כדי להגן על חלקאים ונדכאים. אבל, התפקיד עשה לו משהו, הוא פשוט למד את המטריה.

הוא אמר דבר חמור מאוד, המחזק את ההאשמה שלי בדבר ההתייעצות הטלפונית. הוא אמר זאת במכתב אל הממשלה. הממשלה לא היתה מודעת לכך ולא דנה בהשלכות החמורות שיש להחלטה. יתירה מזאת, הממשלה אינה יודעת כי העלויות הכספיות שהוצגו לפניו אינן מדויקות, והן מבוססות על הנחות שחלקן אינן עומד בביקורת. קיים פער של מאות מיליוני דולרים בין ההערכות של האוצר להערכות של הביטוח לאומי.

על מה הוויכוח בנושא שני השקלים החדשים? יש, אדוני השר, נרמה לי, 250,000 משפחות מעוטות הכנסה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
מורבר ב-700,000 שקל.

יאי צבן (מפ"ם):

700,000 שקל לחורש. בחישוב של ארבעה חודשים זה 2.8 מיליוני שקל. אתם יודעים מהי העלות של ההפחתה? 300 מיליון שקלים חדשים לארבעה חודשים, כאן, במשאל טלפוני, מזרימים 300 מיליון, וכאן — 2.8 מיליונים, ממי? מעוטי הכנסה.

יש כאן סכנה עצומה של הגברת החלות של המוסד לביטוח לאומי באוצר. המצב של ענף זיקנה ושאיירים אינו טוב כשוטף, יש גירעון בשוטף. עדיין חיים מריבית של חסכוניות עבר. ככל שהזמן חולף המצב מחמיר, והפחתת דמי הביטוח תעמיק את החלות.

יש כאן דבר מסוכן של החלטה מן הצד, של שינוי היחס. זה דבר שהיה נושא לוויכוח ציבורי, למאבק ציבורי, להכרעה

לחוק. הרי לגבי הסכם ההצמדה למדר — הוא שולם, בניגוד לחוק. אני לא רוצה לעבור על החוק. חברי הכנסת, אני רוצה לשמור על החוק.

מדוע התופעה הזאת קרתה? — משום שהמוסד לביטוח לאומי עמד, בעצם, בעמדת סחיטה, והופעל עליו לחץ. הייתי אומר אפילו אונס מצד האוצר. הקשישים היו בני ערובה. משום שהאוצר אמר כל הזמן: אני לא אאריך את הוראת השעה ואני לא אאריך את ההסכם שמצמיד למלאו המדר, אלא אם כן אחה, המוסד לביטוח לאומי. תיכנע מלוא שאני רוצה.

ומה האוצר רוצה? — להטיל מס על קצבאות של מי שיש להם הכנסה נוספת מעל השכר הממוצע במשק. הדבר עלה לפני שבעיים בכנסת והכנסת דחתה אותו. שר העבודה והרווחה אמר: אין החלטה כזאת. אבל האוצר רוצה. האוצר רוצה לאנוס את המוסד לביטוח לאומי, לנכות את המיסוי הזה במקור. כלומר, שהמוסד ייהפך לזרוע של מס הכנסה. האוצר רוצה להטיל את מס המעסיקים בשיעור של 25% משיעור התשלום, 5% על חשבון המעסיקים עצמם. האוצר רוצה לפגוע בתוספת הווחק שמגיעה לגמלאים. ומי בני הערובה? הקשישים.

יורי'ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. אני מזמין את חבר הכנסת יאיר צבן להגיש את הצעתו לסדר-היום: ערכון קצבאות, הפחתת דמי הביטוח ועצמאותו של המוסד לביטוח לאומי. שר העבודה והרווחה הביע את רצונו להשיב במשולב על שתי ההצעות לסדר-היום. בבקשה.

יאי צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כך יירשם בדברי ימי החלטותיה של ממשלת האחדות הלאומית — כיום שני לפני עשרה ימים היא מחליטה על הפחתת דמי הביטוח הלאומי מהמעבידים והעצמאים בשיעור של 5% ומזרימה ככך מאות מיליוני דולרים לכיסים הללו. כעבור עשרה ימים היא מכופפת את ורועו של מנכ"ל הביטוח הלאומי, השר לשעבר מרדכי ציפורי, בגין שני שקלים חדשים למעוטי הכנסה. זה מול זה. אגב, את ההחלטה על אותה הזרמה של מאות מיליוני שקלים חדשים היא מקבלת במשאל טלפוני, לא בישיבה מסודרת עם נתונים. אומנם זו הארכה של החלטה קודמת, אבל ההחלטה הקודמת כבר עוררה ריבוק קשה, והיא לא כחנה באורח רצוני את ההחלטה הזאת מחדש.

אני רוצה להביא לפני הכנסת — לפחות שהיה ב"דברי הכנסת" — את דבריו של מנכ"ל הביטוח הלאומי לשעבר, מר נסים ברוך, בפרשה הזאת. כאשר הוא אומר שנוצרת סכנה אמיתית לחיסול המוסד לביטוח לאומי כמוסד ביטוחי, הוא מתכוון לומר שהמוסד ייהפך ממוסד כיטוח למוסד ארמיסטריטיבי, המעביר כספים לפי קיטריונים מסוימים.

הוא אומר כך: האוצר, שבישל את ההחלטה הזאת על הפחתת דמי הביטוח הלאומי, חוזר ומצהיר כי אין בכונתו לממש מטרה ישנה: חדשה זו של חיסול המוסד לביטוח לאומי. אבל, הדבקות בהמשך ביצוע ההחלטה הזמנית הזאת פעם אחרי פעם מלמדת כי יש ספק בכנות המשרד בעניין זה.

לא איש אופוזיציה אומר זאת; אפילו לא אומר זאת איש

אני רוצה לומר, שאפשר היה עוד להבין את כל הפלפולים האלה אילו היה מדובר ברמת קצבאות מתקבלת על הדעת.

אדוני השר, אני חושב שחובתך להציג בפני ממשלת ישראל, ואני מוכן לספק לך נתונים, את העובדה שרמת הקצבאות במדינת ישראל היא, על-פי כל קנה מידה, עדיין נמוכה. כאשר אני קורא את הנתונים, אני רואה שבהולנד קצבה בסיסית — אם זה ניתן להשוואה, כי השיטות הן אחרות, אני מתכוון לערכה בכוח הקנייה, משום ששם השכר גבוה יותר — ביחס לשכר היא גבוהה מאשר אצלנו, ובאנגליה היא גבוהה מאשר אצלנו, ובקנדה היא גבוהה מאשר אצלנו. כאשר השכר אצלנו הוא כל כך נמוך לא צריך להיבהל, צריך לשמוח כאשר קורה "אסון" כזה שעולה אחוז הקצבאות של מעוטי הכנסה, כחלק מהשכר. אם נשלים עם ההפחתה מדמי הביטוח, האוצר יעשה בביטוח הלאומי ככל העולה על רוחו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה לדברי תשובה לשני המציעים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, ההצעה שלי תידון בנפרד:

היו"ר א' נחמיאס:

כן, כי סגן שר האוצר משיב לך, אדוני.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעט מאוד הזדמנויות יש לי להתעורר, ואני מתעורר פה, למרות דברי הביקורת החריפים של חברי הכנסת מהאופוזיציה.

במהלך השנתיים האחרונות עמד עניין השמירה על רמת חייהם של הגמלאים, ובעיקר החלשים שבהם, בראש דאגותינו. כמעט מדי חודש בחודשו נדרשתי לתת תשובות על בעיית השמירה על רמת החיים של הגמלאים נוכח ההתפתחויות במשק, בתחום הכלכלי, המחירים, השכר ועוד. דאגתנו נבעה בעיקר נוכח המגמות החמורות שהחלו להסתמן בתחום הכלכלה, וגמרנו אומר לשמור בכל מחיר על רמת חייהם של הגמלאים ולמנוע ירידה בה. מאמצינו אומנם נשאו פרי, אדוני היושב-ראש, והחל מחודש דצמבר 1984 הונהגו שתי שיטות חדשות לעדכון הקצבאות, והן השכילו לשמור בצורה נאותה על רמת חייהם של הגמלאים.

השיטה הראשונה חלה על 235,000 משפחות של קשישים, אלמנות, נכים, גרושות, ואנשים בעלי כושר עבודה מוגבל. הונהגה שיטת עדכון חדשה, ולפיה הקצבה צמודה מדי חודש למלוא שיעור הגידול במדד. הפעלת שיטת עדכון זו, בתקופה של שתיקה גדולה בשכר הכללי במשק, הביאה את רמת הקצבאות לרמה גבוהה יחסית, הרבה יותר מהרמה שאליה התכוון המחוקק. חברי הכנסת ר' כהן ויאיר צבן, זה לא שהשכר נשחק ולכן כוח הקנייה היחסי של הקצבאות עלה. על-פי החוק הרי יכולנו, הממשלה, האוצר, משרד העבודה והרווחה, להמשיך ולשלם את הקצבאות כפי שקבוע בחוק — צמודות לשכר הממוצע.

יאיר צבן (מפ"ם):

תצמידו למדד.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אף-על-פי-כן, החלטנו לסטות ממה שקבעו המחוקק והכנסת. עדכון הקצבאות לא יהיה צמוד לשכר הממוצע לתקופת המשכר הכלכלי, עד אשר יחלוף.

ציבורית ופרלמנטרית — מה צריך להיות היחס בין העובד למעסיק בבניין הביטוח הסוציאלי. הקביעה היתה 5% מול פלוס מינוס 15%. ההחלטה להחזיר להם את דמי הביטוח הלאומי ולשפות את הביטוח הלאומי מכספי האוצר, וכספי האוצר זה כספי מסים, כספי מסים זה בערך מחצית מהשכירים ומחצית מהמעסיקים, זה אומר שינוי היחס. זה אומר שהעובדים משתתפים עכשיו בדמי הביטוח הלאומי, בעקיפין ובמישרין, ב-7.5%, עם התוספת של ה-0.35% זה כמעט 8% והמעסיקים משתתפים בפחות.

אני שואל: באופן גורף? אדוני השר, נציג הממשלה, באופן גורף? בעל משרד עורכי-דין, שבימים אלה מקבל דמי חיווך של מיליוני שקלים חדשים, למה צריך לפטור אותו ב-5% מדמי הביטוח הלאומי? למה? מה, הוא הקפיא איזה מחירים? זה שונה לגבי בעל מפעל, שאמרו לו: תקפיא את המחירים, ובאה עליו עכשיו תוספת יוקר — יש מקרים שיש בעיה וצריך לעזור. למה ההחלטה הגורפת הזאת? יש חברות שלמות שעניינן לא קשור כלל להקפאה, שההכנסה שלהם עולה כל הזמן, גם הם?

בבקשה, הייתם אומרים שעצמאים מדרגת מס שולית כזאת וכזאת ומטה וכאים לזה. לחזקים לא צריך להקצות את המשאבים האדירים הללו. ובאותו זמן תדאגו גם לבעלי השכר הנמוך. כפי שהיה בעבר, לאלה שנשארו פנועים למרות השיפור היחסי שחל.

אם מה שהתפרסם ככמה עיתונים הוא נכון, שהסעיף הזה של הפחתת דמי הביטוח הלאומי הוא על-פי אחת ההמלצות של הצוות של שולץ כאחד התנאים להבראה כלכלית של ישראל, יש כאן חומרה מיוחדת, מפני שהמשמעות היא שמישהו כאן לא מבין שאי-אפשר להחיל את הנורמות של החברה האמריקנית על החברה הישראלית, ואיני רוצה לדבר עכשיו על אמריקה. באמריקה אין הסדרי רווחה, אין שירותים חברתיים ושירותי רווחה, אין הסדרי ביטוח בריאות, אין הסדרי ביטוח פנסיוני כמו בארץ שלנו. להיפך, עכשיו הם משנים לכיוון שלנו, ומה שקורה אצלנו, עולם מטורף, אנחנו משנים לכיוון שלהם.

אומר כמה משפטים בעניין העדכון של הקצבאות, ובוזה אסיים. קרה "אסון", קשה להשתחרר מכובד המהלומה של ה"אסון" הזה. קרה "אסון" — השיעור היחסי של הקצבאות של מעוטי הכנסה, של הזקנים וכד', לעומת השכר הממוצע במשק, עלה. אסון עליו ישראל. איך הוא עלה? הוא עלה כיוון שהשכר הממוצע נשחק; לכן הוא עלה.

וכל השנים? אני לא רוצה לחזור על הדברים שאמר כאן חברי, חבר הכנסת ר' כהן, וכל השנים, כשהיה חסר בקצבאות? אני קורא בעיתון "הארץ" מאתמול, כאממר מעניין של עדנה ארידור — איך מתרחץ האוצר? הוא אומר: הגמלאים לא תרמו לתוכנית הכלכלית כמו השכירים, והוא מראה שאחוז הנטו אצל השכיר נמוך יותר מאחוז הנטו אצל הגמלאי. בוקר טוב אליהו, גילה לנו תגלית. ודאי, מהגמלאי מנכים 35%, מפני שההכנסה שלו מפנסיה מבוססת על כך שניכר לו 35% למימון הפנסיה שלו, והוא כבר שילם על זה מס. איש לא עושה לו כאן טובה.

רבותי, נכון שהגמלאים לא תרמו. הרי קצבת הזיקנה צמודה לשכר, שכר נשחק — גמלה נשחקה. פנסיה צמודה לשכר, שכר נשחק — פנסיה נשחקה. איך אפשר לומר שהשכירים נפגעו והגמלאים לא נפגעו? דמגוגיה ריקה.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה על-פי החלטת הכנסת.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

נכון. אבל הכנסת, שיש לה חפקיד חשוב מאוד בתחום הזה, נענתה פה ליוזמה של הממשלה ושיתפה פעולה. אם תסיר את שתי ההצעות מסדר-היום, אני מוכן מייד להעביר לכם את כל הקרדיט.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני השר, אנחנו מקבלים זאת כמחמאה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

כן, למשל, הגמלה להבטחת הכנסה ליחיד, הנקובה בחוק כשיעור של 25% מהשכר הממוצע על-פי חוק, הגיעה בחודשים ספטמבר – נובמבר 1985 לכדי 34% מהשכר הממוצע המרדוד במשק. כוח הקנייה של הקצבאות, לא זו בלבד שנשמר בתקופה של שחיקת שכר דרסטית במשק, אלא אפילו עלה במידת מה.

היה ברור לנו שתופעה זו היא חריגה זמנית ועלולה לשכשך את האיוון הקיים בין המשתנים הכלכליים השונים במשק, ובטווח הארוך ישוב האיוון בין המערכות השונות. ואומנם במהלך השנה הצטמצמו הפערים בין רמת הקצבאות לבין השכר הממוצע. באוקטובר 1986 מהווה קצבת היחיד כ-27% מהשכר הממוצע.

להערכת, המשך עדכון הקצבה על-פי המדד, בהנחה שיימשך תהליך השיפור בשכרם של העובדים במשק, היה מבאי לידי סגירה מוחלטת של הפער בעתיד, אם כי אין ודאות מלאה לגבי מגמת ההתפתחות בתחום השכר בעתיד. כך שלא ניתן להגדיר את המועד המדויק שבו יושג יעד זה.

לאחרונה, עלה ביתר שאת הצורך בצמצום ההוצאה הציבורית כדי לשמור על הישגי המדיניות הכלכלית החדשה ועל רמת המחירים. והממשלה נאלצה לפגוע בכל רבדי המגזר הציבורי, בחינוך, בבריאות, בביטחון, וגם מערכת הרווחה נתבעת לתת את חלקה. נעשים מאמצים גדולים להגן ככל שאפשר על השכבות החלשות.

לצערנו, נבצר מאתנו להמשיך היום את עדכון הקצבאות על-פי המדד, אך גם התנגדות בחריפות לספיגה מיידית ולאילתור של עודפי הגמלה שמעל מה שקבוצת חוק. הרעיון שהתגבש הוא שהקצבאות תחזורנה בהדרגה לשיעורים הקבועים בחוק. בחוק חצי שנה, עד תחילת שנת התקציב הבאה, אפריל 1987, ובלי להוריד את ערכן הנומינלי. יתירה מזו, גם במהלך תקופה זו לא תוקפא רמת הקצבאות, כך שגם במשך ששת החודשים הבאים עדיין תהא רמת הגמלאות גבוהה מהרמה המובטחת על-פי החוק. בשלב זה מוסכם על דעת שר האוצר, כי הגמלאות תעודכנה בחודש נובמבר, וגובה העדכון נקבע ל-311 שקלים חדשים, שהם כ-26.6% מהשכר הממוצע – עדיין גבוה בצורה משמעותית מהשיעור הקבוע בחוק.

חבר הכנסת רן כהן, ההתייעצות היום עם ועדת העבודה והרווחה של הכנסת לא היתה כהולה. הנושא סוכם לאחר שלושה ימים של דיונים וויכוחים אינטנסיביים, וסוכם רק אמש, לאחר השעה שמונה בערב.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא ידעם — — —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

לא ידענו אם הנושא יסוכם בצורה חיובית, כך שלא יכולנו לבקש התייעצות עם ועדת העבודה והרווחה של הכנסת. לאחר שסוכם הדיונים אמש, בשעה 20:30, מיהרנו לקיים הבוקר את ההתייעצות עם ועדת העבודה והרווחה, כפי שקובע החוק.

אדוני היושב-ראש, עם כל הדאגה הגדולה והמוכנת לאוכלוסיות החלשות ביותר, לא נשכחה גם אוכלוסיית הגמלאים הגדולה, המונה כ-250,000 יחידים ומשפחות, שבנוסף על קצבת הזיקנה יש להם הכנסות ממקורות אחרים, לרוב פנסיה קטנה ממקום העבודה, ורובה מצויה במחצית התחתונה של סולם ההכנסות.

על-פי החוק, מוגדרות קצבאות הזיקנה והשאירים כאחוזים מהשכר הממוצע על-פי החוק ומתעדכנות על-פי השכר בכל פעם שבה משולמת תוספת יוקר במשק. השכר הממוצע על-פי החוק, שממנו נגזרות הקצבאות, נתון לתגודות חריפות, בהתאם לקצב השינויים במחירים, ואינו רגיש דיו לשינויים בהסכמי השכר ותוספת היוקר, וכתוצאה מכך היתה בעבר שחיקה גדולה ברמת הקצבאות. וכך, קצבת יחיד הקבוצה בחוק בשיעור של 16% מהשכר הממוצע, היוותה בשנים 1980 עד 1983 כ-14% עד 14.5% מהשכר הממוצע. בדצמבר 1984 שופרה שיטת חישוב השכר הממוצע על-פי תיקון חוק בהוראת שעה לשנה אחת, כך ששכר זה היווה אומדן טוב יותר לשכר הממוצע במשק. נוסף על כך נקבעה "רצפה" בשיעור של 15% מהשכר המרדוד לקצבת יחיד, ובהתאמה גם לשאר הרכבי המשפחה — אם הקצבה השוטפת יורדת אל מתחת לרמה זו, כי אז מפורצים הגמלאים באמצעות הפרשי קצבה המשולמים בערכים ריאליים.

שיטה זו הוכיחה את עצמה בשנתיים האחרונות, ואפשר לציין בסיפוק שדווקא בשנים אלו של שחיקת שכר גדולה במשק, היתה רמתה היחסית של הקצבה גבוהה יותר מאשר בשנים הקודמות. כך, למשל, קצבת היחיד עלתה מרמה ממוצעת של 14.5% מהשכר הממוצע המרדוד בשנות השמונים הראשונות לרמה של 15.3% מהשכר המרדוד בשנת 1985/86. הורי אומר, דווקא בשנים כה קשות לכלכלה הישראלית ניתנה הגנה יחסית אפילו לאותם גמלאים שאינם נמנים על שני העשירונים התחתונים.

נכון, תוקפה של שיטת עדכון זו פג בספטמבר 1986, ואנחנו תכננו להמשיך אותה גם בעתיד, תוך כדי עיגונה בחוק קבע. לא אכחד מכם שתביעתנו זו לא נענתה במלואה, אך יש נכונות להפעילה בדרך של הסכם עם האוצר עד חודש מרס 1987, בגרסה אומנם טובה פחות מזו שהיתה קיימת עד כה, אבל בכל אופן חיובית. הדיונים בנושא זה נמשכים ואנחנו עדיין מחפשים דרך להביא לפתרון נאות של הבעיה. בחודש זה, חודש נובמבר 1986, מתעדכנות קצבאות הזיקנה והשאירים בכ-18%, וזהו שיעור גבוה מאוד בהשוואה לתוספת היוקר בשיעור של 5% בלבד, המשולמת לשכירים במשק.

חישוב הקצבאות בחודש נובמבר אינו מושפע משיטת העדכון הקבוצה בחוק, או השיטה החדשה, ובשתי השיטות התוצאה, באופן מקרי, הינה זהה. עם זאת, חשוב מאוד להגיע להסכמה על שיטת העדכון העתידית, לרבות קביעת "רצפה" בשיעור של 15%, כך שהעדכון בחודשים הבאים יהיה ברור ומוסכם מראש.

אדוני היושב-ראש, על אף שסגן שר האוצר עומד להשיב על נושא הורדת עלות העבודה, אני גם כן מבקש להתייחס

לסוגיה זו ככמה משפטים, כיוון שהיא הועלתה על-ידי חבר הכנסת צבן.

עמדתנו הבסיסית, חבר הכנסת צבן, היא שאם רוצים להוריד עלויות עבודה, הדרך ההוגנת, הצודקת והמתאימה ביותר היא לעשות זאת באמצעות הפחתות מיסוי. אין זה חשוב כרגע אם התביעה הזאת מוצדקת או איננה מוצדקת. לדעתנו, התביעה הזאת מוצדקת וחיונית גם מהיבט הכלכלי. אולם מסבירים לנו אנשי האוצר, כי גם מסיבות טכניות, וגם נוכח העובדה שכ-40% מהמעסיקים פטורים מתשלום מס —

יאייר צבן (מפ"ם):

40% מהמעסיקים פטורים מתשלום מס?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
נמצא כאן סגן שר האוצר, הוא ודאי יוכל למסור נתונים מדויקים.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

30% — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

30% פטורים ממס?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

— — —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

בכל אופן, חבר הכנסת צבן, אני רוצה להביע פה את עמדתי בסוגיה הזאת. הואיל ומשרד האוצר מתקשה, והואיל והשתכנענו שככלים העומדים לרשות משרד האוצר, בשלב זה הרבר הוא בלתי אפשרי, הסכמנו שהמוסד לביטוח לאומי יסייע לממשלה במצוקתה. ואני הסכמתי, בהסדרים מיוחדים מאוד, להפחית את עלויות העבודה לא על-ידי הורדת דמי הביטוח הלאומי, אלא על-ידי הפחתה בתשלומים למוסד לביטוח לאומי, כהוראת שעה, תוך שיפוי מלא של המוסד לביטוח לאומי. אינני חושב שיש בכך כדי לפגום בעצמאותו של המוסד לביטוח לאומי. אנחנו לא קיבלנו במשך השנתיים האחרונות שום החלטה שצמצמה את העצמאות של המוסד לביטוח לאומי. וגם ההחלטה הזאת, שנתקבלה כמשאל טלפוני לפני כעשרה ימים, אין בה כדי לפגוע במוסד לביטוח לאומי.

יאייר צבן (מפ"ם):

מה יהיה בפברואר?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אנחנו נצטרך לדון בכך. אני הודעתי שאינני מתנגד, כהוראת שעה, להפחית את התשלומים למוסד לביטוח לאומי ובלבד שיהיה שיפוי מלא של המוסד לביטוח לאומי.

יאייר צבן (מפ"ם):

אתם ממירים חיי עולם בחיי שעה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

בכל אופן, על הסוגיה הזאת ישיב ודאי בהרחבה סגן שר האוצר לחבר הכנסת תופיק טובי.

אשר לשתי ההצעות שלפנינו, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר אותן לוועדת העבודה והרווחה לשם קיום דיון ממצה ומקיף על כעיית עדכון הקצבאות.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר העבודה והרווחה. חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יאייר צבן, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

יאייר צבן (מפ"ם):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את שתי ההצעות לסדר-היום, זו של חבר הכנסת רן כהן וזו של חבר הכנסת יאייר צבן, לוועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי

הכנסת ר' כהן וי' צבן לוועדת העבודה

והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

שתי ההצעות תועברנה לוועדת העבודה והרווחה.

יא. הצעה לסדר-היום

הצעה לשחרר את המעסיקים מתשלום לביטוח לאומי

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, הצעה לשחרר את המעסיקים מתשלום לביטוח לאומי. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי. בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, על אף כל המניפולציות של הממשלה למנוע עלייה ריאלית של מדד יוקר המחיה, בכל זאת נרשמה עלייה המחייבת תשלום תוספת יוקר לעובדים כשיעור של 5%. זוהי תוספת יוקר מקוצצת, שאינה משקפת בשום אופן את עליית יוקר המחיה הריאלי, ואין היא מפצה, בשום אופן, את ציבור הפועלים, הנפגע מהקפאת שכרו ומעליית המחירים.

מעניין שמיד עם פרסום החישוב של עליית המדד מביאה הממשלה להעלאה חדשה במחירים המצרכים החיוניים, כפי שפורסם עליה היום.

בכל זאת קמה מהומה והשתררה מבוכה בקרב שרי הממשלה. ראש הממשלה זימן את שריו להתיעצות כדי למצוא מוצא מהאסון שקרה, פן ציבור הפועלים יקבל פיצוי כלשהו, ולו חלקי. העיתון "חדשות" מ-17 לחודש זה מוסר על התרוצצות גוברת בממשלה, המחפשת בנרות דרך איך לתת את תוספת היוקר ביד אחת ולקחת אותה ביד השנייה. מדובר על פיתוח, מדובר על צעדים למיניהם לעיקור תוספת היוקר או לביטולה. ראש הממשלה ושר האוצר, בפגישה עם עובדיהם

כשהוא מתריע, ובצדק, נגד שחרור המעסיקים מחובותיהם ומזהיר מהתהוות מצב שבו הממשלה עלולה שלא לקיים את התחייבויותיה. הוא גם התריע, בצדק, על הרמה הנמוכה של הגמלאות דמי הביטוח הלאומי המשולמים כיום לגמלאים ולמבוטחים, ושאל איך יכולה משפחה להתקיים מ-309 שקלים או מ-400 שקלים.

יש לנו טענות רבות כלפי הביטוח הלאומי, כלפי סדרי הרישום של המובטלים ותשלום דמי האבטלה והכסחת הכנסה. במיוחד קשים הדברים במגזר הערבי. קיימים שם הסדרים מייאשים, כמו למשל הטלת חובה על האשה, שמעולם לא עבדה אלא בטיפול בביתה ובילדיה, להחייב כלשה ולהירשם בה כדי להבטיח הכנסה לעובר. זה עיוות שיש לתקנו.

אך מה שאנחנו מעלים בהצעה לסדר-היום זו הוא כוונת הממשלה לתת מענקים חדשים או טובסדירות למעסיקים, כדי לפטור אותם מחובת תשלום תוספת היוקר. כל זה יבוא על חשבון שירותי הרווחה. אנו מציעים לכנסת למנוע כוונה כזאת של הממשלה. הפוגעת גם בביטוח הלאומי. בהצעתנו זו לסדר-היום אנו מביעים את מחאתנו על הפגיעה החמורה העולה להיות במוסד לביטוח לאומי ובצעם קיומו, ומתריעים על הסכנה שמוסד זה לא יוכל לקיים את חובותיו כלפי ציבור המבוטחים והגמלאים, שהם בדרך כלל המוני העם, ציבור העמלים והשכירים שעמלו כל חייהם ושילמו בכספם לביטוח לעת זיקנה ולעת מצוקה. לכן אנו מציעים לכנסת לדון בנושא הזה.

היו"ר א' נחמיאס:

הודה לחבר הכנסת חופיק טובי. רשות הדיבור לסגן שר האוצר לדברי תשובה. בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת טובי, בדרך כלל אני מאמין שאתה ישר עם עצמך ובעל אינטליגנציה גבוהה. איך זה קרה שהצלחת להתבלבל בעניין האמור בהצעה שהעלית, גם מבחינת העובדות וגם מבחינת הכוונות — קשה לי להבין.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תקן אותי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

קודם כול, לא מדובר בתוספת היוקר החדשה. מדובר בהארכת הסדר שנובע מתוספת היוקר ששולמה בראשית השנה. שהיה לגביה הסדר ביניים לארבעה חודשים, ומדובר בהארכתו לתקופה נוספת.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על זה דיברת.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

לא, אמת שזה מתייחס לתוספת היוקר החדשה.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל יש כוונה נוספת.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

מייד אדבר על כך.

הדבר השני הוא העמדה שלך, ואני מכין אותה. לא תמיד מסכים אתה, אשר מעדיפה להטיל נטל נוסף של מיסוי ישיר על רוחים שנובעים מהון. עמדה זו היא לגיטימית בהחלט. אני מניח שבמקביל היית רוצה להקטין את הנטל על השכירים.

הבכירים ב-27 באוקטובר. אף השמינו דעות להשאיר את עניין תוספת השכר לשיקול דעתו של המעביד.

גם התעשיינים לוחצים ותובעים פיצויים חדשים וצעדים להורדת עלות העבודה, כפי שנאמר, זאת אומרת — להוריד את השכר ואת התשלומים הנלווים לשכר, התשלומים לביטוח הלאומי, כדי לשפר את בריאות הייצוא, כדבריהם. הם תובעים קיצוץ נוסף בתקציב, כמובן בשירותי החברה והרווחה, הפניית הון להשקעות במגזר הפרטי, הורדת הריבית ועוד. את כל אלה הם תובעים במסמן שהגיש נשיא האגודות התעשיינים לראש הממשלה בפגישתם בשבוע שעבר, כפי שנמסר בעיתון "חרושת" מאתמול.

וממשלת הרוטציה, שקול ההון לגביה הוא קול אדונייה השונים, החל בבנקים ובעלי הממון עד לשר החוץ האמריקני שולץ, הורדו מייד לפעול. בהחלטה טלפונית בהולה ביום שני לפני שבוע קיבלה הממשלה החלטה, שהמעסיקים ימשיכו להיות משוחררים מתשלום ביטוח לאומי בעד שכר העובדים, כשיעור של 5% לתודשים אוקטובר, נובמבר, דצמבר וינואר, כשהממשלה מתחייבת לשלם סכומים אלה לביטוח הלאומי.

אך לא די בכך. היום האוצר מתייחס בחיוב לתביעה נוספת של המעסיקים, והיא להגדיל ב-5% נוספים את ההנחה שהמעסיקים מקבלים כהעביר דמי הביטוח הלאומי של העובדים. הפעם כדי לקזז את תוספת היוקר שעל המעסיקים לשלם עתה. זאת אומרת, שבמקום שהמעסיקים ישלמו את תוספת היוקר החדשה, הממשלה תשלם אותה מתקציב המדינה. על חשבון מה זה יבוא? על חשבון קיצוצים נוספים בשירותי החינוך, הבריאות והרווחה, על חשבון מסים חדשים שיוטלו על השכבות העמלות בעיקר, ובכלל זה הגמלאים. אומנם היום הורידו את הטון לגביהם, אבל אין שום ערובה שמחר זה לא יעלה שוב.

השאלה כאן איננה רק המענק והטובסדיה החדשה הנוספת שהממשלה מעבירה למעסיקים מתחת לשולחן, ואשר מעריכים שהם מסתכמים בכ-300 מיליון דולר, אלא עד איזה גבול הממשלה תגיע כהטבות, כהורדת מס, במענקים לבעלי הזון, לפי הנחיותיו המפורשות של שר החוץ האמריקני שולץ, וזאת בזמן שהיא דוחקת בשכר העבודה, מטכסת עצה איך לבטל את תוספת היוקר, מורידה את רמת החיים ומרחיבה את האבטלה עליידי סגירת מפעלים, ועוד צעדים כאלה, ביניהם הקטנת התשלומים לביטוח הלאומי.

אך בנוסף על צעדים אלה של הגדלה נוספת של רווחי ההון, תוך הורדת רמת החיים של העובדים, קיימת כאן הבעיה של המוסד לביטוח לאומי עצמו והסכנה המרחפת עליו כתוצאה מצעד אחרון זה של הממשלה. במוסד לביטוח לאומי קיימת דאגה רצינית שמה הוא יפשוט את הדגל ולא יוכל לקיים את התחייבויותיו כלפי ציבור המבוטחים והגמלאים הגדל מדי שנה בשנה. כי מנין הערובה והביטחון שהממשלה תשלם את התחייבויותיה לביטוח הלאומי? מי יבטיח שמה שהמעסיקים לא ישלמו, הממשלה כן תשלם? קיימת הסכנה שבגלל אילוצים שונים הממשלה לא תעביר לביטוח הלאומי את הכספים שהיא מבטיחה. וניסיון העבר מראה כמה וכמה התחייבויות של הממשלה לא קימו. תוך פגיעה חמורה במוסד לביטוח לאומי ותוך הגברת תלותו של מוסד זה בממשלה.

מצב כזה עלול לסכן את עצמאותו של הביטוח הלאומי ולפגוע בעתיד בקיום התחייבויותיו כלפי ציבור המבוטחים והגמלאים, הגדל מדי שנה בשנה. ראינו בטלוויזיה את הופעתו של מנכ"ל הביטוח הלאומי, השר לשעבר מרדכי צפורי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
היא הנותנת. זה בניגוד מוחלט לכל ההיגיון שלך.

אורה נמיר (המערך):
למה? זה אפילו לא בניגוד להיגיון שלי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
עכשיו אני אסביר לך, חברת הכנסת אורה נמיר. דיברתי על שתי סיבות, האחת עניינית והשנייה טכנית. אם אני רוצה שלא יתקיים קשר בין קנס ובין תשלום כמיסוי לפי ההוצאה על שכר, שהיא נגזרת ממכפלה של שני אלמנטים: מספר העובדים ורמת שכרם — ואני מניח שאינך רוצה לפגוע בזה, כי זה פוגע בתעסוקה וברמת החיים של העובדים — אזי המס אינו צריך להיות מוטל לפי מספר העובדים ולפי רמת שכרם, הוא צריך להיגבות כאמצעות מס הכנסה. העלי את מס ההכנסה, אבל אסור לקבוע אותו בשיעור יחסי לרמת השכר, לחשולמי השכר. להיפך, צריך למנוע את הקשר הזה.

מה קורה היום? אם אדם מעסיק 100 עובדים במפעל וכל עובד מקבל 1,000 שקל לחודש, הרי על 100,000 שקל צריך המעביד לשלם 11%. מה הוא יעשה? הוא יוריד את השכר או יוריד את מספר העובדים וישלם פחות מס.

אורה נמיר (המערך):
11% לביטוח הלאומי? וכמה הוא משלם מס הכנסה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
מס הכנסה הוא משלם לפי חישוב הרווח שלו. אם הוא יוריד את מספר העובדים למינימום, אם יישארו שני עובדים ליד מחשב ויפעילו את המכונות, הוא ישלם מס הכנסה לפי התוצאה העסקית ולא לפי מספר העובדים. תורידו או תעלי, זו היא פונקציה של הקנס או ההשתתפות של הממשלה ברווח שלו. אין לזה כל קשר עם מספר העובדים שהוא מעסיק במפעל. מה שמוטל על הכנסת העובדים הוא תשלום הכיסות הלאומי זהו תשלום יחסי למספר העובדים.

אם אתה רוצה ליצור תמריץ להעסקת מספר עובדים גדול יותר או לתשלום שכר גבוה יותר לעובדים, עליך להתיר את הקשר הזה ולא להמשיך בו.

הפרופסור חיים ברוקאי כיקר אותנו מאוד בזמן המיתון הגבוה, על כך שכדי לעודד את התחדשות הפעילות הכלכלית אנחנו נתנו תמריצים להשקעת הון ולא לפי מספר העובדים, וזה היה בניגוד לרצון להילחם באבטלה.

זהו הצד העקרוני, ומה שאתם מציעים יעודד מאוד את המעבידים להחליף עובדים במכונות.

כפי שאמרתי, יש גם קושי טכני. יש מפעלים רבים, ולעזרי הם רבים מדי בשנה זו, שאינם מגיעים לתשלום מס בגלל הפסדים. ענפים שלמים לא ישלמו השנה הזאת מס. ענפים אחרים, שייתכן שיש בהם מעט מאוד עובדים, הם שישלמו את מס ההכנסה. אין שום קשר בין שני הדברים.

לכן, מבחינה טכנית פשוט אי-אפשר לנכות את זה ממי שאינו משלם.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
מה עם החסר?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אורה נמיר (המערך):

כלומר את מיסוי על עבודה, מה זה מיסוי על עבודה? זה פשוט עניין של טרמינולוגיה.

מיסוי על עבודה פירושו הוא שהמס לא יהיה כהתאם לרווחים, אלא לפי מספר העובדים ולפי השכר שמשולם להם, מכפלה זו שהיא ההוצאה על השכר — כך ימוסה המעביד. במלים אחרות, זהו מיסוי שמעורר העדפת השקעה כהון על פני העסקת עובדים, יוצר תמריץ ליוזמים, לבעלי ההון, להשקיע בהון, או מלכתחילה או כדיעבד, ולהחליף עובדים במכונות.

יש כאלה הטוענים שזה מוביל לקדמה, מאמץ טכנולוגיות, משחרר את המעביד מהיותו תלוי במשמרת שנייה או שלישית, שבהן משלמים תוספת לעובדים. אבל עובדה היא, בזמן שבו אין מחקיימת תעסוקה מלאה או תעסוקת יתר המצדיקה מיסוי כזה, בתקופה שבה יש אבטלה, המיסוי הזה מחמיר אותה, כי הוא קונס את המעביד לפי תשלומי השכר מעביד שרוצה להימנע ממס כזה עומדת בפניו אחת משתי אפשרויות, או שתייהן כאחת: לא לפטר עובדים או להגמיך את רמת השכר של אלה העובדים אצלו. מי שאינו רוצה שהעובד ייקנס על-ידי הוצאתו ממעגל העבודה, צריך להוריד את המיסוי על העבודה.

אחת המטרות של הורדת עלות העבודה היא למנוע — היום כבר איני מדבר על הקטנה, אבל לפחות למנוע גידול באבטלה. למשל, מפעל שמוציא מיליון דולר או מיליון שקל על שכר, אם יש תוספת יוקר והוא צריך להעלות את ההוצאה על השכר, ואין לו — הוא עלול לפטר עובדים, אנחנו רוצים לומר לו: אל תפטר עובדים, אנחנו נוריד את המיסוי.

אורה נמיר (המערך):
ברשות היושב-ראש, אפשר לשאול שאלה?

הי"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

אורה נמיר (המערך):
אדוני סגן שר האוצר, מדוע אתם פוגעים רק בביטוח הלאומי ואינכם נוגעים במס הכנסה, שהוא כבד הרבה יותר?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
את זה בדיוק אני עומד להסביר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי תסביר לי במה טעיתי? אני עדיין לא הבנתי במה טעיתי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
טעית שתי טעויות, האחת עובדתית — שמדובר בתוספת היוקר הישנה ולא החדשה — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל אני הפרדתי בין השתיים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
השנייה — היות שאני מניח שאתה רוצה בתעסוקה מלאה בארץ ואינך רוצה שנקנס את המעסיקים וניצור אצלם תמריץ שלילי להעסקת עובדים, הרי לפי ההיגיון הזה אתה צריך לתמוך בהורדת הקנס על העסקת עובדים ולא בהגדלתו או בהמשכו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הבאתי את תוכניתכם לשחרר אותם מחשולום לביטוח הלאומי. זה נכון או לא נכון? האם קיימת תוכנית כזאת או לא קיימת?

ההוצאה על שכר אצלם הוא קבוע, והוא עלול לייקר את הסחורה בשוק המקומי או לפגוע בייצוא.

הדרך היחידה לעשות זאת, הדרך הנכונה והדרך הטובה, שמשחררת ומעודדת פעילות במשק, ועוזרת לתעסוקה, היא להוריד את הקנס על תשלומי שכר, על-ידי הורדת עלות —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה קנס?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כי מס זה קנס, אם מס אינו מוטל על הכול, גם לא יחסית, אלא יחסית על סוג אחד של הוצאה — זהו קנס.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
אבל מה עם החסר שיהיה עכשיו?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
בוה אני מסיים, היות שאיננו רוצים שהחשבון האקטוארי או תזרים המזומנים או העתודות או יכולת התשלום או חוסן הביטוח הלאומי יפגעו, חלילה, אנחנו אומרים שבו בזמן, כל חודש, באותו מועד תשלום הממשלה לביטוח הלאומי בדיוק מה שאין המעביד משלם, כל עוד ההסדר הזה פועל.

לכן באנו והקצינו לזה סכום בתקציב וביקשנו את אישור הממשלה לשלם את זה, על זה יצא הקצף שלך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ועכשיו אתם תוסיפו מסים, תקצצו בחינוך, תקצצו בכריאות, תקצצו בקצבאות, כן, זה יהיה הסוף.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
יכול להיות שאתה חושב שזוהי שגיאה, אנחנו חושבים שכדי להעמיק את היציבות המשקית וכדי למנוע סחרור מחדש של שכר, מחירים ושוב שכר וחוזר חלילה — אינפלציה שוודאי איננה תורמת לרווחתם של השכירים במשק, לרמת חייהם ולביטחונם, אנחנו מצוים לעשות את הצעד הזה.

אני מבקש להוריד את ההצעה מסדר-היום.

אורה נמיר (המערך):
מה הצעת, להוריד מסדר-היום?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה מסביר כאן את האידאולוגיה של שולץ, צר לי מאוד שדווקא אתה עושה זאת.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת תופיק טובי, האם אתה מסכים להצעה שהנושא יועבר לוועדה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסכים.

היור"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להסיר את ההצעה מסדר-היום, והשנייה, להעביר את הנושא לדיון בוועדה. חבר הכנסת בר-און, אני מבין שההצעה היא להעביר לוועדה העבודה והרווחה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

דבר נוסף, אני מודה ומתוודה, חברת הכנסת אורה נמיר, שהסיבה המיידית להצעתנו איננה נעוצה ברצון לעודד תעסוקה. נכון הוא שלו לא היינו עושים זאת, זה היה מעורר אי-תעסוקה, אבל היא לא נולדה כדי לעודד תעסוקה. זו האמת, אני מודה. אני מודה שלו לא היינו עושים זאת עכשיו, זה היה מגדיל אבטלה, בלא כל ספק, אבל הצעתנו לא נולדה מלכתחילה כדי לעודד תעסוקה. היא נולדה מהטעם הזה: בגלל תוספות שכר בעיקר — וכידוע הסקטור העסקי הגדיל מאוד את תוספות השכר, לדעתי, בחלקו משום שהוא חשב שהממשלה לא תעמוד ככוונותיה, הוא הניח בחתילת שנת התקציב הזאת שאם תהיה התאמת שער ישתנו המחירים היתסיים; דווקא כענפים הנתונים, כמצוקה, כמו, ענפי האלקטרוניקה העלו את השכר, והיות שהם משווקים למקומות שבהם החישוב נעשה בדולרים, נוצר פער גדול בין עלות עבודתם לבין התמורה שאותה הם מקבלים. זה גרם לכך שמפעלים היו עלולים להיסגר, או בכל אופן להקטין את מספר העובדים ולצמצם את פעילותם. או, אם יש להם שוק מקומי, לגלגל את התייקרות השכר על המוצר.

שני דברים שבהם אנחנו לא רצינו: לא רצינו התייקרות בשוק המקומי ולא רצינו נסיגה בגורת הייצוא. כדי לנטרל את ההשפעה הזאת, ולא בגורה שבה הם חרגו ממדיניות השכר אלא באותה גורה הנובעת מההסכמים בין המעסיקים לבין ההסתדרות שבצו ההרחבה המוכר על-ידי הממשלה, אנחנו אמרנו: את ההשפעה הזאת של ההכבדה בתשלומי השכר, אנחנו ננטרל.

אורה נמיר (המערך):
אבל למה רק מהביטוח הלאומי? למה אינכם נוגעים במס ההכנסה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
מפני שאין דרך אחרת. חברת הכנסת אורה נמיר, את יכולה לומר שלא הבנת או שלא רצית להבין, אבל אינך יכולה לטעון שאני לא הסברתי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כולם לא מבינים אותך? כולם טועים?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
אני אחזור שוב על ההסבר.

היור"ר א' נחמיאס:
אתה צריך לסכם, אדוני סגן השר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
אני מוכן לסכם, אבל אם שואלים אותי, אני חייב להשיב.

אורה נמיר (המערך):
אני מבינה אותך, אבל ברשות היושב-ראש ברצוני להעיר שאני מקבלת את ההסבר שלך. מדוע אתם פוגעים בביטוח הלאומי ואינכם פוגעים במס ההכנסה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
זה דבר אחר. מס ההכנסה מוטל על רווחים שאינם קשורים כלל ברמת ההוצאה על השכר, רייתכן שהם יהיו כמפעל שכלל אינו מעסיק עובדים או אינו נזקק כלל לשלם תוספת הנובעת מהסכמי תוספת הדיקור, כי אני בו עובדים או יש בו מעט מאוד עובדים. זה יכול להיות מפעל שמבוסס על טכנולוגיות והוא עתיר הון ולא עתיר עבודה. כאן אנחנו רוצים לענות למפעלים שהם עתירי עבודה ועתירי חשלות בעד עבודת, שסעיף

מדרכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נתמייאס:

תודה רבה. מי בעד ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום, יצביע. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה, יצביע.

ה צ ב ע
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת העבודה והרווחה — מיעוט
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

יב. הצעות לסדר-היום

הפסדי "אל על" כתוצאה מהשבתת טיסות בשבת

אהוד אולמרט כן רצה, ולכן הוא נשאר, לפי הפרסום בעיתון, יחד עם אדם שהיה צריך להיות מובל ארצה באויקים.

מדרכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא כלל את זה בתמלוגים שלו.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

התוצאה היא שלא רק שנמנע מהרבה מאוד אנשים לטוס ב"אל על" מגירויירק לישראל בזמן הקבוע, והם טסו באיחור רב, אלא גם לוח הטיסות של "אל על" שובש במשך שבוע שלם כחלקי עולם שונים. אני יכול להעיד על עצמי ועל שישה חברי כנסת אחרים שהיננו צריכים לחזור כיום א' אחר-צהריים משדה התעופה בפרנקפורט לתל-אביב, ובמקום לצאת בשעה שלוש ולהגיע בשעה שמונה, יצא המטוס בשעה עשר ושלשים הגענו בחמש לפנות בוקר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
לא היית צריך לנסוע לפרנקפורט.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אולי זה נכון. אבל הואלי והייתי חבר במשלחת פרלמנטרית שנשלחה בכרבת יושב-ראש הכנסת והיו אתי חברים מכובדים, מצאתי את עצמי בחברה טובה. הנוק הישיר שנגרם עקב התקלות האלה מגיע, לפי הערכתה של חברת "אל על", ל-62,000 דולר. זה הנוק הישיר, בלי להביא בחשבון תביעות שהוגשו או תשלומים שאנשים דרשו באופן ישיר.

עיטוב טיסות הישראליות ואחרים בשדות תעופה בשל קרקע מטוסי "אל על" לא קרו כפעם הראשונה. הם קרו פעמים מספר בשנים האחרונות. אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אי-טיסת "אל על" בשבתות מכביאה, לפי הערכת חברת "אל על", לנוק של 25 מיליון דולר בכל שנה. בעוד שלפני שעות ספורות בלבד דנו על סגירה או אי-סגירה של מפעל "גמנעי בית-שמש" ועל המיליונים החסרים, הנה, נעלמים כאן מיליונים בגלל איזה הסכם דתי-חילוני, שנעשה לנוחות פוליטית של כמה מפלגות, כאשר רוב הציבור היה רוצה לטוס בשבתות בחברת "אל על". אני חושב שאנחנו מסכנים כאן את החברה מבחינה כלכלית, משום שאם תקלה זו תחפשו, אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, את הנושא הזה מה מילוא, מה יגידו רוב האנשים שאינם רוצים להישאר בשדה התעופה של גירויירק, או בפרנקפורט או בפריס, או בכל מקום אחר ש"אל על" טסה אליו? הם יטונו בחברות אחרות, משום שהם יגידו: אם אנחנו צריכים לטוס ב"שטרומל טורס" להסתכן בכך שנקרקע בכל כמה זמן — — —

שבת ויס (המעריך):

למה אתה משתמש בביטוי הזה?

היו"ר א' נתמייאס:

חבר הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הפסדי "אל על" כתוצאה מהשבתת טיסות בשבת. מאחר שיש חמישה מציעים, אודה להם אם יואילו כרוב טובם לצמצם כל אחד את מכסת הזמן שהוקצבה לו בשתי-שלוש דקות, ואז נוכל לסיים מוקדם יותר.

ראשון המציעים, חבר הכנסת מדרכי וירשובסקי, בבקשה.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני היושב-ראש, אתה חוכע מאתנו נאומי סילון בחקופה שבה מנסים לקרקע את מטוסי "אל על".

המאבק בין חילונים ובין דתיים הוא באוויר, ביכשה ובס. על היכשה הוא מתגלה כל ימות השנה, בים היתה לנו לא מזמן בעיה כאשר אונתיה הגיעה לגמל חיפה בשבת ולא אפשרו לישראלים שהגיעו הביתה לרדת לחוף. עכשיו הגיע המאבק גם לזירת האוויר, אומנם לא כפעם הראשונה, אבל בצורה חריפה ביותר.

אנו חייבים להבין שאומנם יש הסכמים קואליציוניים בנושאים מסוימים, אבל לעמים הם עומדים בניגוד לסדר הטוב, הם כל כך מנוגדים לזמנים המודרניים שכולנו חיים בהם, שאנו מוכרחים בכל זאת לחשוב פעם שנייה האם באמת אנו יכולים וצריכים לעמוד בכל ההגבלות שאנו מטילים על עצמנו בגלל אילוצים פוליטיים.

מעשה בטיסה של מטוס "אל על" שהיתה צריכה לטוס ביום ה' בשבוע, אך עקב תקלה שנתגלתה במטוס נדחתה הטיסה בגלל החשש שמא כאשר יגיע המטוס לגמל התעופה בגירויירק כבר תיכנס השבת. לא קיימו את הטיסה כלל, שינו את כל האנשים שהיו צריכים לטוס בה בבתי-מלון והטיסה בוצעה רק במצאי שבת.

כתוצאה מכך, לא רק שבוטלה הטיסה ונגרם נזק כבד למאות ישראלים ולנוסעים אחרים שרצו לטוס לישראל דווקא ב"אל על", אלא שזה שיבש במשך שבוע שלם — — —

דני מילוא (הליכוד):

אולי הם דווקא רצו להישאר שיש-שבת בגירויירק?

אודה גמיר (המעריך):

— — —

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש ביקש ממני שאני אקצר, לכן אני מבקש מחבר הכנסת דני מילוא לא להתברך, לא מפני שאני רוצה להתברך אלא מפני שיש אילוצי זמן. אבל כנראה חבר הכנסת

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
יש במדינת ישראל חוק שעות העבודה והמנוחה, הקובע

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מזמין אותך, חבר הכנסת שאקי, לבוא אתי לתל-אביב, כדי להראות לך איך מחקיים חוק שעות העבודה והמנוחה בערב שבת, בעיר שאתה בקואליציה בה. אני באמת רוצה להראות לך את זה.

רני מילוא (הליכוד):
אם כן — למה אתה אומר שזו מדינה קלירקלית? אם המצב הוא כמו שאתה מתאר, שבתל-אביב הכול פתוח בערב שבת, למה אתה אומר שזו מדינה שחורה, כמו שאמרת לפני רגע?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
יש חהליכים.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת וירשובסקי, בראשית הנאום הבטחת לקצר. אני כבר מודיע לך שאתה מתחיל לעבור על מכסת הזמן המוקצבת לך כדת וכדין, ולכן תסיים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מרכין את ראשי לפני היושב-ראש ואני מפסיק.

אני חושב, אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, שצריך לדון בנושא זה בכובד ראש. אנחנו פוגעים פגיעה של ממש בכלכלתה של מדינת ישראל, ועוד יותר פוגעים אנו ביכולת הדרקיום של דתיים וחילונים, כאשר אנחנו מלבישים עלינו, בגלל אילוצים פוליטיים, הוראות שאין הציבור מוכן לקבל אותן. לכן, אני מציע לדון בנושא הזה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, רשות הדיבור באותו נושא לחברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה.

חיכיתי שחבר הכנסת פרוש יהיה באולם כדי לתקן הורעה שהוא הוריע בעת שדנו בנושא של סגירת מפעל "מנועי בית-שמש", ובכן, חבר הכנסת פרוש, אתה לא הגשתי הצעה בנושא סגירת מפעל "מנועי בית-שמש". רצית שהצעה זו תבוא נוסף על ההצעות שהגשתי, ואילו רצית מאוד שההצעה בנושא "מנועי בית-שמש" היא שתקום, היית יכול להוריד את הצעתך בנושא "רצח בחור הישיבה אליהו עמדי הי"ד בירושלים", והיית יכול להוריד את ההצעה שהגשתי חבר הכנסת שפירא בנושא "אי-ביצוע החלטת הממשלה בדבר מימוש התחייבות המורמונים שלא לעסוק בפעילות מיסיונרית".

מנחם פורש (אגודת ישראל):
אתה מאשר את הדברים שאמרת.

היו"ר א' נחמיאס:
זאת מפני שיכולת להציע רק הצעה דחופה אחת ולא שתיים, והייתה לך אפשרות לכחור באחת מהן, ואתה לא בחרת בנושא "מנועי בית-שמש", כי אם בהצעות אחרות. אם כן, אנא אל תתקוף את הנשיאות על לא עוול בכפה.

מנחם פורש (אגודת ישראל):
אני לא תקפתי את הנשיאות אלא את התקנון.

היו"ר א' נחמיאס:
לא, את התקנון תתקוף בוועדת הכנסת. מה אתה תוקף אותה כאן?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
מפני שהביטוי הזה מוצא חן בעיני, חבר הכנסת ייס, אני רוצה להגיד לך, שאם אתה תבלה שעות רבות בשדה התעופה ותתחבא לטיסה שלך ולא תוכל לטוס, בעוד שתכונות אחרות ממריאות, הזעם שלך יהיה כל כך גדול עד שלא תחפש מלים יפות של בית-מרוקחת או של שבת. אני חושב שיש במדינת ישראל הקצנה חמורה מאוד, ולא רק הקצנה —

שבת ייס (המערך):
כשאתה אומר "שטריימל טורס" זה כמו ב"שטיימר".

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתה חושב שזה כמו ב"שטיימר". אני חושב —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אני מצטער, אבל אני מצטרף לדברי חבר הכנסת שבת ייס.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתה רואי יכול להצטרף.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתם יכולים להצטרף, ואני אקרא לזה "שטריימל טורס", מפני שזה אף איננו דבר של יהודים דתיים —

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אומר לך, חבר הכנסת שאקי, מה היא חרפה. כאשר שמעת שחוטפים מטוסים אמרת שזה מעשה ציוני גדול. זו חרפה, אבל אני שתקתי ונתתי לך להגיד את הדברים משום שכן אתה רוצה לומר.

אברהם ורדיגר (מורשה פא"י):
מי שנהנה מפרנקפורט ומקלן —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני לך משהו. אני חושב שחבר הכנסת שפירא נמצא בפרנקפורט מספר פעמים רב ממני, והוא יותר קרוב אליך. אם כן, אל תדבר אתי על פרנקפורט. הייתי שם מפני שמילאתי חפקיד מטרים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להזכיר את הצביעות הזאת, ואני קורא לה מעשה קלירקלי. זה לא מעשה דתי, זו לא התנהגות של דתיים, אלא זה מעשה קלירקלי של ממש. הרי, בסופו של דבר, המטוס הזה לא יצא בשבת. הוא יצא בינם חול, הוא רק היה מתאחר בכמה שעות. משום כך לעכב טיסה, לעכב ישראלים, לעכב אנשים אחרים, לפגוע בחברת "אל על"? — זה איננו מעשה דתי, זה איננו מעשה יהודי, זה מעשה חרדי קיצוני, ואני קורא לזה "שטריימל טורס". אם זה מרגיז משהו, שיתרגז, כי הורגו שלו הוא כאין וכאפס לעומת הזעם שיש לי על האנשים ההופכים את מדינת ישראל למדינה של חשכת ימי הביניים.

אברהם ורדיגר (מורשה פא"י):
בגלל ה"שטריימל טורס" לא יפשוט את הרגל, אדוני.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

שבת ייס (המערך):
עוזב את החוק.

דולר, והיום, על-פי דברי דובר החברה — זה הסכום הבדוק לאחר שנזרקו סכומים שונים בכלי התקשורת — דובר על הפסד של 25 מיליון דולר בשנה האחרונה. ולא ברור גודל ההפסד מאז חוקק החוק.

שר התחבורה ח' קורסו:
את מערכת כאן שני דברים. את אומרת שההפסד של חברת "אל על" בשל אי-פעילות בשבת פוגעת בהפסד של מאזן הפעילות. זה דבר אחר. מאזן הפעילות השנה גדל והיה רווחים ולא הפסד.

אמירה סרטני (מפ"ם):
לא אמרתי כמאן הפעילות. אמרתי בשל אי-הפעלת החברה בשבת.

לגבי הסך-הכול מאז חוקק החוק, לא יכולתי לקבל מספרים. הממשלה אישרה ל"אל על" פטור על תשלומי אגרות בסך של 7 מיליוני דולר, ומזרימה עוד 15 מיליון דולר לתגבור האבטחה בשנתיים הקרובות, וזאת מתקציבה המקוצץ והמקצץ על ימין ועל שמאל. אלמלא השבת פעולת החברה בשבתות ובחגים יכול היה להיחסך גם ההפסד, וגם ההזרמה לצורכי ביטחון הטיסות. עיכוב הטיסה מניו-יורק לפני כשבועיים, בשל החשש לפגיעה בקדושת השבת, גרר הרצאה שוטפת לא של 60,000 דולר כלכד; 60,000 דולר היו הרצאה ישירה, פלוס 200,000 דולר של הרצאות עקיפות.

אליעזר שושטק (הליכוד):
אני רוצה לשאול אותך: את יודעת כמה מפסיד משק המדינה כזה שכל העסקים וכל בתי-החרושת לא עובדים בשבת? את עשית חשבון כמה המדינה מפסידה?

אמירה סרטני (מפ"ם):
למה נטפלת ל"אל על"? יש לי דעה על כל העניין הזה. חייב להיות יום מנוחה. השאלה היא כיצד מקיימים אותו. אבל היושבי-ראש אומר שהתשובה היא על חשבון זמני, ולכן אני מצטערת מאוד, אינני יכולה להשיב.

אורה נמיר (המערך):
אפשר לחשוב שאתה לא בעד טיסות בשבת.

אמירה סרטני (מפ"ם):
כן. צריך למצוא חן בעיני מישור, או זה בסדר.

חברי הכנסת, ביוני השנה פרץ סכסוך בחברה עקב רצון ההנהלה לפטר חמישה עובדים שנגרמו לשיבוש פעולת השדה, כאשר כינסו את עובדי הקרקע לאספה. שיבוש כזה אסור שיתרחש. לדעת הנהלת החברה, משום שהוא גורם לפגיעה בפעולה התקינה ולהפסדים. אולם שיבוש הנגרם בגין החוק הכללי-סביר, האוסר טיסה בשבת, והעולה לחברה למעלה מרכב מיליון דולר, האם זה סביר, הגיוני וכלכלי? וכל זאת בלי להביא בחשבון את הטרדה והאי-נוחות שנגרמו לנוסעים באותה טיסה.

חברי הכנסת, חברת "אל על" חייבת להגיע לאיזון תקציבי והיא גם צריכה לעמוד בפירעון סדיר של חובותיה. זו צריכה להיות המטרה של משרד התחבורה ושל משרד האוצר כאחד. על בסיס של הפסד מתמיד, גם תוכנית החומש של שר התחבורה לא תושע. החברה חייבת לחדש את צי המטוסים שלה וצריכה להתמודד עם האיסור שהוטל על השימוש במטוסי "בואינג 707", ומאין תיקח החברה את המשאבים הללו כאשר היא מחקימת בהפסדים?

מנחם פורש (אגודת ישראל):

אבל מעל במת הכנסת אמרתי ש — — —

היו"ר א' נחמיאס:

לא, תסלח לי, אמרת: הנשיאות. אילו דיברת על התקנון, לא היו לי שום דין ודברים אחר.

גברתי, חברת הכנסת סרטני, בבקשה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, "אל על", המוביל הלאומי שלנו, הוא צורך חיוני וקיומי. סגור אותו, והרי אנו מוצאים את עצמנו מנותקים מהעולם דווקא בזמנים קשים. שום חברת תעופה וזה אינה יכולה להיות תחליף ל"אל על", כאשר המצב הביטחוני באזורנו עלול להתדרדר למצב של מלחמה. אין גם תחליף לביטחון שמעניקה "אל על" למטוסיה ולנוסעיה, דבר הידוע בעולם כולו ומביא-לה מוניטין ונוסעים.

המשך קיומה של חברת התעופה הלאומית והפעלתה ברמה הרצויה מצריכים משאבים אשר המדינה אינה מסוגלת לספקם, כי אין-לה. העוגה קטנה והצרכים מרובים. הדרך לקיימה היא ניהול וניצול יעיל ומרבי של הכלים העומדים לרשותה.

הפעלת המטוסים באופן מלא יכולה להבטיח את קיום החברה למרות התחרות הקשה, אולם הפעלה חלקית עלולה להחרץ את גורלה. כולנו זוכרים, חברי הכנסת, את המשבר שעבר על "אל על" בשנת 1982/83. ודאי שאיש מאתנו אינו מתגעגע למשברים כאלה.

למרות תוכנית ההבראה וההסכם הקיבוצי הנוקשה, מצויה "אל על" בחוב של 350 מיליון דולר. על כך יש לתת תשובה קונסטרוקטיבית. מה עושה מדינת ישראל במצב זה? בשל לחצים פוליטיים דתיים היא מחוקקת חוק, האוסר על החברה להטיס את מטוסיה בשבתות ובחגים. לא זו בלבד שהדבר פוגע בפרט, אלא שיש בכך פגיעה ציבורית קשה, כלכלית, ועד לנפילתה של ממשלה בישראל הגענו בשל כך.

חברי הכנסת, אשתדך היו הפסדי החברה 10 מיליון דולר, והיום — — —

שבה וייס (המערך):

האמת ההיסטורית היא — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אתם מפריעים לנואמת.

חיים רמון (המערך):

חשבנו שהממשלה נפלה ולא שמנו לכ.

אמירה סרטני (מפ"ם):

לא, לצערי הממשלה הזאת בינתיים לא נפלה. זה קרה בעבר.

אפרים שלום (המערך):

לא בגלל "אל על", זה היה מטוס קרב.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אה, זה היה מטוס קרב, בסדר, אבל בשבת.

היו"ר א' נחמיאס:

בערב שבת.

אמירה סרטני (מפ"ם):

חברי הכנסת, בשנה שעברה היו הפסדי החברה 10 מיליון

כ"ל, אינם יכולים להתקיים כעסק בלי שהשבת תחולל. כך גם ייתכן ש"אל על" איננה יכולה להתקיים בלי לטוס בשבת. את זה אנתנו צריכים בדוק ועל זה אני רוצה לדבר.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
זה לא אותו דבר.

חיים רמון (המערך):
מה קורה ב"אל על" מאז היא איננה טסה בשבת? לפי בדיקה שנערכה על-ידי גורם אובייקטיבי, חברה מכובדת משווייץ — לא הנהלת "אל על" ולא חבר הכנסת שפירא שהודיע שבכלל "אל על" מרוויחה מזה שהיא לא טסה בשבת. לפי ההיגיון הזה הצעתי לחבר הכנסת שפירא שכל יום שבו "אל על" לא טוס, מלבד שבת, היא תהיה יותר רווחית. אם היא לא טוס כלל, היא תהיה רווחית ביותר.

אורה נמיר (המערך):
זה מהשטיחים של שפירא.

חיים רמון (המערך):
החברה המכובדת הזאת משווייץ אינה מעורבת כעסקי הקואליציה במדינת ישראל, היא גם לא חברה חשבונית של המערך, או של ר"צ או של פועלי אגודת ישראל, והיא החליטה וקבעה שההפסד של "אל על" כתוצאה מאי-הפעלת החברה בשבתות מתקרב ל-30 מיליון דולר לשנה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
לא 50 מיליון דולר?

חיים רמון (המערך):
30 מיליון דולר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
רק?

חיים רמון (המערך):
יכול להיות שאצלך 30 מיליון דולר זה "רק". אני מבין שאצלך זה רק, אבל אני שמעתי שכל מערכת החינוך במדינת ישראל תלויה בהחלטה אם להטיל אגרת חינוך שתכניס רק 27 מיליון דולר. אבל, אצלך, חבר הכנסת ורדיגר, זה "רק". כל ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל, תצא או לא תצא מהמספר בגלל 60 מיליון דולר. אבל מי שאצלו 30 מיליון דולר זה "רק", אשירו וטוב לו. אני מבין שאצל פועלי אגודת ישראל, 30 מיליון דולר זה כסף קטן.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
שיצמצמו באוניברסיטאות קצת מההוצאות שלהן, ואז הכול יהיה בסדר.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת ורדיגר, במחילה ממך.

30 מיליון דולר. כמה שנים חברה "אל על" לא טסה בשבתות. ארני השר קורפו? היא לא טסה בשבתות מאז שנת 1981, זאת אומרת חמש שנים, ואם תכפיל חמש שנים ב-30 מיליון דולר תגיע ל-150 מיליון דולר. אני מבין ש-30 מיליון דולר לא עושים רושם על חבר הכנסת ורדיגר, אבל 150 מיליון דולר כן יעשו עליו רושם.

חברות טסות היום 365 ימים בשנה אינן מצליחות לעמוד על רגליהן בגלל התחרות הקשה בענף הזה. ל"אל על", שבמשך שנה טסה 305 ימים בלבד, אין סיכוי. בחודש החגים טסה חברה "אל על" 18 ימים מתוך 30 או 31 יום. היא לא יכולה להתקיים.

הגורמים הדתיים תובעים הזרמת כספים למוסדותיהם ולפעולותיהם מעבר לכל חשבון. בדרכים של לחצים פוליטיים, בהסכמים קואליציוניים מעל ומתחת לשולחן. הם ודאי לא היו מסכימים. שהפסדיה של חברה "אל על" יהיו על חשבונם, ואפילו שההפסדים-נגרמים כגון הכניעה לתביעותיהם. מרוע, חברי הכנסת, שלא יעמדו בדברים זה מול זה? מה אחם חושבים, שיכול להחזקל הסדר כזה, שיהיה מי שיתבע ויקבל, יהיה מי שישלם, וגם את ההפסדים?

חבר הכנסת, חברה "אל על" צריכה להתקיים, על כל המשתמע מכך. כדי לבלום את התהליך של חוב מצטבר ההולך וגדל, יש לאפשר לה לפעול במלוא התפוקה, וזאת ייתכן רק על-ידי שינוי החוק. חברה "אל על" צריכה לטוס בכל ימי השבוע. כל אדם יבחר את היום המתאים לו לטיסתו, לרבות שבת והג. איש אינו מאלץ את מישהו לטוס דווקא בשבת, ועם כל הכבוד לשומרי השבת, הם יוכלו לבחור להם את המועד המתאים להם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תודה רבה על נדיבות הלב.

אמירה סרטני (מפ"ם):
אני קוראת לשר התחבורה ולממשלת ישראל לשנות לאלתר את החוק המיותר הזה. תודה.

היו"ר א' בנמיאס:
תודה לחברת הכנסת אמירה סרטני, רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון — כאותו נושא.

חיים רמון (המערך):
ארני הושבראש, חברי הכנסת, האירוע שאירע ביום חמישי שעבר בניו-יורק, שבו מטוס "אל על" עוכב מחשש לחילול שבת, הסב שוב את תשומת לנו לנושא הזה — כמה חברה "אל על" מפסידה, אם היא מפסידה, כתוצאה מאי-עבודתה בשבת.

ראשית, אנתנו צריכים להשוות את חברה "אל על" למפעלים בארץ. אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת שוסטק, שההבדל מאוד מפעלים בארץ עובדים בשבת. הם עובדים בשבת כיוון שאופי המפעל הוא כזה שאם הוא לא יעבוד בשבת הוא לא יכול להתקיים — למשל, תנורים — וככלל זה מפעלים השייכים לממשלת ישראל.

אליעזר שוסטק (הליכוד):
זה ידוע לי.

אורה נמיר (המערך):
גם בתי-חולים.

חיים רמון (המערך):
בתי-חולים — זה פיקוח נפש, אבל איש לא יגיד שלהפעל את מפעלי כי"ל — כימיקלים לישראל — זה פיקוח נפש, וכי"ל שייכת לממשלה. למרות זאת יש שם חילול שבת, כיוון שהכריזה, היא בין חילול שבת לבין סגירת העסק.

עכשיו אנתנו מגיעים לחברה "אל על".

אליעזר שוסטק (הליכוד):
גם ב"מקורות" עובדים בשבת.

חיים רמון (המערך):
כן, האם חברה התעופה "אל על" יכולה להמשיך להתקיים כעסק רווחי בלי שהיא טוסת בשבת? על זה אנתנו מדברים, וכשם שהסכמנו שכ"ל, או חלקים בתוך

ישראל מחליטה שהיא רוצה להחזיק חברת תעופה לא-רווחית, כמו שהיא מחזיקה הרכה מאוד דברים לא-רווחיים רק משום סמליותם. אז אני מבקש ממשלת ישראל להעביר מדי שנה שיק בגובה הפסדי השבת, שייקבע על-ידי גוף אובייקטיבי — 20 מיליון דולר, 30 מיליון דולר. תעבירו בבקשה את הכסף הזה. אבל אי-אפשר להעמיס את מחיר הקואליציות במדינת ישראל על חברה כלכלית. עכשיו, אתם מסרבים —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
חבר הכנסת רמון, תסלח לי. אולי אתה יכול להגיד לנו כמה הפסידה "אל על" לפני 1982?

חיים רמון (המערך):
אני מבקש שלא תפרע לי.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
— — —

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת ורדיגר, אני מבקש ממך לאפשר לחבר הכנסת רמון לסיים את דבריו.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת ורדיגר, אתה עוד תעלה לכאן ודאי ותבקש להסיר את הצעתי מסדר-היום, או הצעה אחרת, ואז אני אפרע לך מלמטה, ואענה לך גם על כך. אבל אין לי זמן. הידבר-ראש מאיך בי.

הי"ר א' נחמיאס:
אני לא מאיך כך, אבל עברת על זמני.

חיים רמון (המערך):
אתם לא יכולים להחזיק כונס, כי למעשה אין סיכוי שהחברה הזאת תעבור שוב למעמד של חברה פעילה, אם לא תחזירו לה את הפסדי השבת. כל מטרת הכונס היא לאיים על העובדים: אם אתם לא תתנוגו יפה, אנחנו נפרק את החברה.

אני מקבל שביחסי עבודה כמדינת ישראל נחזיק כונס נכסים כדי למנוע משא-ומתן חופשי בין עובדים להנהלה. כי במצב הנוכחי, כאשר "אל על" סגורה בשבת, אם לא תשפו את החברה, הכונס יצטרך להישאר לעולם ועד.

הי"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רמון, אני מצטער מאוד, אבל עלי לבקש ממך לסיים.

חיים רמון (המערך):
אני כבר מסיים.

אם אתם תשפו את חברת "אל על" ואת הפסדי השבת, "אל על" תהיה חברה פחות או יותר מאוזנת בתוך כמה שנים, ואפשר יהיה להסיר את הכונס. אם לא תשפו אותה, אני מציע לכם, מתוך סדר-עדיפויות, לפרק את החברה, כי אני לא חושב שמדינת ישראל יכולה לבזבז כל שנה ממשאביה המצומצמים 30 מיליון או 40 מיליון דולר אך ורק כדי שתהיה לה חברה תעופה. נעביד את המטוסים לחיל-האוויר, ונחזיק מטוסים רק לצרכים צבאיים, לצורכי חירום. כמצאות הנוכחית יש לבחור באחת מן השתיים.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת רמון. אני מומין את חבר הכנסת אבנר חי שאקי להעלות הצעה באותו נושא. בבקשה, אדוני.

נכון שבשנה שעברה, ואני מניח שגם השנה, הרווחה חברת "אל על" 10 מיליון דולר. אבל גם 10 מיליון דולר אלה הם רווח שנבע מהתמקחות עם הממשלה על הוצאות הביטחון. אלו לא השתתפה הממשלה בסכום של 15 מיליון דולר בשנה שעברה בתקציב הביטחון של "אל על", ובצדק, כי אז החברה היתה מפסידה. ואתה יודע למה מתעכב פרסום המאזן של חברת "אל על"? למה? אדוני השר, אתה ודאי יודע, אז אני אומר זאת לחברי הכנסת. כיוון שיש היום ויכוח בין משרד האוצר ובין חברת "אל על" על השאלה בכמה הממשלה צריכה להשתתף בתקציב הביטחון של "אל על". אם יסכימו על איקס מיליונים דולרים, ואיני רוצה להיכנס למספרים, אז "אל על" תורידה, אם יסכימו על פחות, "אל על" תפסיד.

לפני ארבע שנים מינו כונס נכסים ל"אל על".

אליעזר שושטק (הליכוד):
חבר הכנסת רמון, האם אתה יודע כמה כסף מפסידות חברות תעופה בעולם שנוסעות גם בשבת? כמה כסף הפסידו גם השנה וגם בשנה שעברה? אז זה סימן שההפסד אינו נגרם בגלל השבת.

חיים רמון (המערך):
ודאי, חבר הכנסת שושטק, לא רק בגלל השבת. אמרתי שזו איננה הסיבה היחידה.

אליעזר שושטק (הליכוד):
חברות התעופה מפסידות גם כשהן ססות בשבת. הן מפסידות בגלל חוסר נוסעים.

חיים רמון (המערך):
לא בגלל חוסר נוסעים, אלא בגלל התחרות הקשה.

חבר הכנסת שושטק, אני יודע שאתה מבין גדול כרפואה ואולי בעוד כמה תחומים, אבל בתעופה, הסיבה המרכזית להפסדים היא התחרות הקשה. מאז הופעלה מדיניות השמים הפתוחים, מספר הנוסעים גדל, רק המחירים יורדים.

חברות שססות היום שבעה ימים בשבוע, והן לא טסות כשביד להפסיד, מפסידות בגלל סיבות אחרות. "אל על" מצליחה אין שהיא, ואני לא יודע לך גם למה. כי ב"אל על" עובדים היום יותר קשה מאשר במקום אחר; כי "אל על" התייעלה יותר; כי העובדים נותנים כל מה שהם יכולים, וכך "אל על" מצליחה להחזיק מעמד. אבל, אין ל"אל על" שום סיכוי להחזיר לממשלה את החוב שלה ולחזור להיות חברה בלא כונס נכסים.

התחרות היא עדיין הסיבה להפסדים. מעט מאוד חברות אירופיות מפסידות. במאות הן מופיעות בראש רשימת המרווחים — חברות כמו "סוויסאייר", "לופטהאזה", הבעיה היחידה היתה באנגליה, "בריטיש איירווייז", אך גם שם יש התאוששות.

אליעזר שושטק (הליכוד):
רק "סוויסאייר".

הי"ר א' נחמיאס:
אתם מנהלים כאן ויכוח ביניכם. אפשר למנות אתכם למנהלי חברות תעופה, ושלום על ישראל. הכול יבוא על מקומו בשלום.

חיים רמון (המערך):
זה כנראה מעניין.

אני רוצה לסיים את דברי בעניין כונס הנכסים. אם מדינת

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

ארני הייטבראש, אדוני שר התחבורה, חבר הכנסת, סוד גלוי הוא שמצבה הכספי של "אל על" היה קשה במשך שנים רבות. הגירעונות שצברה החברה במשך כל השנים שקדמו להפסקת הטיסות בשבת, ידידי חבר הכנסת רמון, נבעו מצירוף של סיבות: מניהול כושל, מסכסוכים פנימיים אינסופיים, ממשבר עולמי בתעופה, שלא פסח גם על ישראל, מירידה בהיקף התיירות לישראל ולאזור, שהושפעה חלופות מן המתחרות הביטחוניות והמדיניות באזור. השבת לא גרמה למשבר ב"אל על", וגם היום היא איננה הסיבה לגירעונות של החברה.

חיים רמון (המערך):
אמרתי לך שהיתה בדקה אובייקטיבית, לא שלך ולא שלי ולא של "אל על", והבדיקה הזאת קבעה שיש 20 עד 30 מיליון גירעון. אתה אומר שאין דבר כזה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אתה שוב מדבר. תן לי לדבר ואם תקשיב — תשמע כמה דברים. חבר הכנסת שפירא, תאפשר לחבר הכנסת רמון להאזין לי, כי חשוב שהוא ישמע.

"אל על" לא טסה בשבת, וכתוצאה מכך רכבות יהודים דתיים ברחבי הארץ והעולם נוסעים ב"אל על"; הם ביטלו את החלטתם או הרגלם לטוס בחברות אחרות. זוהי הכנסה שהיתה נגרעת לו היה אחרת.

חיים רמון (המערך):
זה לא נכון.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
הורי אומר, מתוך 10 מיליון דולר גירעון יש לנכות את המיליונים שנכנסים מפני שב"אל על" טסים יהודים דתיים. זו עוד נקודה שלא הוכחה ודאי בחשבון עלידי אותה חברה שווייצית, או גורם זה.

חיים רמון (המערך):
לא ראת את הסקר. מנין אתה יודע?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
בדקתי ומצאתי, שכשעברו ב"אל על" בשבת קיבלו עובדים 375% תוספת שבת פלוס יום מנוחה שבועי נוסף. הרבה מאות עובדים ב"אל על" עבדו יומיים בשבוע — בשבת וכיום נוסף בשבוע, וזה היה שבע העבודה שלהם. אתה רוצה לומר לי שמסוג הכנסה כזה לעובד, של תוספת 500% בערך, אפשר להגדיל הכנסות? הרי ראינו את "אל על" בכישלונה המחפיר, ראינו אותה כמאות המיליונים גירעון, שדבר לא היה להם לא עם השבת ולא עם מועדי ישראל.

אל תמצאו בשבת אובייקט לתקפתכם. יש לחפש זאת בחברה, בטכסוכיה, ברמת ההכנסה המופלגת, בכך שלא קיצצו במה שהיה צריך לקצץ. בשלטון הכמעט כלעדי של ועדי העובדים. הרי לא היה שם ועד עובדים אלא ועד עובדים, ממלכה של ועדי עובדים. הרי היתה שם שיטה, נפלאה, שכל קבוצת עובדים הקימה לה ועד עובדים משלה. הם גרמו להפסדים. כאשר החברה תתייעל, וכאשר החברה תרחיב את קודה וכאשר יחלבו לישראל ויפתחו קורים נוספים, היא עשויה להתגבר, המשבר הוא עולמי, הוא איננו רק באזור. שום חברה תעופה לאומית או אחרת בעולם כמעט איננה רווחית.

לכן הסירו את המחקפה על השבת. זוהי אומנם הזדמנות חגיגית להחליש את השבת, לתקוף את השבת — — —

חיים רמון (המערך):
מדוע אתה אומר זאת? מי התקף את השבת?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אני אומר זאת כי אני יודע. די לי לראות מי הם אלה שהעלו את הנדש כדי לדעת מי הם הדוואגים לשבת.

חיים רמון (המערך):

לפני שנים מעטות, בעקבות צו הפירוק, נתמנה הכונס, חלה התייעלות-מה, היתה הרחבה מסוימת בכמה קווים, הדובר הביא לצמצום הפסדים וגירעונות. במקביל נתקבלה החלטה על הפסקת הטיסות בשבת, וזו וכתה לאישור הממשלה לאישור ועדת הכספים של הכנסת.

והנה, אנחנו שומעים היום מין "עליהם" נורא, הצילו, השבת מסכנת את "אל על", השבת גורמת להפסדים נוראיים, השבת היא מקור הרע. למרבה הצער, זה איננו חדש, מפני שהצעה הזאת מבית ומחוץ נגד השבת נשמעת זה שנים.

כדין קר וענייני יותר נגלה שלא כצעתה. אותם המתנגדים בפנים למתן אופי יהודי וצביון יהודי לפרהסיה של חיינו בישראל, וכראשם שבת ומועדי ישראל, מנוצלים גירעון, מנפחים אותו שלא לצורך ובצורה שתחס בודאי עלידי משדר התחבורה, הבקי יותר מכול, במספרים לפחות.

שמעתי בדיו ובטלוויזיה וקראתי בעיתון על 85 מיליון, ידדו 45 מיליון, התפשרו בעיונות על 30 מיליון, והיום כבר שמענו 25 מיליון. אני מבין שמעולם זה לא עלה על 10 מיליון דולר. גם לגבי 10 מיליון דולר אין כל הוכחה של קשר ישיר חזיר-משמעי בין הפסקת הטיסות בשבת לבין הירידה בהכנסות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

שמעתי בשקט את הדברים ואני מבקש הקשבה. כאשר פגעת בשטריימלים, וכידוע לך, אבי המנוח לא חשב שטריימל, כפי שאתה יכול לתאר לעצמך, אבל בעיני שטריימל זה מושג מקודש, כי זה דבר יהודי שאסור לנו לפגוע בו. יש מי שפגע ופוגע בו, ואל לחבר כנסת ישראל לפגוע בסמלים מקודשים לאומה. חבל שלא שמעת בעצתי ולא חזרת בך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הם לא קדושים בשבילי.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

יש רכבות יהודים דתיים, חרדים — הרי יש בארץ מי שמחלק אותנו למחנות, והוא החלום של החרדים, הרי יש בארץ מי שחור, והיתה לי הזדמנות אחמול בוועדת החינוך של הכנסת לומר שתדור זה דבר חיוני שאין בו שום שלילה ואין בו שום קיצוניות, אלא כאשר מדברים על חרדים ומתחרדים ועל התחרדות, זה מקבל קונטציה שלילית. אני רוצה זאת. אבל יהודים, לפי כל הגדרה שלכם, דתיים, חרדים, נוסעים ב"אל על", בחלקם הגדול מאז הפסקת הטיסות בשבת, מפני שהחברה איננה נוסעת בשבת. רכבות יהודים נוסעים ומכניסים מיליוני דולרים. את ההכנסה הזאת היתה נגרעת — — —

חיים רמון (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת מרדכי בראון, בבקשה.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמו במקרים קודמים גם במקרה הזה יש פה דרשיה בין חירשים. אני מונה את עצמי עם החירשים לטיעוניהם של הדתיים שבינינו. לכן אני מרשה לעצמי לומר שאין שום סיכוי שאתם לא תהיו חירשים לטיעונים שלנו.

הזיכרון הוא לא ביני לבין חבר הכנסת שאקי, או ביני לבין חבר הכנסת ורדיגר. מטבע הדברים הוא שאתה תיאבק בכל כוחותיך למען השלטה, השבת בכל אתר ואתר. זו לא הכביה שלי להתווכח אתך ולשכנע אותך. הכביה שלי היא — מדוע מוכרחים 80% מהאוכלוסייה, שאינם בדעתך, לקבל את דעתך. זוהי השאלה.

אנחנו מדברים על שמירת שבת כהלכתה. תודה לאל, יש לנו מודד טוב מאוד לבדוק כמה אנשים בישראל שומרים את השבת כהלכתה. הממד בדוק על-ידי כך ש-20% בלבד מהאוכלוסייה אינם צופים בטלוויזיה בימי שישי בערב. אנחנו יודעים בדיוק כמה שומרי שבת יש בארץ הזאת, שומרי שבת כהלכתה. יש גם כאלה ששומרים פחות את השבת, ויש המקפידים. על שמירת השבת כהלכתה, כמו חברי הכנסת ורדיגר או שפיא, כאלה יש 20%, זה דבר ידוע, בדוק ובורר. הייצוג שלהם בכנסת הוא 10%. גם את מספרם אפשר לספור על אצבעות הידיים.

שר התחבורה ח' קורפור:

זה נכון, אבל בדוק? — לא כל כך.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה בדיוק בדרך שהעניין ניתן לבריקה. ידידי היקר, אדוני שר התחבורה, מי שצופה בטלוויזיה בימי שישי בערב יכול גם לטוס ב"אל על" בשבת. שלא יספיק לי סיפורים שטלוויזיה הוא רואה ושמע וב"אל על" הוא לא נוסע.

הכביה שלי איננה אותם 20% של האוכלוסייה וגם לא 10% מחברי הכנסת. הכביה שלי היא מרע אותם 80% שיושבים, במפלגה שלך, אדוני שר התחבורה, ובמפלגה שיושבת כאן משמאל, מדרע הם מקבלים את הדין של אותם 10% שלנביהם אין לי כל טענה.

חיים רמון (המערך):

בגלל משקלם.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זאת השאלה. גם אני הייתי בפרנקפורט, חבר הכנסת ורדיגר, היום הייתי בפרנקפורט.

היו"ר א' נחמיאס:

הוא חבר הכנסת האחרון שאתם צריכים להפריע לו. הוא יושב ומאזין ומקשיב.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מאתר שבעוד כמה חודשים יגיע גם נשיא ישראל לפרנקפורט, ודאי שאין לכם מה לטעון נגדי. אני נוסע לגרמניה מתוך הכרה מלאה שצריך לעשות זאת.

ראיתי מה קורה שם. לידעתכם, לא בדקתי אך התרשמתי שיותר ממחצית האנשים שחיוו שם היו גויים, לא יהודים. איך אתה מצפה שגויים יבינו כי עליהם לחכות שבע שעות משום

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רמון, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת לכך שיש חוק שעות עבודה ומנוחה בישראל. החוק הזה לא אמר מלה —

חיים רמון (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רמון, אני מודיע לך שאם תקרא עוד קריאת ביניים אחת, אני אוציא אותך מן האולם. איך יכול להיות דבר כזה? נאמת.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

עלינו לדעת שהסיבות לגירעונות הן רבות. דבר אין להן כמעט עם השבת. אבל גם אם יזכור, אם תבוא החברה האמינה ביותר, ותעשה את הבדיקה היסודית ביותר ויתגלו לנו המספרים האמינים ביותר, שאכן יש כמה מיליונים — אזי אינני מודעזע מזה. אני מאמין כי לעולם לא יהיו סכומים אלה גדולים. נאמר: יותר משמרו ישראל על השבת — שמרה השבת על ישראל. כאן יכול מי שירצה לחנך, מי שירצה יכול ללעוג. אני ורבים כמותי מאמינים ששמירת השבת אינה יכולה לגרום, לא גרמה ולא תגרום נזקים.

יום מנוחה בשבוע הוא עניין חוקי בישראל, אבל הוא גם עניין לאומי מן המדרגה הראשונה. השופט אגרנט, שהיה נשיא בית-המשפט העליון, קבע בכמה מפסקיו, כי השבת יש לה היבט לאומי, היבט חברתי והיבט תרבותי, נוסף על ההיבט ההתי המצומצם. לכן, מי שאינו מקבל עליו את הצד הדתי בשבת, אל לו להתעלם מן ההיבט החברתי. למה לא יוכלו עובדי "אל על" להיות גם הם מן השבת? המשק כולו חייב על-פי החוק, לנוח בשבת, אלא אם יש היתר עבודה. "אל על" פרצה את היתר העבודה. במשך שנים היא עבדה בשבת במחתרת. אלה הן עובדות שאתה לא מעלה, אין האומץ להודות שמי שעשה פה מחתרת היו חברת "אל על" והנהלתה, שקיבלו היתרים לעשרות והפעילו מאות.

לכן אני אומר שיש לדחות את כל הדברים האלו. ודאי נשמע מספרים בדוקים מפי שר התחבורה, ואין כל קשר בין הגירעונות לבין מה שקיים היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, בבקשה לסיים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

א' לזאת אני קובע, בשם מפלגתי — ואני בטוח שרכיבים מחברי בואלם הזה יסיימו עמי — כי אין קשר ישיר או עקיף בין גירעונות "אל על" לבין השבת. השבת היא יום בעל ערך עליון בעם, ולא ניתן יד לבטל הישג כה גדול כמו הפסקת הטיסות של "אל על" בשבת. זה דבר לאומי-חינוכי מן המדרגה הראשונה.

היו"ר א' נחמיאס:

לכן אתה מבקש לקיים דיון במליאה בנושא.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

לכן אני מבקש לקיים דיון במליאה בנושא.

האזרח צריך לדעת מה עומד מול מה. ניתן לאזרח את הזכות להגיד: אני מוכן לשלם סכום גדול כל כך ולשלם היטל רכב כדי שהדתיים יבואו על סיפוקם או אני מוכן. הבה נשאל את העם.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי בר-און. אדוני שר התחבורה בבקשה להשיב.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההצעות לסדר-היום שהועלו בקשר לעיכוב האחרון של טיסת מטוס "אל על" מארצות-הברית לישראל מקורן בטעות. שני חברי כנסת קראו בעיתון שההפסד של "אל על" בגלל אי-טיסה בשבת הוא 85 מיליון דולר בשנה.

חיים רמון (המעורר):

85 מיליון מצטבר — אלה שטענו.

שר התחבורה ח' קורפו:

לא, אני לא מדבר על מצטבר. יש לי את תוכנן של ההצעות לסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, שר התחבורה צודק. אחד מחברי הכנסת הגיש הצעה לסדר-היום בעניין הפסדים של 85 מיליון דולר לשנה.

שר התחבורה ח' קורפו:

יש להצטרף על כך. ליוון שאין זה רצוני לקרוא ידיעה בעיתון או לשמוע בדיו ולרץ ולהגיש הצעה לסדר-היום.

לגופו של ענין, הטיסה כוטלה על-פי הוראת מרכז השליטה של חברת "אל על" כנמל התעופה "בן-גוריון". הפועל על-פי הנחיות קבועות של מנכ"ל החברה. הנחיות אלה קובעות: א. כל הטיסות חייבות להיכנס שעה לפני כניסת השבת; ב. במקרה של תקלה מותר לטעות מהוראה זאת בלי לשאול ובתנאי שהמטוס ייכנס בין 5 ל-10 דקות לפני כניסת השבת; ג. אסור לאשר בשום מקרה כניסת מטוס מעבר ל-5 או 10 דקות לפני כניסת השבת, כלומר לאשר טיסה ששניסתה בשבת; ד. אם מתגלות תקלה כאשר המטוס באוויר צריך לקבל אישור אישי ממנכ"ל החברה כדי להיכנס אחרי כניסת השבת. הוא יכול לתת הוראה לנחות בשדה אחר ולהמתין שם יום-ער שיוכל להמשיך בטיסתו.

פרטי המקרה הנוכחי: חוף כדי קליטת הנוסעים בגני-יורק כיום חמישי ב-13 בנובמבר בטיסה לישראל, נתגלתה תקלה במערכת הדלק של מטוס 747 שעמד לצאת באותו ערב בשעה 18:00 והיה מלא בנוסעים — 460 איש. תיקון התקלה ארך מעבר למועד ההמראה המתוכנן. כאשר מטען הנוסעים כבר היה במטוס ואילו הנוסעים עוכבו בטרמינל. נוסף על חילוקי התקלה היו חייבים להרץ את המנוע לפני הטיסה ושלטונות שדה התעופה לא אישרו לעשות זאת במקום חניית המטוס. דבר שגרם ללחיה נוספת.

בהתייעצות עם מרכז השליטה של "אל על" בארץ ועל-פי הנחיות הקבע סוכס, כי יש לרחות את הטיסה, הואיל וברור לחלוטין כי הטיסה תיכנס ארצה אחרי כניסת השבת. לא ניתן היה לקבוע במדויק מה היה משך זמן האחיזה אחרי כניסת השבת הואיל וזמן ההרצה של המנוע איננו קבוע.

מנכ"ל החברה קיבל הורעה על כך לאחר מעשה בשעה 4:00 לפנות בוקר ואישר את ההחלטה. 100 נוסעים מנוסעי

שמישהו חשש, יומיים לפני כן, שמטוס "אל על" יאחר להגיע לשבת?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
היית אומר שזוהי דתה של ישראל.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני דיברתי שם עם האנשים. הם אינם מבינים זאת ואין צורך שיבינו זאת. הם אינם צריכים להבין מה דעתה של מדינת ישראל אלא מה דעתם של עשירית מאזרחי מדינת ישראל. אין שום סיבה שיבינו.

אינני רוצה לחזור על דברים שכבר נאמרו. על עצם הניתוח של "אל על" וההפסדים כבר דובר. רבותי, כמה מדובר בעצם? מדובר בשאלה כיצד נחיה ביחד, על איות בסיס נחיה ביחד.

לו היית אומר לי — אני לא בדקתי זאת ואני מניח שזה נכון — ששמירת כשרות בצה"ל עולה למדינה מיליונים, הייתי הראשון שמגן על זה. מדוע? לא רק משום שכן-גוריון הבטיח זאת לרב איצ'ה מאייר הירון, אלא משום שאי-אפשר לקיים צבא בדרך אחרת. כדי לחיות יחד בצבא חייבים אנחנו להוציא אף מיליונים על שמירת כשרות כצה"ל. אני אהיה הראשון שאעמוד על זה.

יש נושאים דומים לזה, שלגביהם ברור שכדי לחיות יחד צריך גם לוותר. לא כן במקרה זה, משום שאיש אינו מאלץ איש מהדתיים לנסוע בשבת ב"אל על". אגב, אני רוצה להגיד לכם, שידוע לי שחוגים חרדיים מרבים לנסוע ב-KLM ולא ב"אל על". אחד הנימוקים הוא שב-KLM מוגש אוכל בהכשר הברך. הווי אומר, "אל על" אינה מספקת אותם מבחינת כשרות. לכן, הנימוק הזה נופל, אבל אינני רוצה לקנטר.

יש לי ידיד שנוסע הרבה מאוד וכימי חמישי הוא אינו נוסע כלל, שמה יחלל שבת. אין מדובר בכך שמאלצים את הדתיים לעשות מעשה שהוא בניגוד למצפונם. הדתיים מנסים לאלץ אותנו לעשות מעשה שעליו אנחנו משלמים טבין ותקילין.

במשך שנתיים הייתי בוועדת הכספים, יושב פה וישוביראש הוועדה, והוא יצא כמזני שפעמים רבות נאבקנו בלב שכור על 25 מיליון, על אגרת החינוך, על היטל הרכב. כמה צעקות נצעקו וכמה כעיות היו, כמה סבל סבל אותו וישוביראש בגלל 25 מיליון.

והנה אמרים לנו כך: משום ש-10% מחברי הכנסת ו-20% מהציבור במדינה רוצים ש-80% לא יחללו שבת לפי העתם, כך אנחנו משלמים. הרי את השלום הזה משלם האזרח מכיסו, תארו לכם, לו אפשר היה לחסוך את ה-25 מיליון האלה, אפשר היה למשל להחיל את תעריף אגרת הנוסיעה, האם באמת שאלנו את עם ישראל אם הוא מוכן להוסיף על כרטיס הנוסיעה עוד 150 — 200 שקלים כדי שנקיים את השבת על-פי דעתם של הדתיים? לא שאלנו כך. העניין גם לא עבר בכנסת. בממשלה קבעתם, את הכלל הזה שלפי לא תיסע "אל על" בשבת.

קריאה:

גם אגרת הרכב.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני הייתי בעד התוק הזה, אדוני שר התחבורה, אבל הדבר שקול זה מול זה. אני רוצה לסבך את הארון, מדובר בסכום גדול. בסכום שיוצא מכיסו של האזרח. אפשר היה לבטל את היטל הרכב, איזו מרירות גרם היטל הרכב השנה. עניין זה הוא בתחום המשרד שלך, אדוני שר התחבורה, יכולנו לבטל את היטל הרכב.

היתה הצעה לרכישת החברה, והמצעים הוצעו לרוכשה בסכום של למעלה מ-300 מיליון דולר. המוכרים אמרו שהיא שווה למעלה מכפליים, הערך הנכסי שלה.

יש שאלה של מחיר השבת. נכון שהחברה השווייצית הכינה דוח, עשתה בדיקה והגיעה למסקנה שיש הפסד של 24 מיליון דולר בשנה. אבל חברת "אל על" לא קיבלה את הדוח, כי הוא היה לקוי בשתי נקודות: החברה לא יכלה בשום פנים ואופן לעשות תחשיב מהו פוטנציאל הנוסעים שייתווספו לחברה בשל הפסקת פעילותה בשבתות, ויש תוספת כזאת. דבר שני: החברה לא יכלה לחשב בדיוק מהו מחיר התפעול בשבתות.

שבח וייס (המערך):

או איזה ערך יש למחקר כזה? אתם שילמתם למחקר כזה?

שר התחבורה ח' קורטו:

כן. לפני שלושה או ארבעה חודשים השבתי על הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ורדיגו בקשר לשאלון שהופץ בין נוסעי המטוס כדי לעמוד על הנקודה של תוספת נוסעים שהיתה לחברה. לא היה אפשר לקבל נתונים על הנוסעים שנוספו.

יש להניח, רבותי, ואומר זאת בלי כחל וסרק, שיש הפסדים כשלא פועלים בשבת. מה הרבותא בכך? מה מחיר הציוד שמושקע בתעשייה האווירית, חבר הכנסת רמון? בתעשייה האווירית מושקע ציוד בסכום של מיליארדים. זו התעשייה המתוחכמת ביותר שיש בעולם, והיא לא עובדת בשבת. כל מפעלי התעשייה הצבאית בארץ, ככל המפעלים מושקע ציוד מהמתחכמים ביותר. האם אלה מפעלים שמייצרים למתחרות? אלה מפעלים יצרניים, ואף אחד מהם לא עובד את הרגע שאחרי הדלקת הנרות.

אני רוצה לקרוא לכם מדברים שהושמעו כאן בכנסת: "חברי הכנסת, חברת 'אל על', עתה כבעבר, נוהגת בכל פעולותיה מתוך כיבוד הסטטוס-קוו המקובל לגבי התחבורה בשבת. אף שהדבר גודס ל'אל על' נזקים כספיים ניכרים וגם קשים תפעוליים וארגוניים ומעמיד את החברה במצב נחות לעומת חברות תעופה אחרות הפועלות בקוים הבין-לאומיים תמצאות ביחסי התחרות קשים עמה — אין 'אל על' מקיימת טיסות סדירות בשבת מנמל התעופה לוד ואילוף" — דברי השר משה כרמל בתשובה על הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת פורש על הפרת הסטטוס-קוו עליידי "אל על", כאשר פרסמה מודעות שיש טיסה לרומא, ללונדון ולפריס בשבת.

רבותי חברי הכנסת, חוק שעות עבודה ומנוחה, במקורו, היה חוק השבת. רק בשל משבר קואליציוני שונה שמו. הוא צריך היה להיות חוק השבת. זה היה שמו. שמו שונה בשל משבר קואליציוני עם המפד"ל, עם הפועל המזרחי ראוי, והוא הפך להיות חוק שעות עבודה ומנוחה. אבל גם בו, שימו לב, יש דבר מעניין: לא רק שהשבת נקבעה בו כיום המנוחה לכל יהודי, אלא נקבע בו גם ששעות המנוחה חייבות להיות 36 אך לא פחות מ-25 שעות רצופות. מה זה 25 שעות רצופות? יממה זה רק 24 שעות רצופות. 25 שעות רצופות זה מכניסת השבת עד צאת השבת. זה לא עוד יום אחד בשבוע.

השר יגאל אלון, כאשר הוא הביא חוק לחיקוק שעות העבודה והמנוחה, ב-1951, אמר: בעיית החקיקה הקשורה בהרחבת איסור עבודה בימי שבת ומתוריי ישראל מהווה נושא להסכמים קואליציוניים בקווי היסוד של כל הממשלות, החל מהכנסת הראשונה ועד היום. מצד אחד התחייבו מפלגות הקואליציה בדבר חקיקת חוק השבת בהיקף רחב, ומצד שני

המטוס התעבר למטוסי חברות אחרות ואילו 360 הנוסעים הנוותרים הוטסו במוצאי שבת.

מקרה של תקלה במטוס שאינו מאפשר למטוס להמריא או אינו מבטיח את מרצו הגעתי לשדה יכול לקרות בכל מקום. בכל חברה ובכל שדה תעופה. אני רוצה לומר לחברי הכנסת שכל שדות התעופה באירופה סגורים מ-23:00 כלילה, אם לחברה כלשהי קורית תקלה ביציאתה האחרונה או בזו שלפני האחרונה והמטוס אינו יכול להמריא, הוא נשאר במקום, כיוון שהשדה נסגר בשעה 23:00 כלילה. פירוש הדבר הוא שהחברה המטיסה צריכה לשכן את נוסעיה במלונות באותה תחנה ולהטיסם למחרת. כיוון שהשדה סגור.

השדות סגורים בכל גרמניה משעה 23:00 כלילה, בשדה התעופה אורלי בצרפת, בשדה התעופה היתרו בלטרון, כל השדות בשווייץ, כל השדות בבלגיה ובהולנד. השדות בטורונטו ובמונטריאול בקנדה פועלים באותה מתכונת. מ-23:00 כלילה עד 6:30 בבוקר השדות סגורים.

שבח וייס (המערך):

אדוני השר, בנמלי איטליה וספרד, בחגים שלהם לא נוחתים מטוסים.

שר התחבורה ח' קורטו:

אני לא מדבר על כך, גם בשווייץ, בציריך, סגור כיום ראשון לפני הצהריים. אני לא מדבר על זה, אני מדבר על דברים קבועים.

פירוש הדבר הוא, ששעת ההמראה ושעת הנחיתה חייבות להיות מתואמות, שאם לא כן חייבות הטיסות לקבל את המגבלות של השדה שאליו הן צריכות להגיע. אין שום קשר בין האירוע הזה לבין הפסדי "אל על" והטיסות בשבתות. במקרה המגבלה אצלנו חלה בשבת, כשם שבציריך היא חלה כיום ראשון לפני הצהריים.

יכולת התפקוד — השאלה העיקרית שהוצגה ועליה צריך להשיב היא: האם מסוגלת חברת תעופה למלא את תפקידה להתחרות בחברות אחרות ולזכות בנתח של ההובלות כאשר היא עובדת שישה ימים בשבוע ולא שבעה ימים בשבוע? זו שאלה שעמדה בפני החברה עם ההחלטה על הפסקת טיסותיה בשבת. האמת היא, שההחלטה הזאת עמדה בפני חברת "אל על" עם הקמתה, מעולם לא ניתנה לחברת "אל על" הרשאה לטוס בשבתות; מעולם.

אני רוצה למסור קצת נתונים על פעילותה של החברה לפני המגבלה על טיסה בשבת, היינו לפני ההשבתה הגדולה שלה, ולאחר מכן: ב-1980/81 הטיסה חברת "אל על", במיליונים, 1.179 — ב-1981/82 — 1.251; בשנת ההשבתה, 1982/83 — 1.017. בשנת 1983/84, לאחר ההשבתה, כאשר היא עבדה שישה ימים בשבוע בלבד, היא הטיסה, במיליונים, 1.311. הרי אומר תוספת של 250 — 300 אלף נוסעים לחברה במשך שלוש שנים לאחר הפסקת פעילותה בשבתות.

בשנים 1981/82 ו-1982/83 היו לחברה הפסדי תפעול של 30 — 40 מיליון דולר בשנה; בשנת 1983/84 היו לה רק 14 מיליון דולר הפסד תפעול — זו השנה הראשונה שהיא הפסיקה לעבוד בשבתות. בשנת 1984/85 היה ההפסד התפעולי 10 מיליון; ב-1985/86 — 5 מיליונים. השנה היא תגיע לרווח תפעולי ניכר. היא תכניס 505 מיליון דולר הכנסות — לעומת 436 מיליון דולר בשנת 1980/81; 444 מיליון דולר בשנת 1981/82; 341 מיליון בשנת 1982/83.

רבותי, חברי הכנסת, הפסקת פעילותה של חברת "אל על" בשבתות היתה החלטת ממשלה מאוקטובר 1982. ובשל היות ההחלטה הזאת נוגדת את חוק החברות הממשלתיות, המחייב חברה ממשלתית לפעול רק על-ידי שיקולים כלכליים, הביאה הממשלה את בקשתה לפני ועדת הכספים של הכנסת, בהתאם לסעיף 4 לחוק החברות הממשלתיות, ולפיה יש לפטור את התכרה מן הצורך לפעול על-ידי שיקולים כלכליים בלבד, ולתת לה לפעול גם על-ידי שיקולים אחרים. ועדת הכספים אישרה החלטה זו.

כל מי שסבור שהחלטה זו אינה צודקת, אינה נכונה ואינה טובה, יש לפניו רק דרך פשוטה אחת ויחידה — ליוזם הוא בעצמו או עם חבריו החלטה אחרת של הממשלה ושינוי ההחלטה של ועדת הכספים.

אני מציע, דווקא משום שהנושא הוא דוגמה מצוינת לאופן שבו יכולים לפתור בעיות כלכליות ככל הנושאים הלאומיים האחרים, להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

הי"ר א' נחמיאס:

לאיזו ועדה, אדוני השר?

שר התחבורה ח' קורפו:

לוועדת הכספים של הכנסת.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שבת וייס.

שבת וייס (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

קריאות:

— — —

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, מה ההתרגשות?

שבת וייס (המעריך):

אני מצטער שאני צריך להטריד פה עוד כמה חברי כנסת. חלק מהם לא היה פה כל היום, ולא אכפת לי להטריד אותם. היו מי שהציעו את ההצעות שלהם הלכו.

אדוני היושב-ראש, לא הייתי עולה לדוכן — שר התחבורה הציע להעביר את הנושא לוועדה, וזה המקום הנכון לדון בו. אינני בטוח שהנושא הוא פשוט, ואינני בטוח שהממצאים שנמסרו כאן על-ידי אלה שהציעו את ההצעות לסדר-היום הם נכונים — אילולא רציתי דבר אחד: לבקש מחברי, חבר הכנסת ירשובסקי שיסכים להסיר את הצעתו, כי את ההצעה שלו אני רוצה להציע להסיר, ואני אעשה זאת בכל הזדמנות שהוא ישמש כביטויים שלגבי ידי, כאדם שאינו שומר מצוות — — —

מרדכי ירשובסקי (שיגר — מפלגת המרכז):

אני שומר מצוות — — —

שבת וייס (המעריך):

חבר הכנסת ירשובסקי, אתה יכול לשמור על המצוות ואתה יכול שלא לשמור על המצוות, זה לא ענייני. אבל אתה, מרי פעם בפעם, בשם המתינות ובשם זכויות האזרח ובשם כל הערכים הנעלים ביותר, עולה לכאן, ובתחום אחד אתה משחמש כביטויים המעוררים אסוציאציות מיידיות של ביטויים דומים שהשמיעו נגדנו שותאנו הגדולים ביותר, זה נכון ששטריימל איננו דבר קדוש בעיניך. אבל שטריימל ופיאות וזקן וכל סוג של לגלוג מהן הזה שייך לעולם שגם

נאמר שיקרם הסטטוס-קוו בענייני דת, אילו היינו מחוקקים בשעתו את החוק לפי הפירוש הרחב שיוחס לו — הוא היה נוגד את העיקרון של הסטטוס-קוו בענייני דת. כנגד זה, אי-חיקת החוק היתה בה משום הפרת ההסכם הקואליציוני; כלומר, לו נחקק חוק השבת, לא היה קם חוק שעות עבודה ומנוחה ולא היה מוכנס בהסכמים הקואליציוניים הסטטוס-קוו בענייני דת. לא סטטוס-קוו אלא שמירת השבת לאורך כל הדרך.

ב-14 במאי 1951 האשים חבר הכנסת זרח ורהפטיג את ממשלת מפא"י, כי היא הפרה את הבטחתה בהסכם הקואליציוני. אני קורא מן הכתוב: הוא שאל, האם כאמת התחייבה הממשלה הקואליציונית להוציא חוק שבת או לא. אני עונה ומדגיש: כן. היא התחייבה, ואם ממלא-מקום שרת העבודה רוצה לראות התחייבות זו גם בכתב, יזאל בטובו לקרוא ב"דברי הכנסת", כרך 1, עמ' 55, תוכנית הממשלה.

למחרת, ב-15 במאי, הגיב שר המשפטים דאז, מר פנחס רחן, על ההאשמה הזאת: נכון הדבר שהיה בדעת הממשלה למלא את המסגרת הכללית של החוק על-ידי חוק מפורט יותר. נכון, כמו כן, שלפני משרדי הממשלה היו נוסחאות רבות בעניין זה, אבל אי-אפשר, ובעיקר לא נאה הדבר מצד אלה שתורמו את תרומתם לכך שתקופת כהונת הממשלה הופסקה לפני זמנה, לתקוף את הממשלה על שלא קיימה את ההבטחות שקיבלה על עצמה למלא אותן בתוך ארבע שנים ולא בתוך שנתיים.

ומכאן, רבותי, לידתי של חוק שעות עבודה ומנוחה במקום חוק השבת.

ואני רוצה לסיים את דברי, ולפנות בעיקר למי שחוששים מפני השתלטות הקלרקלים על חיינו. יש לפני גם קטע מדברי דוד בן-גוריון. הוא אמר, שאת הרעיון של חוק השבת "לא הציעו לי חברי הפועל המזרחי, זו היתה יוזמתי ויוזמתו של השר גלילי". כלומר, הם התרגשו שרעיון חקיקת חוק השבת איננו כפוי עליהם כלל, הם עשו זאת מתוך צורך פנימי ומתוך רצון ומשאלת-לב של עצמם.

ואני רוצה לקרוא קטע מדבריו של אדם חילוני, שכמעט שלא הכיר בחייו, בקרב משפחתו, את הדת. הדברים נכתבו ב-1936: "היהודים על דת" — נאום שנשא זאב ז'בוטינסקי בחודש ב'-1936:

"כל אדם, כל קבוצה וכל עם מרגישים עצמם חזורים תחושת שליחות לשנות את העולם, לבנותו מחדש על יסודות של צדק. ובהזדמנות זו אומרים אנו, כי אם אומנם נועד אדם לשליחות כזאת, הרי אנו, היהודים, הננו נושאים המעולים ביחור של השליחות.

"בידכרתי עולה תמונה מן התורה, שטמון בה, מכל מקום לפי רעתי, הגרעין או התמצית של כל התפיסה הדתית. בתורה מסופר על יעקב אבינו, שבשנתו על הארץ, ואבן קשה למראשותיו, חלם על סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו.

"ידידי, אולי יודעים אתם פשט שני, ואילו בעיני נבונה כאן היסוד. יעקב אבינו ישן על הארץ, כמוהו כתולעת הצמורה לאדמה, ועם זאת רוצה הוא, לא יותר ולא פחות מאשר להגיע אל השמים. כשוכבו על האדמה הקשה מרחף הוא בשמים. בין הארץ לשמים מוצב סולם. אפשר להעפיל בו מעלה ואפשר ליפול ממנו מטה. דבר אחד ברור, יש כאן קשר בין הארץ לשמים."

אהרן הראל (המערך):
מה היתה הצעתו של חבר הכנסת פרוש?

היו"ר א' נחמיאס:

להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון.

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת בראון. רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להגיד, שאני מצטער מאוד על שחבר הכנסת בראון עזב את הכנסת — אני מתכוון לכך כרצינות — כיוון שחבר הכנסת בראון הוא אחד מחברי הכנסת היעילים והטובים בבית הזה.

אורה נמיר (המערך):

לכן, הוא לא מצליח בפוליטיקה.

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

אבל, חבר הכנסת בראון אמר, שיש כאן דר-שיח בין חירשים. נכון, אחם, רבותי, לא מקשיבים לרחשי לבותיהם של רוב אזרחי ישראל. אתם מדברים בשם 80%, 90% מאזרחי ישראל. תעשו לנו טובה, תוסיפו לנו 1%, 2%.

רבותי, אם מדובר על טיסות לחוץ-לארץ, ניקח את פועלי בית-שמש שהיו כאן היום, את רכבות, הפועלים בכל רחבי ישראל. האם הם טסים לחוץ-לארץ? האם אכפת להם הטיסות שלכם לגרמניה, לקלן, להמבורג, באהבה כזאת, ברחבות לב כזאת לגרמנים?

מדרכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

700,000 ישראלים נסעו השנה לחוץ-לארץ.

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

רבותי, אני רוצה לומר באופן ברור, שפועלים אלה, שרובם מסורתיים, רובם מעדות המזרח, עוד לא היו. במל התעופה בלוד והם אינם יודעים מה זה חוץ-לארץ. בשמם אתם מדברים נגד השכחת טיסות "אל על" בשבתות? בשם מי אתם מדברים, רבותי?

אורה נמיר (המערך):

האם כל 700,000 הישראלים שנסעו השנה הם אשכנזים?

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

חברת הכנסת נמיר, אל תסלפי את דברי.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

האם הוא הוזכר את המלה ספרדים?

אורה נמיר (המערך):

הוא אמר עדות המזרח.

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

חברת הכנסת נמיר, אני יודע את הרגישות שלך לציבור העובדים. אני יודע את רגשותיך, כינשבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, לנושא של פועלים, של מסכנים, אבל את יכולה פעם אחת גם כן לראות את האמת. הציבור הזה לא טס לחוץ-לארץ אפילו לא פעם אחת בעשר שנים. אל תדברו בשמם. זה מה שאני רוצה, לא יותר.

מדרכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת ורדיגור, האם אתה מוכן להחליט לפי משאל עם?

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

נעצם הזולול, רבותי חברי הכנסת, אני לא כל כך בקיא בטיסות, אני נוסע אחת לשנתיים-שלוש שנים. אבל שמעתי

אתה בו לו. פה לא אחת מדברים כולנו נגד זיהום השפה. זהו סוג של זיהום שפה בגלל האסוציאציות שהוא מעורר. ואני ממליץ לפניך שתוותר על הביטויים האלה. שמעת כאן את חבר הכנסת חיים רמון. שמעת את חבר הכנסת מרדכי בראון — הם יכלו לבקר ולבקר קשה בלי להשתמש בסוג כזה של ביטויים ונימוקים.

אני עם הביטוי הזה של "שטריימל-טורס", אני האיש החילוני, לא יכול להעביר הצעה כזאת לוועדה. תודה רבה.

אברהם ורדיגור (מורשה-פא"י):

כל הכבוד, חבר הכנסת שבת וייס.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבת וייס. חבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, רבותי, תחמינו אומרים: אל תתירא לא מן הצדוקים ולא מן הפרושים, אלא מן הצבועים. ואני מתכוון בדברי אלה למציעי ההצעות לסדר-היום בעקבות המקרה "המוזעזע" הזה, ש"אל על", בגלל הקלקול שקרה במטוס, נאלצה לקיים מה שהעם היהודי מתגאה שהוא מקיים — שמירת השבת.

תגידו כרוורות: אתם נגד השבת, אתם נגד הדת. תפתחו כוריות, תגישו הצעות לסדר-היום על נושא הדת והמדינה וכל מה שאתם רוצים, אבל צביעות כזאת, להלביש את ההתנגדות הזאת בלבוש כלכלי — רדו מזה.

ואני רוצה לומר — וכבר הוזכר זאת שר התחבורה — שכאן, מעל במת הכנסת, היה ויכוח ביני ובין שר התחבורה משה כרמל, כאשר הבאתי לפניו הודעה ש"אל על" טסה בשבת. הוא אמר לי דברים חריפים מאוד — איך אני מטריד את הכנסת, הדבר אינו נכון. שהדבר יהיה ברור: עם ייסודה של "אל על" היה ברור שהיא אינה טסה בשבת. כמתחרת התחילו לטוס מדי פעם בפעם בשבת.

הכלכלנים אשר באים לכאן ומציגים לפנינו את ההפסדים של "אל על" מכך שאינה טסה בשבת, אני רוצה לשאול אותם: רבותי, האם עשיתם פעם חשבון הנפש, מה היה מצב הכלכלה בישראל לו במקום שיש, ימים בשבוע היינו עובדים שבעה ימים בשבוע? מה היה מצב הכלכלה — ואני אומר דברים כאילו מגוחכים —

חיים רמון (המערך):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

האם עשיתם פעם חשבון נפש — ואני רוצה להציג את הגיחוך שבדבר, כאשר הופכים נושא עקרוני לנושא כלכלי — מה היה מצב הכלכלה לו היינו עובדים במקום שמנה שעות ביום שתיים-עשרה שעות ביום? מה החישוב הזה?

ולעצם העניין, רבותי, אני רוצה להגיד שאני מזדיר את אותם כלכלנים, אשר רוצים לקלקל ל"אל על", חלילה וחלילה "שאל על" תטוס בשבת, כי התמודדות כזאת עם הציבור הרחב אשר נוסע עם "אל על" תעלה ביוקר רב ל"אל על". תגידו ל"אל על" לשמור את השבת, כי השבת היא קודש, השבת היא ציפור נפשנו, אל חניצו בשבת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חבר הכנסת ורדיגור, בבקשה.

ד/ כ

היו"

מזכי

הונר

השו

(תי)

מאו

היו

רש

מא

הרי

מש

פנו

היו

שו

שר התחבורה משה כרמל הודיע בזמנו מעל במת הכנסת, שמטוסי "אל על" לא טסים בשבת. ואז הם טסו תחת מספרים מזויפים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הרחית-לאומית):
במחחרת.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שפירא, אני מבקש ממך לסיים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לכן אני מציע, אם רוצים ש"אל על" תטוס בשבת מפני שרוצים לטוס בשבת, לא להשתמש כעבודה הזרה של הכספים. "מגועי בית-שמש" — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שפירא, אני מצטער, אני מבקש ממך לסיים. כבר עברת את הזמן.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אולי זה כואב לך שאני מדבר על השבת, לכן אני אפסיק.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה.

שבת ויס (המערך):
לחבר הכנסת נחמיאס זה לא כואב.

היו"ר א' נחמיאס:
אין דבר, אפשר לסלוח גם על כוונות של משהו.

שבת ויס (המערך):
חבר הכנסת שפירא, אני מציע לך שתחזור כך. לחבר הכנסת נחמיאס ודאי לא כואב שאתה מדבר על השבת.

היו"ר א' נחמיאס:
אני שואל את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי אם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה, כהצעת השר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת אמירה סרטיני, האם את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדה?

אמירה סרטיני (מפ"ם):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת חיים רמון, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

חיים רמון (המערך):
אני מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

אבנר חי שאקי (הסיעה הרחית-לאומית):
כן, אני מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מרדכי בראון?

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מסכים.

כאן, שגם באירופה יש נמלי תעופה ששוכחים חצי יום ראשון, שלושת רבעי יום ראשון. הייתי רוצה לדעת אם הנציגים שלהם בפרלמנטים שלהם יוצאים בשצף-קצף-נגד קדושת יום ראשון. כפי שאתם עושים זאת כאן באהבה כזאת. מה קורה, כאן? מה הדיבור הזה על ה"שטריימל"? מה הזולזול הזה? ומה הזולזול הזה בקדושת השבת? כשם מי אתם יושבים כאן? איך הגענו לארץ-ישראל, לעצמאות ישראל? לפי תורת לנין? לפי תורת סטלין? הרי רק בכוח שמירת תורתנו הקדושה, במשך אלפיים שנה הגענו עד הלום.

אדוני, שר התחבורה, אני מאוד מצטער, אבל ההודעה המכוונת — אינני רוצה להגיד ההולפה — על כך ש"אל על" מפסידה אם זה 50 או 60 או 30 או 80 מיליון דולר בשנה עקב השכנת מטוסיה בשבת, באה מתוך ההנהלה. אני מאשים את הנהלת "אל על" שהוציאה את הדיבה הזאת ואת הסיפור הזה כדי לעורר התנגדות, אם בכית הזה ואם בממשלה.

אדוני היושב-ראש, רבותי, חבר הכנסת, אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת מרדכי בראון.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חבר הכנסת אברהם שפירא, בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
כבר היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להסיר מסדר-היום את ההצעה של חברת הכנסת אמירה סרטיני.

רבותי, בוועדת הכספים היה דיון גדול על "אל על". היתה ועדת-משנה לנחש "אל על", אני הייתי יושב-ראש שלה, ואני במקרה מכיר את המספרים. אני רוצה להודיע פה, שבעת ש"אל על" טסה בשבת נישא אלי פעם, כשהייתי יושב-ראש ועדת-המשנה, חבר הנהלה של "אל על", יהודי שרחוק מלהיות דתי, איש שעוסק כל חייו בכלכלה. הוא אמר לי: אברהם שפירא, אתה לא תחשוד כי שאני מבקש לסגור את "אל על" בשבת בגלל שבת, אבל אם אתה רוצה לרחם על הקופה של מדינת ישראל — תפסיקו את טיסותיה של "אל על" בשבת, כי אין שחיתות גדולה יותר מאשר השבת כ"אל על". אנשים מקבלים 450%, והוא אמר לי: דע לך, אברהם שפירא, לא מדובר על אלה שטסים, אלא תיכנס למשרד הנהלת החשבונות של "אל על". האם הנהלת החשבונות צריכה לעבוד בשבת? אבל הם לוחצים, כי גם הם רוצים לקבל 450%.

אדוני שר התחבורה, כאשר "אל על" הפסידה 50 — 70 מיליון דולר בשנה, לא 30 — 40 מיליון, ואז טסו בשבת, האם ביקש משהו מחברה שווייצית לבוא ולברוק כמה הפסדים גורמת השבת?

לא אכנס לסכומים, אבל אני רוצה לומר, שמאז הפסיקה "אל על" את טיסותיה בשבת, עוד 300,000 יהודים טסים ב"אל על". יש סעיף הוצאה שקוראים לו ביטחון. החליטו להטיל את ההוצאה הזאת על "אל על". אם יורידו את ההוצאה הזאת, "אל על" לא תפסיד גרוש. אין שקר וצביעות ועלילה יותר שפלה מאשר להגיד ש"אל על" הפסידה 25 מיליון דולר בגלל השבת.

אני רוצה להרגיע את אלה שמעוניינים שיהללו את השבת: "אל על" עוד לא שומרת שבת, היא רק לא טסה. משרדי "אל על" כחצר-לארץ פתוחים בשבת. ובכן, אלה שדואגים שיש כבר שמירת שבת, אין להם מה לדאוג. לצערי הרב, אני אומר זאת ככאב גדול, מי שרוצה ללכת למשרדי "אל על" בשבת, בכל מדינה ומדינה, הם פתוחים. זה נכון, ואני אומר זאת מעל הבמה הזאת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. אם כן, לגבי הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי עלינו להצביע אם להסיר אותה מסדר-היום או להעביר אותה לוועדה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

מ' וירשובסקי בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' וירשובסקי לוועדת הכספים

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

גם לגבי הצעתה של חברת הכנסת אמירה סרטני יש שתי הצעות: להסיר אותה מסדר-היום או להעביר אותה לוועדה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלתה חברת הכנסת

א' סרטני בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת א' סרטני לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

אני עובר להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ח' רמון בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ח' רמון לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

לגבי הצעתו של חבר הכנסת שאקי יש רק הצעה אחת, להעבירה לוועדה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת א"ח שאקי לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

נצביע עכשיו על הצעתו של חבר הכנסת מרדכי כריאון, שלגביה גם כן היו שתי הצעות.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

מ' כריאון בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' כריאון לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, מצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה — כיום שני כמועדה. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 17:22.

נספחות

א. סדר-היום לישיבות רנ"ה — רנ"ז

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות ותשובות.
- ג. החלטה ביבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור חסלום חובה), התשמ"ו — 1986.
- ד. הצעת חוק רשת שנייה בטלוויזיה, התשמ"ה — 1985; הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- ה. צבירה מוגברת של רוחי הקו ושחיקת שכר העובדים בתקופת ההקפאה — הצעת חברי הכנסת ר' כהן ור' גרוסמן.
- ו. הצעת חוק חגורות בטיחות ברכב, התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- ז. הצעות לסדר-היום.
- ח. הצעת חוק לשכת עורכי-דין (תיקון מס' 15), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- ט. הצעת חוק הנודקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- י. הצורך בייצוג של נשים במעצות דתיות ובבתי-דין רבניים וביעול עבדותם — הצעת חבר הכנסת מ' ורשובסקי.
- יא. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- יב. פיטורי מורים והשיבושים בעקבותם במערכת החינוך — הצעות חברי הכנסת מ' פלד, ד' דינינו, ד' מגן ור' איתן.
- יג. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעת חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) (תיקון מס' 8), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- טז. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- יז. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 31), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כ. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- כא. הצעת חוק לתיקון פקודת זכויות החשמל, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון מס' 10) (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כג. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בניו-יורק — הצעת חברי הכנסת מ' בראון, ע' לנדאו, ח' דודקמן, ג' כהן ור' סולודר.
- כד. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- כה. עידוד שירות קבע של קצינים זוטרים בצבא — הצעת חבר הכנסת י' שריד.
- כו. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — מאת חברי הכנסת ד' עטשי ש' אלוני, א' גרנות, ב' כן-אליעזר מ' איתן וג' כהן.
- כז. נאום חוסיין ומשמעותו — הצעות חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מיעארי ור' נאמן.
- כח. שלטון החוק וליקויי יסוד בתחום אכיפת החוק — הצעת חבר הכנסת אר' לין.
- כט. הקמת מנזר הכרמליטים באושכין — הצעות חברי הכנסת ד' שילנסקי ור' גרוסמן.
- ל. מצב החירום בדרום-אפריקה — הצעות חברי הכנסת ח' טובי, ר' שמיטוב, י' שריד, מ' ורשובסקי, מ' איתן, מ' פלד, ג' כהן ור' וייס.
- לא. הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי — הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי.
- לב. עריכת טקסי נישואין פרטיים עלידי חברת הכנסת ש' אלוני בניגוד לחוק — הצעת חבר הכנסת מ' פרוש.
- לג. חידוש הקשרים שלנו עם כרית-המעצות וגורל אחינו בה במיוחד לאחר פסגת וקיאוווק — הצעות חברי הכנסת א' ולדמן ומ' תעסה-גלזר.
- לד. אי-פתיחת שנת הלימודים באוניברסיטאות — הצעות חברי הכנסת מ' בראון, ג' דר, א' סרטני, מ' פלד, ר' איתן ור' טובי.
- לה. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לישיבות רנ"ו, רנ"ז

- 40 — 49. רצח חלמיד הישיבה בירושלים — הצעות חברי הכנסת י' שריד, א' גרנות, י' יוסף, א"ח שאקי, א' ורדיגר, י' מצא, ב' כן-אליעזר, ג' כהן, מ' וילנר ומ' פרוש.
- 50 — 58. מפעל "מנועי בית-שמש" — הצעות חברי הכנסת ג' שפט, ר' כהן, צ' ביטון, ח' גרוסמן, י' שמאי, ד' עטשי, מ' פלד, ד' דינינו ור' קיסר.

59. רפורמה במשק הדלק — הצעת חבר הכנסת ד' תיכון.
 60. הצורך בהקמת ועדת שרים לענייני התיישבות — הצעת חבר הכנסת י' נאמן.
 61. הארכת תוקף תקנות הביטוח הלאומי שפקעו בספטמבר 1986 — הצעת חבר הכנסת ד' כהן.
 62. עדכון קצבאות, הפחתת רמי הביטוח ועצמאות

ג. הצעת חוק לחיקון פקודת העיריות (תאגידים עירוניים), התשמ"ו — 1986

(הצעת חבר הכנסת ד' בן-מאיר)

1. הוספת סעיף 249א
 אחרי סעיף 249 לפקודת העיריות¹ יבוא:
 "249א. תאגידים עירוניים
 (א) פעלה העירייה על-פי סמכויותיה לפי סעיף 249 (30) והוקמה חברה, עמותה או אגודה שיתופית או אגודה אחרת (להלן — תאגיד), שמטרותיו מסייעות, לדעת המועצה, להשגת כל מטרה שהיא בגדר סמכויות העירייה ותפקידיה, או יש בידי העירייה לפתוח מחצית הונן או מחצית כוח ההצבעה בהנהלתו של תאגיד (להלן — תאגיד עירוני), יחולו הוראות אלה:
 (1) מועצת העירייה תקבע את נציגי העירייה בגוף המנהל של התאגיד העירוני, שמחובתם לשמור על קיום המטרות שלמען הוקם התאגיד. נציגים אלה יכול שיהיו חברי המועצה או עובדי העירייה.
 (2) לא יראו תאגיד עירוני כ"תאגיד" לעניין סעיף 212א, ככל שהדבר נוגע לחבר מועצה שהיא מינתה להיות נציגה בגוף המנהל של התאגיד העירוני.
 (ב) מותר יהיה לעירייה, על אף האמור בסעיף 197, להתקשר עם תאגיד עירוני בחוזה להעברת מקרקעין או טובין, להזמנת טובין או לביצוע עבודה ללא מכרז, שהחובה הוא בתחום נושא שהתאגיד רשאי לעסוק בו, על-פי התזכיר או תקנות ההתאגדות של אותו תאגיד; אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לגרוע מהוראות סעיף 188.
 (ג) תאגיד עירוני לא יתקשר בלא מכרז בחוזה להעברת מקרקעין או טובין, להזמנת טובין או לקבלת עבודה, אלא במקרים שבהם מותר לעירייה להתקשר כאמור בלא מכרז, וככפוף לאישורים לפטור ממכרז, שעירייה נוקטת להם באותן נסיבות."

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 8, עמ' 197; ס"ח התשמ"ד, עמ' 49.

דברי הסבר

ההצעה באה להבהיר את זהות הנציגים, את מטרות מינויים ותנאי השכר שלהם, ולמנוע פסילת קשרים עסקיים בין העירייה לבין התאגיד, רק בגלל מינויים של חברי מועצה לכהונה בגוף המנהל של התאגיד.

הנושא של תאגידים עירוניים אינו מוסדר די הצורך, אף שמכוח סעיף 249 (30) לפקודת העיריות הוקם מספר ניכר של תאגידים כאלה, הרי עדיין קיימת אי-בהירות ככל הנוגע למעמדם ולזכויותיהם של אותם חברי מועצת העירייה או עובדיה, שנבחרו על-ידי מועצת העירייה להיות נציגי העירייה בתאגיד.